

Møte tirsdag den 5. november kl. 10

President: Inge Lønning

Dagsorden (nr. 10):

1. Redegjørelse av statsministeren om FN-toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg
2. Innstilling fra forsvarskomiteen og justiskomiteen om samfunnssikkerhet – Veien til et mindre sårbart samfunn (Innst. S. nr. 9 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002))
3. Referat

Presidenten: Representantene Ursula Evje og Eirin Faldet, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentant for Troms fylke, Synøve Søndergaard, har tatt sete.

Fra den møtende vararepresentant for Møre og Romsdal fylke, Rigmor Andersen Eide, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte i Stortinget under representanten May-Helen Molvær Grimstads permisjon i tiden fra og med 5. november til og med 7. november, av velferdsgrunner.

Denne søknaden foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Andre vararepresentant, Svein Atle Roseth, foreslås innkalt for å møte i permisjonstiden. – Det anses vedtatt.

Svein Atle Roseth er til stede og vil ta sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Kristelig Folkepartis stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Ingmar Ljones fra og med 5. november og inntil videre
- fra representanten Eli Sollied Øveraas om velferdspermisjon fra og med 5. november og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Hordaland fylke: Pål Kårbø
For Møre og Romsdal fylke: Ola T. Heggem
3. Pål Kårbø innvelges i Lagtinget for den tid han møter for representanten Ingmar Ljones.

Presidenten: Pål Kårbø er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresidenter.

Oddvard Nilsen (H): Jeg vil foreslå Finn Martin Vallersnes og Øyvind Halleraker.

Presidenten: Finn Martin Vallersnes og Øyvind Halleraker er foreslått som settepresidenter for dagens møte.

– Andre forslag foreligger ikke, og Finn Martin Vallersnes og Øyvind Halleraker anses enstemmig valgt som settepresidenter.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson overbrakte 6 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Åslaug Haga vil fremsette et privat forslag.

Åslaug Haga (Sp): På vegne av representantene Rune J. Skjælaaen, Kent Inge Stenberg Ryen og meg selv tillater jeg meg å fremme forslag om å etablere en ordning med daglig utdeling av gratis frukt og grønt til alle elever i grunnskolen.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1

Redegjørelse av statsministeren om FN-toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg

Statsminister Kjell Magne Bondevik: I Sem-erklæringen varslet Regjeringen et økt fokus på miljø- og utviklings spørsmål. Dette har vi fulgt opp. Vi har bl.a. lagt fram stortingsmeldinger på viktige miljøområder som klima og hav. Vi har fremmet en handlingsplan for kampen mot fattigdom, og vi har gått inn for en betydelig økning av bistandsbudsjettet.

Vi har også lagt fram en nasjonal strategi for bærekraftig utvikling for å belyse de samlede utfordringene Norge står overfor i et 20-års perspektiv. Regjeringens ambisjoner på disse viktige områdene var utgangspunktet for vår innsats på FN-toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg. Det er etablert et omfattende internasjonalt samarbeid om bærekraftig utvikling siden FNs Verdenskommisjonen for miljø og utvikling først lanserte begrepet på 1980-tallet.

Kommisjonsrapporten «Vår felles framtid» gjorde det klart at økonomisk vekst måtte foregå innenfor jordens økologiske rammer. Det ble også gjort viktige koblinger mellom sosial utvikling og miljø. Dette er spørsmål som fortsatt er aktuelle i dag.

Brundtland-rapporten la grunnlaget for FNs konferanse om miljø og utvikling i Rio de Janeiro i 1992. Rio-konferansens resultater er godt kjent. Verdens ledere ble enige om en global handlingsplan for det 21. århundre, Agenda 21. Rio-konferansen førte også med seg bindende internasjonale avtaler på viktige områder som klima og biologisk mangfold, forøkning og kjemikalier.

I 2000 vedtok FNs generalforsamling tusenårserklæringen om hvordan vi skal møte de nye utfordringene vi står overfor i det nye årtusen. Et sett med tusenårsmål ble vedtatt, også med tanke på miljø og bærekraftig utvikling.

I 2001 vedtok de nordiske statsministere og de politiske ledere for de selvstyrte områder strategien «Bærekraftig utvikling – en ny kurs for Norden». På Nordisk Råds

sesjon i Helsingfors i forrige uke fikk vi stadfestet at arbeidet med å følge opp strategien er godt i gang. Gjennom denne 20-årsstrategien skal vi sikre en regional oppfølging av de globale mål om bærekraftig utvikling.

Har så verden blitt et bedre sted de siste ti årene etter Rio-konferansen? På mange områder er det fremskritt når det gjelder utvikling og miljø. I de fleste utviklingsland bedres grunnskoledekningen, barnedødelighet reduseres og forventet levealder øker. Verdens forbruk av ozonødeleggende stoffer er kuttet ned. I vår egen region har vi klart å redusere sur nedbør og langtransportert luftforurensning.

Likevel gjenstår det store utfordringer. Global oppvarming og klimaendringer gjør noen områder tørre og ufruktbare, mens andre oversvømmes. Avskoging fortsetter, og det biologiske mangfoldet svekkes. Vannressurser er under press og fiskebestander overbeskattes. Over en milliard mennesker i verden lever på mindre enn én dollar om dagen. Nye sykdommer, som aids, har oppstått, mens gamle sykdommer, som malaria og tuberkulose, består. I mange land i Afrika sør for Sahara har forventet levealder blitt kraftig redusert de siste årene. Forskjellene mellom de rike landene og de aller fattigste øker.

Vi har i dag god kunnskap om miljø- og utviklingsproblemer. Vi vet mer om årsakssammenhenger og hva som skal til for å sikre en bærekraftig utvikling. Verdenssamfunnet har framforhandlet mange gode avtaler og intensjoner. Men det gjenstår også mye, ikke minst på gjennomføringssiden. Vi må sikre at ord blir til handling. Et viktig formål med toppmøtet i Johannesburg, ti år etter Rio, var nettopp å revitalisere den globale forpliktelsen for bærekraftig utvikling.

Norge gikk inn for at toppmøtet i Johannesburg måtte løfte fram sammenhengen mellom fattigdom og miljø og bidra til å styrke kampen mot fattigdom. Vi ønsket en plan for globale fellessatsinger med klare prioriteringer, mål og tidsfrister. Og vi gikk inn for at FNs ledende rolle i arbeidet for bærekraftig utvikling skulle styrkes.

Regjeringen la vekt på at den norske forberedelsesprosessen skulle være bred og inkluderende. Vi hadde et tett og godt samarbeid med frivillige organisasjoner og ikke-statlig sektor. Vi arbeidet systematisk overfor media og gikk ut med informasjon om toppmøtet og norske posisjoner.

Representanter fra Stortinget, Sametinget, LO, NHO, Kommunenes Sentralforbund, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og ulike organisasjoner ellers var til stede i Johannesburg og bidrog aktivt.

Regjeringen bygde også allianser internasjonalt med likesinnede land, vertslandet og med FN. Dette var ikke minst viktig i forkant av toppmøtet. Det siste forhandlingsmøtet før toppmøtet hadde vist oss at det var mange land som hadde vanskeligheter med å påta seg konkrete forpliktelser. De reelle forhandlingene kom bl.a. derfor sent i gang.

Forhandlingssituasjonen på forsommeren gjorde at vi reiste til Johannesburg med mål om å hindre tilbakeskritt i forhold til resultat fra tidligere FN-konferanser. Men vi

hadde også ambisiøse mål om å bidra til fremskritt på nye områder. Vi fryktet vesentlige tilbakeskritt når det gjaldt tilslutning til sentrale prinsipper, som bl.a. føre var-prinsippet. Dette unngikk vi heldigvis.

Jeg vil også trekke fram betydningen av at vi sammen med andre forhindret en formulering som kunne ha blitt tolket i retning av at WTO-reglene skulle være overordnet andre internasjonale avtaler innen miljø- og utviklingsområdet. Det er et viktig prinsipp at handelsregelverk og andre avtaler skal være sidestilte og gjensidig støttende.

Toppmøtet brakte også fremskritt på viktige områder.

Vann og sanitære forhold var et høyt prioritert område fra norsk side. Urent vann og dårlige sanitære forhold tar i dag livet av mange mennesker. I Johannesburg forpliktet landene seg til en halvering av andelen mennesker som ikke har tilgang til sanitærtjenester innen 2015. Det skal utarbeides et handlingsprogram for å nå disse målsettingene. Dette er noe som vil bety mye for svært mange fattige.

Tapet av biologisk mangfold er alarmerende. Hvert år forsvinner en del av de naturlige økosystemene, og det er de fattige som rammes hardest. Hele 60 pst. av verdens fattigste mennesker bor i økologisk sårbare områder. I Johannesburg forpliktet landene seg til en betydelig reduksjon i tap av artsmangfold innen 2010. Det var også enighet om å framforhandle et internasjonalt regime for rettferdig fordeling av utbytte fra bruken av genressurser.

For Norge var det viktig at skadene fra miljø- og helsefarlige kjemikalier skal minimaliseres innen 2020. Det er også på dette området de fattige som er mest utsatt. Norge kjempet for at slike kjemikalier skulle fases ut, men var likevel tilfreds med at det ble enighet om en konkret og forpliktende målsetting om reduksjon. Norge bidrog til å fokusere på helse- og miljøskadene fra tungmetaller og behovet for internasjonal innsats på dette området. Innsats på kjemikalieområdet er også viktig når det gjelder miljøtilstanden i våre egne nærrområder.

Vedtakene på havområdet utgjør et viktig bidrag i det langsiktige arbeidet for å få til en bærekraftig utnyttning av marine ressurser. Det ble enighet om at nedfiskede bestander skal gjenoppbygges så raskt som mulig. Vi er også tilfreds med at teksten etablerer konkrete tidsfrister for gjennomføringen av sentrale internasjonale retningslinjer for ansvarlig fiske. En annen viktig sak for Norge var oppfordringen til gjennomføring av økosystembasert forvaltning innen 2010. Dette er i tråd med grunnleggende prinsipper for norsk fiskeripolitikk.

En gledelig begivenhet på toppmøtet var at Kina, Russland, Canada og India kunngjorde at de nylig har ratifisert eller har til hensikt å ratifisere Kyotoprotokollen. Dette er et viktig fremskritt som betyr at protokollen vil kunne tre i kraft, selv uten land som USA og Australia. Også her oppnådde vi gjennomslag i forhandlingene, da vi fikk enighet om en tekst som sterkt oppfordrer andre land til å ratifisere Kyotoprotokollen.

Toppmøtet bidrog til å styrke bevisstheten omkring landbrukets betydning for fattigdomsbekjempelse, bærekraftig utvikling og, ikke minst, bekjempelse av sult og

underernæring. Ett av de viktigste oppfølgingspunktene i denne sammenhengen blir det videre arbeidet for å utvikle retten til mat.

Sluttdokumentet fra toppmøtet bekreftet enkeltlands tilsagn om betydelige økninger i sin bistand som ble gitt på konferansen om finansiering av utvikling, som fant sted i Monterrey i år. Det er av betydning at også USA her har forpliktet seg til økt bistand.

Et annet viktig tverrgående tema vedrører produksjons- og forbruksmønstre. På dette området ble det vedtatt å utvikle et rammeverk for tiårs handlingsprogrammer.

På enkelte områder har vi ikke samme grunn til å være fornøyd med resultatet. Energi var ett av dem. Over to milliarder mennesker har ikke tilgang til moderne energiforsyning, noe som er en grunnleggende forutsetning for utvikling. Energi er også nært knyttet til klimaproblematikken.

Norge jobbet for å få inn en målsetting om å øke den globale andelen av fornybar energi til minst 15 pst. innen 2010. Vi foreslo også en målsetting på 10 pst. nye fornybare energikilder på global basis innen 2010. Vi ønsker i tillegg et handlingsprogram for å øke tilgangen på energi for de fattigste. Ingen av disse målsettingene fikk gjennomslag. Sammen med bl.a. EU og søkerland til EU, Brasil, Island, Sveits og New Zealand, gikk Norge inn for et separat initiativ for å arbeide for å øke den globale andelen fornybar energi og for å fremme investeringer og utvikle markeder for fornybare energikilder.

På området naturressursforvaltning ble det også et dårligere resultat enn det som var ønsket fra norsk side. Målsettingen om å snu trenden i forringelse av naturressurser innen 2015 falt ut. Sett med norske øyne er henvisningen til behovet for en økosystemtilnærming heller ikke tilfredsstillende.

Den sosiale dimensjonen – inkludert arbeidstakerrettigheter – fikk ikke den plassen vi ønsket. Norge bidro imidlertid til at kvinne- og likestillingsperspektivet ble ivaretatt. Norge fremmet også en rekke forslag om urfolks spesielle rolle og situasjon. Et viktig gjennomslag var at urfolkgrupper ble omtalt som egne folk i den politiske erklæringen, en anerkjennelse som er av betydning for urfolks rettigheter som gruppe.

Vi stod på krav om godt styresett nasjonalt og internasjonalt som en viktig forutsetning for bærekraftig utvikling. Toppmøtet bidrog til å befeste bærekraftig utvikling som et overordnet prinsipp for FN. Det ble vedtatt å arbeide videre med et globalt styresett på miljøområdet om ledd i den kommende drøftingen av organiseringen av FNs arbeid på det økonomiske og sosiale området. Det ble dessverre ikke enighet om de overvåkningsmekanismene vi ønsket for å sikre oppfølging av toppmøtets slutninger.

Toppmøtet la opp til å engasjere ikke-statlig sektor i arbeidet med bærekraftig utvikling. Det ble lagt opp til at såkalte partnerskapsinitiativ skulle utgjøre en sentral del av resultatene fra toppmøtet. Disse ble definert som frivillig samarbeid mellom ulike aktører som f.eks. land, internasjonale organisasjoner, frivillige organisasjoner, lo-

kale myndigheter, næringsliv og finansieringsinstitusjoner for å iverksette tiltak som bidrar til å nå målene fra toppmøtet. Til toppmøtet ble det av FN utarbeidet rammeverk for partnerskapsinitiativ innenfor hovedsatsingsområdene vann, energi, helse, landbruk og biodiversitet. Norge vil følge med i det videre arbeidet med partnerskap for bærekraftig utvikling.

En kan spørre seg selv om slike store, ressurskrevende møter er det mest egnede redskap for å styrke FNs arbeid med bærekraftig utvikling og andre sentrale spørsmål.

Prosessene er kompliserte og ressurskrevende. Samtidig er det slik at de har bidratt til å sette viktige spørsmål høyt på den internasjonale politiske dagsordenen og styrket FNs normative rolle. Jeg tror at vi for å nå fellesskapets mål må arbeide gjennom det multilaterale systemet. Vi må sikre at fattigdomsreduksjon, bærekraftig utvikling og andre grunnleggende spørsmål også i fortsettelsen blir drøftet på høyeste politiske nivå.

Norge vil ta aktivt del i de internasjonale drøftelsene om organisering og oppfølging av de store FN-konferansene. Vi må sikre at hele det multilaterale systemet blir trukket aktivt inn i oppfølgingen av toppmøtene. De internasjonale finansinstitusjonene var ikke så nært trukket inn i forberedelsene til toppmøtet i Johannesburg som Norge ønsket og arbeidet for. Dette er desto viktigere nå i oppfølgingen.

Toppmøtets betydning vil avhenge av den faktiske oppfølgingen av resultatene. Det gjelder nasjonalt så vel som internasjonalt.

Internasjonalt vil Regjeringen særlig fokusere på oppfølgingsarbeidet vis-à-vis FN-systemet. Et hovedsiktemål vil være at arbeidet for bærekraftig utvikling integreres i FNs samlede innsats for utvikling og fattigdomsbekjempelse med tusenårsmålene som overordnet rettesnor. FN må bidra til en tilsvarende samordning på landnivå, slik at hensynet til bærekraftig utvikling blir del av landenes fattigdomsrettede utviklingsstrategier.

Resultatene fra toppmøtet i Johannesburg må følges opp innenfor en rekke internasjonale samarbeidsprosesser, og jeg nevner følgende:

- Regjeringen legger stor vekt på utviklingsdimensjonen i WTO-arbeidet, altså i Verdens Handelsorganisasjon-arbeidet. Videre er det viktig å opprettholde prinsippet om at handelsregelverk og andre avtaler skal være sidestilte og gjensidig støttende, og at det ikke skal være noe hierarki mellom miljøavtaler og det internasjonale handelsregelverket. Regjeringens målsetting er at WTOs nye forhandlingsrunde også skal bli et viktig bidrag i kampen mot fattigdom og for bærekraftig utvikling. Vi vil arbeide for økt markedsadgang generelt og for miljøvennlige varer og tjenester.
- Vi vil fortsette arbeidet for å sikre gjennomføringen av de globale miljøkonvensjonene. Også regionalt og innenfor OECD vil Regjeringen presse på for at forpliktelsene fra Johannesburg følges opp.
- I den internasjonale oppfølgingen av toppmøtet vil vi delta aktivt i koalisjonen for fornybare energikilder. Målet er å oppnå en betydelig økning i den globale andelen av fornybare energikilder. Vi vil følge opp fø-

ringene som er gitt for å fremme investeringer og utvikle markeder for slik energi. Et første møte i denne koalisjonen er allerede avholdt.

- Et viktig område i oppfølgingen av toppmøtet vil være innenfor kjemikalieområdet. Vi vil styrke den internasjonale kjemikalieforvaltningen, også i forhold til tungmetaller. Regjeringen vil arbeide for å styrke FNs miljøprogram og den internasjonale miljøforvaltning.
- Vi vil støtte opp under det internasjonale arbeidet for åpenhet om myndigheters inntekter fra næringslivets uttak og forvaltning av bl.a. mineralressurser og petroleumressurser.
- Vi vil delta aktivt når FN neste år markerer det internasjonale vannår og Japan er vertsland for en global ministerkonferanse om forvaltning av verdens vannressurser.

I Johannesburg fikk vi igjen bekreftet visjonen om et forpliktende partnerskap mellom nord og sør, slik det er formulert i FNs tusenårserklæring og i dokumentet fra Monterrey-konferansen. Dette er god norsk utviklingspolitikk, som Stortinget også har gitt sin tilslutning til. Det er dette perspektivet som ligger til grunn for handlingsplanen for kampen mot fattigdom i sør, som Regjeringen la fram i mars, og som Stortinget ble orientert om, bl.a. i forbindelse med den utviklingspolitiske redegjørelsen i april.

Fra FN-møtets talerstol i Johannesburg lovet jeg 375 mill. kr over tre år i tilleggsmidler til oppfølging av handlingsplanen fra toppmøtet. De økte bevilgningene som nå foreslås av Regjeringen i statsbudsjettet for 2003, ønsker vi at særlig skal knyttes til oppfølging innenfor områdene fornybar energi, naturressursforvaltning, landbruk og biologisk mangfold. Helse er allerede et viktig satsingsområde i norsk utviklingssamarbeid. Her vil også tiltak for bedre vann- og sanitærforhold stå sentralt. Vi vil bidra til et internasjonalt løft for destruksjon av helsefarlige kjemikalier. Dette er et stort miljø- og fattigdomsproblem, bl.a. i mange afrikanske land.

Mye av den norske oppfølgingen av Johannesburg-toppmøtet på det utviklingspolitiske området vil måtte skje på landnivå innenfor vårt regulære samarbeid med utviklingsland. Jeg tror det er viktig ikke å fravike de prinsipper og arbeidsmåter som har gjort norsk utviklingssamarbeid til et effektivt virkemiddel i kampen mot fattigdom. Stikkordene her er samarbeidslandenes reelle eierskap til sin egen utviklingsprosess og landenes egen styring av partnerskapet med giverlandene.

Regjeringen vil også følge opp Johannesburg-toppmøtet på nasjonalt nivå.

Den nasjonale strategien for bærekraftig utvikling, som ble lagt fram forut for toppmøtet i Johannesburg, er begynnelsen på en langsiktig prosess for å skape et bærekraftig samfunn.

Som ledd i framleggelsen av nasjonalbudsjettet for 2004 vil Regjeringen legge fram en handlingsplan for gjennomføring av bærekraftstrategien, i form av en Nasjonal Agenda 21.

Lokalforvaltning, næringsliv og organisasjoner vil bli invitert til å delta i prosessen. Det vil avholdes konferan-

ser for å sikre en bred deltakelse i prosessen. Vi har allerede gode erfaringer fra arbeidet med Lokal Agenda 21 som vi vil trekke veksler på. Siktemålet er at arbeidet med Nasjonal Agenda 21 vil bidra til en helhetlig og systematisk oppfølging av resultatene fra Johannesburg på nasjonalt nivå.

Nasjonalt vil innsatsen ligge på flere områder. Det gjelder bl.a. ressursforvaltning, herunder fiskeri, oppfølging av internasjonale miljøavtaler, biologisk mangfold, enøk og fornybare energikilder, samt kjemikalieområdet.

Mer enn 100 stats- og regjeringsjefer var til stede i Johannesburg. Det viser at verdens ledere fortsatt gir arbeidet for bærekraftig utvikling prioritet. Toppmøtet ble også gjenstand for bred interesse i media og blant folk flest.

Vi satte oss høye mål for toppmøtet i Johannesburg. Disse ble ikke oppnådd, men vi fikk gode resultater på noen områder. Vi måtte også forsvare flere viktige tidligere vedtatte prinsipper. De globale utfordringene er fortsatt betydelige.

Toppmøtet har gitt oss et felles utgangspunkt for å arbeide målrettet videre med fattigdomsbekjempelse, bærekraftig produksjon og forbruk, samt en bærekraftig forvaltning av naturressursene. Toppmøtet har mobilisert en politisk vilje til å styre utviklingen i riktig retning. Denne politiske viljen må nå opprettholdes og styrkes, slik at de forpliktende mål blir omsatt til håndfaste resultater. Dette vil Regjeringen arbeide aktivt for i tiden som kommer.

Presidenten: Under henvisning til forretningsordenen § 34 a vil presidenten foreslå at det åpnes for en kort kommentarrunde, begrenset til ett innlegg på inntil 5 minutter fra hver partigruppe og eventuelt et avsluttende innlegg av statsministeren. Ingen innvendinger er kommet mot denne fremgangsmåte. – Det anses vedtatt.

Jens Stoltenberg (A): Jeg vil takke statsministeren for redegjørelsen. Det er nyttig for Stortinget å få høre Regjeringens vurderinger av det man har oppnådd på FN-toppmøtet i Johannesburg. Det var viktig å få en bekreftelse på prinsippene fra Rio-konferansen, men det i seg selv ville selvsagt ikke vært et tilstrekkelig resultat av konferansen i Johannesburg. Derfor var det nødvendig at vi fikk framskritt på flere områder, og jeg vil rose Regjeringen for å ha bidratt til å gjøre resultatene fra konferansen best mulig.

Det viktigste arbeidet ligger likevel foran oss. Det er nå oppfølgingen av konferansen starter. Norge som nasjon må bidra aktivt i internasjonale fora for at målene fra Johannesburg blir nådd, og vi må bidra til å øke forståelsen for de sakene vi ikke nådde fram med.

Samtidig som vi arbeider internasjonalt med disse spørsmålene, må vi også sørge for at vi gjør det som er nødvendig for å følge opp her hjemme. Det er liten vits i å ha en høy profil internasjonalt hvis vi ikke sammen greier å gjøre det arbeidet som skal gjøres nasjonalt.

Det er bred enighet i Norge om de standpunkter og holdninger Regjeringen har gitt uttrykk for på Johannesburg-toppmøtet. Det er også et uttrykk for at kampen mot

fattigdom og kampen for en bærekraftig utvikling har bred støtte i dette stortinget. La meg likevel bare reflektere litt rundt to spørsmål som jeg mener er viktige, som også illustrerer både enigheten og i noen grad uenigheten om et punkt.

Det ene er at tidligere var det stor strid om utgangspunktet for klimaforhandlingene, nemlig ideen om felles gjennomføring, om kvotehandel og om såkalte nye mekanismer for å redusere utslippene av klimagasser. Da vi arbeidet med Rio-konferansen og Kyoto-avtalen på begynnelsen av 1990-tallet, var dette mekanismer – kvotehandel og felles gjennomføring – som det stod stor strid om også i det norske storting. Nå er det heldigvis blitt bred enighet internasjonalt og i Norge om at kvotehandel og felles gjennomføring er avgjørende virkemidler for å få ned de globale utslippene av klimagasser. Det er et uttrykk for at det går framover, selv om det etter min vurdering tok unødvendig lang tid å etablere enighet internasjonalt, men også unødvendig lang tid å etablere enighet nasjonalt om at kvotehandel og felles gjennomføring ikke er en måte å kjøpe seg fri fra forpliktelser på, men et veldig effektivt virkemiddel for å få ned de totale utslippene. Nå er det enighet om det. Problemet er at USA nøler med å slutte seg til, og at andre land nøler med å iverksette, men prinsippene om felles gjennomføring og kvotehandel har fått bred tilslutning.

Det andre jeg vil nevne, er at under toppmøtet kom Frankrikes president, Jacques Chirac, med et utspill om å innføre solidaritetsskatt på rikdom som skapes av globalisering. Det er en idé som Arbeiderpartiet og sosialdemokrater verden over har støttet ved ulike anledninger, enten det gjelder en global skatt på våpenhandel, valutaspekulasjon, global ressursbruk eller andre former for globale skatter. Det er selvsagt krevende å få gjennomført denne typen virkemidler, men hvis man lykkes, vil selv små skattesatser kunne gi store internasjonale inntekter til å finansiere kampen mot fattigdom, til å finansiere kampen for en bærekraftig utvikling og til å kunne bygge et sterkere internasjonalt fellesskap. Derfor mener Arbeiderpartiet at i tillegg til at Norge skal være i første rekke når det gjelder å øke bistanden, og at vi skal ha press på andre land for å øke sin bistand, må vi ikke avvise, men tvert imot hilse velkommen at f.eks. Frankrike tar til orde for at man bør arbeide for å få til ulike former for globale finansieringsmekanismer av FN, av kampen mot fattigdom, av kampen for en bærekraftig utvikling. Dette er en idé som er omstridt, men den bør ha Norges støtte fordi det vil kunne gi et finansieringsgrunnlag for det viktige arbeidet vi driver internasjonalt. Det er nødvendig med mer penger. Derfor er en global solidaritetsskatt en idé som har Arbeiderpartiets støtte.

Oddvard Nilsen (H): La meg i likhet med forrige taller takke statsministeren for en god og bred redegjørelse om toppmøtet i Johannesburg.

Regjeringspartiene varslet allerede i Sem-erklæringen at økt fokus på miljø- og utviklingsspørsmål var viktig for denne regjeringen. Statsministerens redegjørelse viser at disse løftene blir fulgt opp på en god måte.

Globale og regionale miljøproblemer kan bare løses gjennom forpliktende internasjonale avtaler. Jeg vil derfor gi Regjeringen ros for at den i Johannesburg viste seg som en av de sterkeste forkjemperne for en ambisiøs og ansvarlig global miljøpolitikk. Mens mange andre land kjempet for snevre, nasjonale interesser, tok den norske regjering verdens miljøutfordringer på alvor og gjorde det klart at skal vi løse disse, må vi legge bort nasjonale kjepphester og i stedet vise internasjonalt ansvar.

Norge alene kan ikke sikre forpliktende internasjonale miljøavtaler. Derfor er det godt gjort av Regjeringen, gjennom samarbeid med andre land med sammenfallende interesser med oss, å klare å få flertall i Johannesburg for synspunkter på viktige områder som gikk langt i retning av de standpunkter som den norske regjering og Stortinget har hatt og har. Et eksempel på dette var at Regjeringen klarte å få flertall for at miljøet ikke skulle underordnes globale handelsregler, slik mange andre land opprinnelig hadde ønsket. Det er viktig, slik statsministeren slår fast, at handelsregelverk og andre avtaler skal være sidestilt og gjensidig støttende. Hadde prinsippet om at miljøet skal underordnes globale handelsregler vunnet frem, ville det blitt vanskelig å stille krav om miljømerking, fordi dette kan hevdes å være en handelshindring.

Miljømerking er viktig fordi utslipp og bruk av kjemikalier er en av de største truslene mot biologisk mangfold. Mange av kjemikalierne er også farlige for mennesker, og de brukes ofte i de land som er fattigst i verden. Et globalt system for miljømerking er viktig nettopp fordi kunnskap på dette området er en av de tingene som er en trussel på dette området.

Jeg vil også trekke frem vedtakene for havområdene. En bærekraftig utnyttning av maritime ressurser er svært viktig for Norge som en fiskerinasjon. Jeg er derfor glad for den internasjonale oppfordringen om å gjennomføre en økosystembasert forvaltning, noe som jo er et grunnleggende prinsipp for den fiskeripolitikk Norge fører.

Miljø og utvikling henger nøye sammen. Denne sammenhengen trakk statsministeren klart frem. I Johannesburg fikk vi bekreftet visjonen om et forpliktende partnerskap mellom sør og nord. Her er det, som statsministeren riktig sa, mye god norsk utviklingspolitikk.

Toppmøtet i Johannesburg ble et steg fremover for å løse verdens miljø- og fattigdomsproblemer, riktignok et lite steg i forhold til de ambisjoner som Regjeringen har for internasjonal miljøsatsing og kamp mot fattigdom, men det blir tross alt et steg fremover og ikke et steg bakover, slik mange hadde fryktet på forhånd. Dette skyldes ikke minst norsk innsats. Det er derfor all grunn til å gi Regjeringen ros for innsatsen med arbeidet i Johannesburg. Utfordringen blir å følge opp toppmøtet også på det nasjonale plan. Her varsler statsministeren en fortsatt offensiv politikk gjennom en handlingsplan for bærekraftig utvikling samt en fortsettelse av dagens høye bistandsnivå. Dette innebærer at den offensive miljø- og utviklingspolitikken Regjeringen har vist og tok fatt på under Johannesburg-toppmøtet, vil bli fulgt opp i de nærmeste årene. Det er gledelig både for miljøet og ikke minst for de aller fattigste mennesker i verden.

Morten Høglund (FrP): Det er vanskelig med ett ord å gi en karakteristikk av toppmøtet i Johannesburg. Johannesburg var litt av alt – litt bra, litt dårlig og ikke minst litt av hvert. Kanskje ligger noe av hovedproblemet her: Verdenstoppmøtet i Johannesburg var rett og slett for stort, for ambisiøst og for bredt i forhold til temaer. Veldig forenklet og spissformulert kan man si at man forsøkte å løse alt som var vondt i verden, men endte opp med smuler. Dette var nok ikke uventet, ikke minst for alle dem som vet hvordan slike FN-konferanser virker, men det var nok skuffende og nedslående for mange ildsjeler og fødte optimister som trodde på forhåndsreklamen. Det positive får være at ingen har foreløpig foreslått noen oppfølgerkonferanse.

Når det gjelder de konkrete resultatene, er det klart at det som ble oppnådd i forhold til å bedre de sanitære forhold, er viktig og kan virkelig bli livgivende for millioner i den tredje verden. Og som BBC sa det: Dette er juvelen i toppmøtets krone. På plussiden kommer i tillegg også en del andre forhold, som statsministeren redegjorde godt for, forhold som kanskje allikevel har noe mindre betydning for verdens befolkning, samlet sett.

Fra norsk side har man tatt det som et nederlag at vi ikke oppnådde noen konkrete resultater hva gjelder bruk av fornybar energi. Kravet om dette var noe først og fremst de europeiske land, med sterk støtte fra miljøbevegelsen, arbeidet for. Årsaken til nederlaget ble i de fleste medier tilskrevet bl.a. USA, Japan, Canada, Australia og Saudi-Arabia, men faktum er jo at her ønsket heller ikke utviklingslandene i Afrika, i Asia og i Latin-Amerika noen avtale. I stedet for konkrete mål om fornybar energi, kom det en tekst som var mer opptatt av økonomisk vekst, ut fra den erkjennelse at afrikanere og asiater har et stort behov for å styrke sin økonomi med energi som er relativt billig og ikke minst lett tilgjengelig. Derfor opplever ikke Fremskrittspartiet at det er noe problem at Norge ikke vant kampen om fornybare energikilder, for hadde vi gjort det, hadde det, slik vi ser det, vært et hinder for økonomisk vekst og fremgang i den tredje verden. Og er det et virkemiddel som har vist seg å være effektivt i kampen for å få et bedre miljø, er det nettopp økonomisk vekst.

Et annet slag som ble utkjempet i Johannesburg, var hvorvidt miljøavtaler skulle underordnes handelsreglene i WTO. Slik ble det ikke, og det ble her utropt en norsk seier av et samlet norsk pressekorps. Nå tror ikke vi at det nødvendigvis spiller så stor rolle om det er slik at WTO og miljøavtaler er likestilt fremfor at noe har forrang, men hvordan vi tolker dette her hjemme, og hvordan vi akter å bruke det, har absolutt betydning. Da er det med skuffelse jeg ser at en representant fra Landbruksdepartementet uttaler til Aftenposten den 4. september at dette vedtaket er en indirekte støtte til norsk posisjon om et sterkt grensevern. Nok et praktisk resultat som ikke er til glede for jordens fattige eller norske forbrukere!

Det som etter Fremskrittspartiets mening var mest nedslående og skuffende med Johannesburg, var fraværet av forpliktelser om en mer liberalisert og rettferdig verdenshandel. Når fattigdomsbekjempelsen først var satt

ettertrykkelig på dagsordenen, er det skuffende å registrere at det ikke lot seg gjøre å løfte dette temaet opp og frem, dette til tross for at proteksjonisme i den rike verden koster den fattige verden minst 700 milliarder kr i året i tapte inntekter. Det er ikke lystelig å se hvordan f.eks. EU jobber for å unngå å få handel opp som tema. Men vi opplevde heller ikke at Norge løftet særlig mange fingre for å komme u-landene til unnsetning. Enkelte NGO-er prøvde å få til en debatt, men nesten ingen tok opp hansken. Derfor ble ikke Johannesburg det løfterike møtet det kunne ha blitt. Det ble altfor mye den rike verdens fortsatte behov for å beskytte seg selv og sikre sine sære nasjonale interesser.

Chirac oppfordret alle til å legge vekk nasjonal tenkning og fokusere på det globale. Det hadde vært flott! Men hva gjorde Chirac selv for å bidra? For dem som har fulgt franske posisjoner i internasjonale forhandlinger, er det vel ikke overraskende at Chiracs ord føltes uendelig tomme og uten mening, og de ble derfor for meg en slags oppsummering av hva jeg opplevde i Johannesburg – mange ord og lite handling.

Bjørn Jacobsen (SV): Vi veit at mange av dei endringane som skal til i verda, ligg i politiske prosessar som må skje i dei fleste landa i sør. Det er mange politikarar som må høyre meir på si lokale befolkning.

Det kanskje mest oppsiktsvekkjande som skjedde i Johannesburg, var at Sør-Afrikas president, Thabo Mbeki, fekk slått fast at ein skal bruke og anerkjenne omgrepet global apartheid, og at ein no heilt klart er einige om at det i alle fall er nokre som blir stengde ute. Dei fattige blir haldne ute, kvinnfolk blir haldne ute, osv. Ein har i alle fall fått det inn i arbeidet.

Og så var det vel Henrik Tikkanen som sa at dersom ein skal forandre verda, kan ein med stor fordel begynne med seg sjølv. Det gjeld for mange afrikanske politikarar, men det gjeld ikkje minst også for Noreg. Vi har mange utfordringar i forhold til energi og miljø. Vi har ressursane, vi har kunnskapen. Det står ikkje på noko av det materielle, men det står kanskje først og fremst på viljen til å få til arbeidet i forhold til Lokal Agenda 21 og så det nye som no kjem – Nasjonal Agenda 21.

Det er gledeleg å kunne skryte av ein statsråd – det er jo ikkje så mange statsrådar ein kan skryte av i dag – og ein statsminister også. Derfor synest eg det er litt synd at vi ikkje fekk dette opp i ein full debatt. Eg trudde det låg i korta at vi skulle ha ein full debatt med replikkar og riktig kose oss med litt skryt og glede over ei stor sak for Noreg. Eg protesterte ikkje på det, men neste gong dette kjem opp, synest eg at vi skal ta oss ein endå betre debatt om dette. Det er ei så viktig sak for Noreg at vi kan tole å ta ein lang debatt om ho.

Det er bra at Noreg bruker den posisjonen i Johannesburg som blei bydd oss av FN, sidan vi ikkje er medlem av EU, til å klare å hindre at handelsreglane i WTO ikkje skal overstyre miljøavtaler. Mange har kommentert toppmøtet med at det i sum er synd at det beste som kan seiast om det, er at det ikkje blei verre. Noreg var god på defensivt forsvarsarbeid, men vi skaut ikkje mål. Vi kjenner

det frå Rio, den såkalte Agenda 21, den globale handlingsplanen for miljø og utvikling for dette århundret, der kvart enkelt land skal kunne følgje opp denne planen med nasjonal politikk for berekraftig utvikling og konkretisere korleis ein skal realisere Brundtland-kommisjonenens slagord om å tenkje globalt og handle lokalt. Men med Brundtland si regjering som den første har regjeringane etterpå svikta i denne oppfølginga. Og sjølv om det finst enkelte lyspunkt, er det så langt ikkje produsert nokon Lokal Agenda 21 i Noreg. Regjeringa Stoltenberg sette i gang arbeidet med nasjonal berekraftstrategi. Bondevik II vidareførte dette arbeidet, men det måtte reviderast like før vi fór til miljøtoppmøtet i Johannesburg. Først no etter Johannesburg-konferansen startar arbeidet med ein nasjonal handlingsplan. Regjeringa har lova at han skal leggjast fram saman med nasjonalbudsjettet for 2004. 13 år etter Rio skal vi altså få ein Nasjonal Agenda 21.

Eg forventar at ein i denne handlingsplanen konkretiserer og talfestar mål på alle dei områda der ein ikkje kom til einigheit i Johannesburg – då spesielt på dei områda der Noreg var mest ambisiøs. I tillegg kviler det eit spesielt ansvar på Regjeringa for å lage agendaen brei og inkluderande, og ikkje la det bli eit slikt interdepartementalt pliktløp inn i næraste arkivskuff! Alternativet må vere ein handlingsplan som endeleg maktar å regulere dei regulære politiske plan- og budsjettprosessane i ei meir berekraftig retning, og som i tillegg forpliktar eit breitt spekter av aktørar i samfunnet. Eg skal ta eit lite eksempel frå Molde. Der har vi ei stor søppelfylling som ein står og svir av metangass på. Like ved skulle Posten, ein statleg etat, bygge eit svært regionalt senter – eit kjempebygg. Då skreiv kommunepolitikarane inn til det kommunale avfallsselskapet: Er Posten interessert i å bruke denne gassen? Brevet blei sendt, men det blei aldri svart på. Det skal koste å ikkje svare på slike brev, for det er der vi skal vere konkrete. Der skal vi som politikarar gå føre. Vi ser i mange tilfelle at næringslivet til og med har kome langt lenger enn vi nasjonale politikarar. Men vi må leggje føresetnadene til rette, slik at både næringslivet og folk flest klarer å få til den konkretiseringa av Nasjonal Agenda 21.

Alternativet til å følgje opp på heimebane vil vere ein repetisjon av tragedien etter Rio: Vel heime igjen drukna den globale tenkjemåten i fossil nasjonal politikk. Av slikt blir det lite lokal handling. Det vi gjer internasjonalt, er viktig. Men vel så viktig er det arbeidet vi får til i Noreg. I Noreg er det veldig mange som er for Lokal Agenda 21 og Nasjonal Agenda 21. Men det er ingen som veit kva det er, samtidig som veldig mange held på med det. Der er det vi som politikarar må følgje opp og gjere dei politiske vedtaka som skal til for at folk vil gjere ein innsats. Det er ikkje viljen blant folk flest det står på. Det er vår politiske evne som må bli betre.

Presidenten: Til representantens lille hjertesukk om debattens format vil presidenten tillate seg å bemerke at det erfaringsmessig ikke bestandig er slik at en debatt blir bedre jo lengre den er.

Jon Lilletun (KrF): Eg takkar statsministeren for ei god utgreiing frå FN-toppmøtet. Det er ingen løyndom at innsatsen for ei berekraftig utvikling sidan Rio-toppmøtet har vore skuffande, og at utfordringane før Johannesburg var mange. Fattigdomen har auka. Vi står overfor store miljøproblem, og land har vist liten vilje til konkret handling og lovnader. Trass i desse tilbakeslaga og vanskanane hadde den norske delegasjonen store ambisjonar om å få til eit handlingsretta resultat frå toppmøtet i Johannesburg. Noreg spelte difor ei aktiv pådrivarrolle for å oppnå dette. Våre utsendingar såg at toppmøtet var ein stor sjanse til å løfte arbeidet for ei berekraftig utvikling framover. Eg ynskjer difor å gje ros til statsminister Kjell Magne Bondevik, utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og miljøvernminister Børge Brende. Deira innsats hindra tilbakeslag i miljøarbeidet, og dei fekk i stand nokre viktige framsteg.

I Johannesburg vart Noreg sett på kartet, og på grunn av våre folk oppnådde vi konkrete resultat. Det var Noreg som gjekk i bresjen for å hindre at miljøavtalar kunne verte tolka som underordna WTO-reglane på handelsområdet. Sjefen i FN's utviklingsprogram gjekk til det uvanlege steget å uttale seg om enkeltland då han ynskte at fleire land var som Noreg. Han meinte at Noreg sin utviklingsminister snudde heile konferansen då han var i ferd med å gå i feil retning. I Johannesburg kjempa Noreg for saker EU-landa ikkje hadde høve til å ta opp, og vi hadde stor handlefridom. Det viser at sjølv om vi er eit lite land, så kan vi endre posisjonar og få fleirtal for våre løysingar.

At vi får framgang i miljøarbeidet, har stor verknad for verdas fattigaste. Denne regjeringa har kampen mot fattigdom som si fremste oppgåve. Vi veit at det i dag er dei fattigaste som i særleg grad vert ramma av miljøproblem og dårleg forvaltning av naturressursane. I Johannesburg var Noreg med på å setje søkjelyset på sammenhengen mellom fattigdom, miljø og utvikling. Noreg fokuserte særleg på naturressursforvaltning, inkludert landbruk og vatn, energi, helse og miljø. Som statsministeren sa, har mykje skjedd på desse områda. Mellom anna har forventna levealder i utviklingslanda auka, og alfabetismen og barnedødeligheita er redusert. Vi ser framgang, og Noreg har vore med på å bidra til dette. Men utviklinga er ikkje god nok. Framleis lever over ein milliard menneske i ekstrem fattigdom, og skilnaden mellom fattige og rike aukar. At dei 20 rikaste prosentane av jordas befolkning bruker over 80 pst. av verdas brutto nasjonalprodukt, mens dei fattigaste 20 pst. berre rår over 2 pst., gjer ei berekraftig utvikling umogleg. Det er vi rike som utgjer den største miljøtrusselen. Den eine rike milliarden av verdas befolkning står for mesteparten av utsleppa av stoff som forureinar, anten det er CO₂, NO_x eller andre stoff. Difor må OECD-landa ta eit større ansvar. I Johannesburg ynskte ein difor fleire konkrete lovnader og konkrete mål for å fremje miljøet og for å forhindre fattigdomen.

Ein kom fram til nokre nye avtalar for å forhindre fattigdom og miljøødelegging. Det vart bestemt at talet på menneske som manglar toalett og kloakksystem, skal

verte halvert innan 2015. Om denne avtalen vert følgd opp, så vil rundt ein milliard fleire menneske få tilgang på sanitærfasilitetar og ein halv milliard fleire få tilgang på reint drikkevann.

Er vi så nøgde med resultatata frå Johannesburg? Johannesburg har vorte kritisert for manglande resultat i forhold til innsats, seinast i ein kronikk i Aftenposten i går. Nei, ein kan ikkje vere nøgd. Når ein ikkje vart einige om ei ny målsetjing om kor mykje, eller når delen av fornybar energi skal aukast, når ein ikkje kom fram til ein avtale om plikt til å stoppe tapet av talet på artar, og når ein ikkje får plikt til å stoppe bruk og produksjon av miljø- og helseskadelege kjemikalier, kan ein ikkje vere nøgd. Vi ville meir, men det er grunn til å slå fast at dei pessimistane som åtvare Regjeringa mot å delta på høgt nivå, som åtvare mot at ein ikkje ville oppnå noko, dei tok feil. Det fortel oss: Vi skal ikkje høyre på pessimistane, men vi skal faktisk tore å høyre på optimistane og leggje målsetjinga etter det.

Og så til eit forhold som representanten Stoltenberg tok opp – det med Tobin-skatt. Vi må ikkje avvise det prinsipielt, men samstundes må vi ikkje la land som Frankrike få lov til å ta merksemda vekk frå viktig arbeid som er på gang, og å ha det som særområdet sitt. Det er nødvendig å arbeide med det, men det er gode arbeidsreglar i gang. Dette arbeidet må fortsetje på dei områda der vi er i gang.

Inger S. Enger (Sp): Først og fremst vil jeg gjerne takke statsministeren for en fyldig og god redegjørelse. Han nevnte at man i utgangspunktet var bekymret for målet, at målet rett og slett måtte være å hindre tilbakeskritt. Nå ble det heldigvis framdrift på mange områder, og egentlig ville det være utrolig å tenke seg noe annet.

Det er alltid mange kritiske røster som hever seg, og senest i Aftenposten i går stod det en artikkel hvor det spørres om FN-konferansen i Johannesburg var «uvettig bruk av tid og penger». Det har også tidligere vært reist kritikk fra media og fra ulike organisasjoner om konferansen. Men hva er det som nytter? Hva er best anvendelse av tid og penger? Og ikke minst: Hvordan skal en skape oppmerksomhet og sette søkelys på store, alvorlige verdensomspennende problemstillinger?

Flaskehalsen for å få gjort noe ordentlig er naturligvis penger og politisk vilje til å dra samme vei. Konferansen presset på i rett retning. Det må derfor være viktig at problemstillinger på denne størrelsen drøftes på verdens høgste politiske nivå. Ingen kan etter toppmøtet i Johannesburg om bærekraftig utvikling si at vi er uvitende om verdens enorme utfordringer. Vi fikk også tydelig presentert at bærekraftig utvikling betyr bredde. Det skal tas hensyn til både sosiale, økologiske og økonomiske forhold.

Klimapolitikk og fattigdomsbekjempelse er alvorlige temaer. Reint vann er viktig og sjølsagt for oss. En kan bli tørst bare av å tenke på at en ikke har det! I utviklingslandene dør det hvert år nesten 3,5 mill. mennesker – sju ganger Oslos befolkning – på grunn av vannrelaterede sjukdommer. Toppmøtet gikk som kjent inn for at in-

nen 2015 skal antall personer som ikke har tilfredsstillende drikkevann og brukbare sanitære forhold, halveres. Pressen i Johannesburg uttalte etter møtet at visjonene var store og målene omfattende, men tvilte på vilje og kapasitet til å gjøre noe med dem. Rike land har plikt til å hjelpe mer enn de gjør. Jeg har sagt det før, og jeg gjentar det gjerne: Senterpartiet er glad for at Regjeringen legger opp til en reell økning på bistandsbudsjettet, og jeg vil i denne sammenheng gi honnør til bistandsministerens store innsats i Johannesburg.

Bærekraftig utvikling inneholder som nevnt mange elementer. Det skal være meningsfylt både globalt og lokalt. Utfordringene er naturligvis helt forskjellige og annerledes i Norge enn de problemene som u-landene sliter med. I de siste årene har nok mange av bygdene våre også følt at den bærekraftige utviklingen har vært truet. Situasjonen har vært preget av ustabilitet og nedgang i folketal. Svekkelse av næringsgrunnlaget er merkbart. Også i vårt land skal utviklingen være bærekraftig. Derfor må arbeidet med vern og fredning ta hensyn til både økonomiske og sosiale forhold. Vi må finne fram til bruk og vern i en god kombinasjon.

På toppmøtet i Johannesburg ivret Regjeringens representanter for å få til internasjonale forpliktelser om minst 15 pst. fornybar energi og minst 10 pst. ny fornybar energi. Det er flotte målsettinger, men det ble dessverre ingen forpliktende tilslutning til dette på konferansen, til tross for miljøvernministerens store innsats. Likevel bør dette være målsettinger som vi arbeider for her, innenlands, og da er det målet om minst 10 pst. ny fornybar energi som representerer den store utfordringen.

Vi har potensial for økt bruk av flere nye miljøvennlige energiformer, slik som bioenergi, vindkraft, bølgekraft, varmepumper og økt bruk av spillvarme. Vi kan ikke sitte passive og registrere at norske CO₂-utslipp fortsetter å øke år for år fordi vi stadig bruker mer fossil energi. Vi har forpliktet oss til å redusere utslippene, og i et rikt land som Norge har vi også økonomiske forutsetninger for å få det til.

Under FN-toppmøtet greide Norge sammen med Sveits å forhindre en avtaletekst som ville føre til at alle framtidige miljøavtaler i FN-regi skulle være underordnet avtaler som inngås i WTO. Det Norge oppnådde i Johannesburg, hadde aldri latt seg gjøre om vi hadde vært medlem i EU. Resultatet i Johannesburg viste altså at små land som Norge kan spille en sentral rolle i internasjonale forhandlinger. Norge hadde en plass ved bordet fordi vi *ikke* tilhører en større gruppering, som EU eller u-landsgruppen G-77. Hadde vi vært med i EU, ville det vært helt umulig å spille den rollen som vi gjorde i disse forhandlingene. Det er viktig at vi beholder denne muligheten, for vår stemme trengs!

May Britt Vihovde (V): Venstre ønsker først å gi velfortent ros til Regjeringa sitt arbeid i førebuinga og gjennomføringa av toppmøtet i Johannesburg. Regjeringa har vist at miljø- og utviklingsagendaen trong nokon som kunne gå føre og få prosessen på rett spor igjen då utsiktene såg som mørkast ut. Den norske delegasjonen har

opptrekk bestemt og konstruktivt til beste for dei globale miljø- og utviklingsspørsmåla.

Når vi no skal setja i gang med arbeidet etter toppmøtet, er det viktig å bruka resultatane frå Johannesburg, både globalt og nasjonalt. Miljøvernministeren har sjølv sagt at 90-åra representerte formuleringane sitt tiår, og at han håper dette skal bli implementeringa sitt tiår. Venstre synest det er fornuftig og ein god idé. Venstre vil difor oppfordra Regjeringa til å arbeida aktivt for å hjelpa utviklingslanda med å implementera internasjonale avtalar om miljø og utvikling. Dette må skje med finansielle overføringer og kompetanseoppbygging. Eit viktig verkemiddel er å bidra til auka kunnskap gjennom forskning på kva moglegheiter og avgrensingar landa og dei internasjonale institusjonane har til å gjennomføra slike oppgåver.

Men også nasjonal iverksetjing her heime er viktig og nødvendig. Berre ved å sørgja for at vi etterlever våre plikter kan vi med rette oppfordra til at andre land gjer tilsvarande. Venstre ønskjer den varsla nasjonale handlingsplanen for berekraftig utvikling velkommen. For at denne skal vera truverdig og effektiv, er det avgjerande at han blir retningsgivande for store delar av det norske samfunnet, og at utforminga inkluderer eit mangfald av aktørar, som er gjengitt i Agenda 21.

Venstre synest Regjeringa gjorde ein god og viktig innsats for å hindra at dei internasjonale miljøavtalane skulle bli underordna regelverket i Verdas Handelsorganisasjon, WTO. Det er samstundes viktig å peika på at saka langt frå er ferdigforhandla. I ministererklæringa frå Doha blei det understreka at nettopp dette innbyrdes forholdet skal avgjerast innanfor ramma av WTO. Det er difor viktig at Noreg i dei kommande forhandlingane bidreg til formuleringar som ikkje svekkjer funksjonen til dei internasjonale miljøavtalane. Eit viktig ledd i så måte er å gi representantar frå sekretariatet i FN's miljøprogram og miljøavtale tilgjenge til forhandlingane i WTO, noko dei ikkje har i dag. Venstre reknar med at Regjeringa vil støtte EUs initiativ som er framsett på dette området.

Venstre synest det er positivt at Regjeringa allereie har signalisert at ho vil ta på alvor forpliktingane sine frå Johannesburg med ein oppfølgingspakke på 375 mill. kr. Også målet om å auka bistanden, slik at denne vil nå 1 pst. av bruttonasjonalinntekt innan 2005, helsar Venstre velkommen. Dessverre har mange av FN's medlemsland framleis langt igjen til målsetjinga om 0,7 pst. i bistand. Venstre vil difor oppfordra Regjeringa til å fortsetja å leggja press på dei landa som har forplikta seg til denne formuleringa, men som enno ikkje har nådd henne.

Sjølv om bistand er viktig og nødvendig for å hjelpa dei fattigaste landa, må andre verkemiddel også takast i bruk om Noreg skal bidra til å realisera FN's tusenårsmål. Venstre vil oppfordra Regjeringa til også å sjå på heilskapen i norsk politikk.

Dei fattige landa har sjølve sagt at dei rike landa si subsidiering av primærnæringane er det største hinderet for marknadstilgjenge og moglegheit for vedvarande økonomisk utvikling. Regjeringa har ved å fjerna toll på landbruksprodukt frå MUL-landa frå 1. juli 2002 opna

den norske marknaden. Venstre vil difor be Regjeringa i samband med kommande forhandlingar i WTO arbeida for at andre land også går inn for ordningar som gjer det enklare for desse landa å få tilgang til nye marknader.

Bistand er som sagt viktig og nødvendig. Også i Noreg har vi eit stykke igjen til det vi kan rekna for ein effektiv og god bistandspolitikk. Mellom anna har det vist seg at det har vore vanskeleg å få integrert miljøomsyn i norsk bistandsarbeid. Dette må det gjerast noko med. Venstre ønskjer difor den varsla gjennomgangen av NORADs og norsk bistandsarbeid velkommen. Ein betre integrasjon av miljøomsyna i den offentlege bistanden vil også vere i tråd med målsetjingane frå Johannesburg.

Venstre støttar opp om og oppfordrar næringslivet til å ta samfunnsansvar, nasjonalt og globalt. Det var skuffande at FN's medlemsland ikkje makta å bli einige om ei formulering som har som føremål å regulera dei multinasjonale selskapa si åtferd i utviklingsland. Utviklingslanda har sjølve bedt om ein slik mekanisme, og Venstre meiner at Regjeringa bør sjå på moglegheita til å etablera dette innanfor ramma av FN's Global Compact. Skal eit fruktbart samarbeid mellom det internasjonale samfunnet og næringslivet ha noko for seg, er det viktig at selskapa utviser openheit og lét seg etterprøva på sine forpliktingar.

Eg starta med å gi ros til Regjeringa for det dei fekk gjennomført i Johannesburg, og eg har lyst til å avslutta med å seia at Venstre har tiltru til at Samarbeidsregjeringa sitt engasjement for berekraftig utvikling ute og heime held fram og gir resultat både for dei aller fattigaste i verda og for eit betre miljø – ute og heime.

Statsminister Kjell Magne Bondevik: Oppsummeringsvis må det vel kunne sies at debatten har vist at det har vært bred støtte til det arbeidet Regjeringen gjorde forut for og under toppmøtet i Johannesburg og også til det oppfølgingsarbeidet vi har varslet.

Noen korte kommentarer til enkelte av de spørsmål som er tatt fram:

Til Stoltenbergs fokusering på mulighetene for globale skatter, bl.a. den såkalte Tobin-skatten som også Frankrike har lansert. Foreløpig er dette på idéstadiet, og så langt har det vist seg å være liten mulighet for internasjonal oppslutning. Det viste seg bl.a. i forhandlingene fram mot Monterrey-konferansen om bistandsfinansiering, der slike forslag ble drøftet. Norge har stilt seg åpen for å vurdere ulike kreative finansieringsmekanismer. Men det er viktig, som andre har sagt fra talerstolen her, at vi nå bruker kreftene på de virkemidlene som har en sjanse til å bli realisert – handel, bistand, miljø – og når det gjelder toppmøtet, oppfølging innenfor viktige områder som vann og sanitære forhold, kampen mot helsefarlige kjemikalier, og at arbeidet med slike skatter og avgifter ikke tar bort fokuset fra det som for øyeblikket er den realistiske veien å gå.

Til Fremskrittspartiets representant vil jeg bemerke at den økonomiske veksten vil over tid være avhengig av at vi greier å stoppe klimaendringene. I sommer fikk vi jo

litt forsmak på hvordan det kan gå hvis så ikke skjer, en stor flomkatastrofe i Europa. Og dette tror jeg vi må være forberedt på er ting vi kan se mer av i framtiden, hvis vi ikke tar klima og fornybar energi på alvor. Derfor er det egentlig ganske oppsiktsvekkende at Fremskrittspartiet uttalte seg tilfreds med at det ikke ble vedtak om økt grad av fornybar energi, for uten mer bruk av fornybar energi på global basis får vi ikke gjort noe med klimaendringene. Det vil også kunne ødelegge for den økonomiske veksten som Fremskrittspartiet sterkt ønsker.

Til representanten Jacobsen, som tok opp spørsmål om metangass på fyllplasser, bl.a. med et eksempel fra vår felles hjemby, Molde, vil jeg bemerke at dette er unødvendige klimagassutslipp, som vi må begrense. Derfor tar Regjeringen nå tak i det, og vi vurderer bl.a. et forbud mot deponering på fyllplasser av våtorganisk avfall, som er en viktig metangasskilde.

La meg til slutt si at Regjeringen vil at Norge skal være en pådriver i arbeidet for en bærekraftig utvikling. Den rolle vi spilte i Johannesburg, er et uttrykk for denne viljen. Og debatten i dag har stadfestet på ny at det er bred oppslutning om den i Stortinget. Det er jeg glad for. Den brede parlamentariske støtten vi har fått, gir ekstra styrke i de internasjonale forhandlingene vi deltar i.

Jeg noterer selvsagt også med tilfredshet at det har kommet anerkjennelse og ros for den norske innsatsen under toppmøtet. Det skal hele vår forhandlingsdelegasjon ta til seg. De gjorde en kjempejobb. Det gjelder også, og ikke minst, våre to statsråder, utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og miljøvernminister Børge Brende, som både under de vanskelige forberedelsesrundene og på kritiske punkter under selve møtet i Johannesburg gjorde en formidabel innsats.

Den aktive linjen Regjeringen la seg på i Johannesburg-prosessen, forplikter oss også i fortsettelsen, og med Stortingets støtte vil vi videreføre dette arbeidet både internasjonalt og her hjemme.

Helt til slutt: Når det gjelder arbeidet her hjemme, har Regjeringen foreløpig lagt fram en nasjonal strategi for bærekraftig utvikling. Vi vil om kort tid legge fram et opplegg for hvordan arbeidet med Nasjonal Agenda skal organiseres. Vi tar sikte på å legge fram den nasjonale handlingsplanen høsten 2003 samtidig med nasjonalbudsjettet. For å sikre relevans og nærhet til sentrale prosesser har vi her lagt koordineringsansvaret til Finansdepartementet, som jo har en spesielt koordinerende funksjon. For å understreke arbeidets prioritet vil vi oppnevne et utvalg kalt Regjeringens grønne råd, bestående av statssekretærer i relevante departementer. Vi tar også sikte på å invitere til tre konferanser om henholdsvis økonomiske, sosiale og miljømessige aspekter ved bærekraftig utvikling for å få en bred deltakelse i det videre arbeidet. Vi følger dette opp på nordisk plan ut fra den nordiske strategien vi allerede har vedtatt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Presidenten vil foreslå at statsministerens redegjørelse om FN-toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

S a k n r . 2

Innstilling fra forsvarskomiteen og justiskomiteen om samfunnssikkerhet – Veien til et mindre sårbart samfunn (Innst. S. nr. 9 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002))

Presidenten: Etter ønske fra forsvarskomiteen og justiskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 2 timer og 5 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 30 minutter, Høyre 30 minutter, Fremskrittspartiet 20 minutter, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti 15 minutter hver, Senterpartiet, Venstre og Kystpartiet 5 minutter hver.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra hovedtalerne for hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Åse Wisløff Nilssen (KrF) (ordfører for saken): Som saksordfører for stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet vil jeg først si litt om arbeidet med innstillingen.

Denne stortingsmeldingen er behandlet parallelt i justiskomiteen og i forsvarskomiteen. I tillegg til saksordføreren har det vært et fellesutvalg – tre av oss fra forsvarskomiteen og tre fra justiskomiteen – som har hatt ansvaret for arbeidet. Både høringer og avgivelse av innstillingen har foregått i møter med begge komiteene til stede. Det er en ny måte å jobbe med saker på at det er to komiteer som skal ha en sak til behandling før avgivelse. Det har vært en utfordring, men etter min vurdering helt avgjørende for å få til en god innstilling.

Den observante leser vil vel se at merknadene er sydd sammen. Men som saksordfører var det viktig for meg å få til en bred politisk enighet. Det har vi greid, og innstillingen gir Regjeringen et godt utgangspunkt for den videre prosessen i det meget omfattende og viktige arbeidet som begrepet «samfunnssikkerhet» rommer.

Vi har en visjon om et trygt og robust samfunn som avverger trusler og overvinner kriser. Det betinger at tilgjengelige ressurser kan settes inn på en fleksibel måte. Komiteene ser at arbeidsoppgavene er så omfattende, og det er så mange involvert, at vi i flere merknader har presisert viktigheten av klare kommandolinjer og definert ansvar.

I dagens situasjon og med framtidens trusselbilde er det nødvendig å gi det videre samfunnssikkerhetsarbeidet en enda klarere prioritering innenfor en mer spesifikk og strukturert ramme enn det meldingen la opp til. Dette er nødvendig dersom framtidige trusler i kjente og ukjente former skal kunne forebygges på en strukturert og effektiv måte.

Ved at de to komiteene, justiskomiteen og forsvarskomiteen, har jobbet så tett, har vi avdekket og satt søkelyset på forskjeller i tenkning og vurderinger, bl.a. om totalforsvaret. Ettersom begrepet «totalforsvar» viste seg å ha så forskjellig innhold, har komiteene foreslått at Forsvaret og sivilt beredskap gjennomdrøfter temaet, og at det så legges fram for Stortinget i egnet form. Vi snakker om et totalkonsept for samfunnssikkerhet og sårbarhet som en ramme for arbeidet. Det sentrale må være å løse felles oppgaver, avdekke muligheter for samhandling ved felles eller like utfordringer, synliggjøre viktige berøringspunkter for det sivile og militære med fokus på kompetanse, kvalitet og god ressursutnyttelse. Det er også viktig å ha felles bruk og oppfatning av sentrale sikkerhetsbegreper. Det handler om å ha felles språk – noe som er avgjørende for det omfattende arbeidet denne stortingsmeldingen tar opp, og som i sum skal fungere som en helhet.

I dagens moderne, sårbare samfunn vil Forsvarets støtte til det sivile samfunn og den sivile beredskap være en viktig del av totalforsvaret. Ved større katastrofer eller ved terrorangrep vil Forsvaret måtte være en operativ ressurs for politi, helsevesen, transport, redningsmannskaper m.fl. For å sitere direktør Bøsterud i Direktoratet for sivilt beredskap:

«Totalforsvar – hele landets ressurser både sivile og militære, skal kunne utnyttes i en krisesituasjon for å verne om nasjonale verdier, territorium, samfunn og befolkning. Totalforsvaret består av den samlede planlegging av tiltak innenfor det militære forsvaret og den sivile beredskap.»

Dette tar opp i seg den helhetstenkningen i forhold til ressurser og et samfunnssikkerhetsarbeid som det bør bygges videre på. Flertallet i komiteene mener for øvrig at det bør opprettes et kompetansesenter for totalforsvaret og ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget på en egnet måte.

Det betydelige omfanget av utfordringer vi står overfor, er på en kortfattet måte beskrevet i NOU 2000:24 Et sårbart samfunn, og jeg siterer:

«Et åpnere verdenssamfunn, mer komplekse teknologiske systemer, avhengigheten av elektroniske informasjons- og kommunikasjonssystemer, tett sammenkoblede produksjons- og leveransesystemer for mat, samferdselssystemer med økt trafikk tetthet og høyere hastigheter og et næringsliv i stadig raskere omstilling – alt dette skaper stadig nye og raskere skiftende sårbarhetsforhold. Den åpnere verdensøkonomien og endringer i det politiske landskapet har dessuten ført til at også trusselbildet når det gjelder kriminelle handlinger er vesentlig endret.»

Dette setter på en kortfattet måte litt perspektiv på hvor omfattende arbeidet med samfunnssikkerhet er, og at det angår alle komiteer her i Stortinget.

Komiteene har satt den enkelte borgers individuelle sikkerhet i sentrum. Demokratiet som styringsform, og grunnleggende verdier og normer, skal forsvares. Det forebyggende arbeid er viktig, og den grunnleggende kunnskapen om hva som skaper sårbarhet, bør priorite-

res. Nasjonen skal ved en samordnet nasjonal og internasjonal bruk av ressursene forsvares mot enhver nåværende og framtidig tilsiktet trussel mot den enkelte borgers sikkerhet.

St.meld. nr. 17 bygger på prinsippene om ansvar, nærhet og likhet. Ansvarsprinsippet betyr at den som har ansvaret i en normalsituasjon, også har ansvaret ved ekstraordinære hendelser. Dette prinsippet gjelder alle offentlige og private virksomheter. Den enkelte borger har også et ansvar for egen trygghet. Det vil verken være hensiktsmessig eller ønskelig å gi pålegg eller retningslinjer for hvilke tiltak den enkelte bør iverksette for å ivareta egen sikkerhet. Arbeidet må mer gå på informasjonsmessig materiell om hvilke forholdsregler som kan være fornuftige å iverksette for å ivareta egen trygghet i tilfelle kriser.

Men for svært mange av oss handler det også om å ha en bevisst holdning til og kunnskap om sårbarhet for å sikre en beredskap mot et bredt spekter av farer. Komiteene vil understreke at skal samfunnet ha en tilfredsstillende beredskap i krise og krig, må det stilles krav til beredskapsforberedelsene på alle forvaltningsnivå. Like viktig er det å ha et ledelsesapparat som kan håndtere kriser. Øvelser er viktig både for bevisstgjøring, erfaring og for å høyne graden av aktsomhet. Målgruppen for øvelser er alle som har ansvar og oppgaver innen sikkerhet, beredskap og krisehåndtering.

Det er nødvendig å gi den videre prosessen i samfunnssikkerhetsarbeidet en enda klarere prioritering innenfor en spesifikk og strukturert ramme for å ivareta prinsippene om ansvar, nærhet og likhet, og komiteenes flertall ber Regjeringen legge fram forslag om en sentral krisehåndteringsenhet som ved kriser skal ha koordineringsansvar av departement og etater som må være operative i beredskapsarbeidet. Formuleringene tilkjenner at det er Regjeringens oppgave å legge fram forslaget, men vi har merket oss både Sem-erklæringens formuleringer og at det i stortingsmeldingen står om Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle. På bakgrunn av ansvarsprinsippet og nærhetsprinsippet i beredskapstenkingen vil det mest berørte departement ha ansvaret for å håndtere krisen i utgangspunktet. Statsministerens kontor vil alltid være sentralt i forbindelse med håndteringen av alvorlige kriser. Det er rutiner for varsling av Statsministerens kontor, og de vil raskt ta stilling til om det skal etableres en spesiell organisering av arbeidet ut fra situasjonens art. Statsministerens kontor må også ta stilling til når og hvordan Regjeringen skal bringes inn.

Komiteens flertall går inn for å etablere et nytt direktorat for beredskap og samfunnssikkerhet. Det må utvikles til en bred og slagkraftig beredskapsorganisasjon. Det samlede ansvaret for brann sammen med ansvaret for store ulykker bør overføres til det nye direktoratet. Det er viktig at det etableres så raskt som mulig. I den varslede tilsynsmeldingen vil Regjeringen komme tilbake til lokalisering og eventuelt overføring av andre ansvarsområder.

Til slutt vil jeg presisere at vi er i begynnelsen av en prosess. Vi har startet med Bondevik I, som satte ned

Sårbarhetsutvalget. Nå har vi Bondevik II, som har lagt fram denne meldingen. Men dette arbeidet stopper ikke her. Det er en prosess som fortsetter i alle departementer, og det er et kontinuerlig arbeid som en bør komme tilbake til Stortinget med i form av proposisjoner og på annen egnet måte. I tillegg bør vi ha samme rullering av langtidsplaner for Forsvaret og planer for sivilt beredskap, for det er viktig å se det i sammenheng for å få til den helhetstenkningen som egentlig ligger til grunn i meldingen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A): La meg først slutte meg til det siste som saksordføreren sa om at vi skal ha parallelle rullinger av forsvarsplanene og planene for sivilt beredskap.

Arbeiderpartiet har ment – og mener – at St.meld. nr. 17 ikke innfridde de forventninger og de krav som Stortinget hadde til Regjeringens oppfølging av Willoch-utvalgets rapport «Et sårbart samfunn». Vi mener meldingen er for beskrivende og bare tar utgangspunkt i eksisterende organisasjon og struktur, uten å ta de nødvendige grep for å sikre samfunnsforebygging og beredskap – med en del hederlige unntak – der et trusselbilde mot den enkelte borgers individuelle sikkerhet, basert på tilsiktede og utilsiktede hendelser, settes i sentrum.

Arbeiderpartiet har likevel valgt å gå inn i et bredt flertall når det gjelder sivilt beredskap, på samme måten som vi har et bredt flertall i forsvars-, sikkerhets- og utenrikspolitikken. Særlig det forsvarspolitiske forliket synes vi er viktig. Vi tror det betyr trygghet for folk flest at man har en så stor bredde som mulig i politikken om disse spørsmålene, som kan fungere uavhengig av hva slags regjeringskonstellasjon vi har. Det betyr også at det i denne innstillingen på en rekke områder og punkter er formuleringer om at Regjeringen må komme tilbake til konkretisering. Jeg vil be saksordføreren bekrefte at regjeringssaksjonen vil jobbe aktivt for at det skjer.

Åse Wisløff Nilssen (KrF): For å ta det siste først: Jeg kan bekrefte at regjeringssaksjonen vil påse at Regjeringen kommer tilbake med det vi har lagt opp til i merknadene. Som saksordfører for samfunnssikkerhet også i statsbudsjettet er dette et område jeg kommer til å jobbe mye med i fortsettelsen. Det er et av de områdene jeg har fattet spesiell interesse for, og som jeg synes er viktig. Jeg regner derfor med at vi i fellesskap kommer til å jobbe mye med samfunnssikkerhet i framtiden.

Representanten Nybakk nevnte at meldingen var for beskrivende og lite konkret. Men samtidig viser den da sannelig hvor omfattende både det med sårbarheten og det med samfunnssikkerhetsarbeidet egentlig er.

Vi har hatt våre diskusjoner og ser vel kanskje at det kunne ha vært satt opp eller gjort på en annen måte. Men dette var altså den første meldingen, og jeg synes også utgangspunktet var godt for å få det litt under huden hvor mye som egentlig ligger i dette arbeidet, som vi da har greid å presisere – dette med kommandolinjer, ansvar, å prøve å få til rammer, visjoner og målsettinger. Og, som

jeg også nevnte i stad: Dette er en prosess som vi egentlig bare er i starten på.

Jeg er glad for at Arbeiderpartiet valgte å gå inn i et bredt flertall også når det gjelder samfunnssikkerhetsarbeidet. Det er veldig viktig for den roen og den slagkraften som et slikt arbeid må få. Jeg er – i likhet med representanten Nybakk – også fornøyd med det forsvarsforliket som vi fikk til for å få en god politisk bredde i forsvarsarbeidet.

Per Roar Bredvold (FrP): Fremskrittspartiet har problemer med å forstå flertallets mening, hvor bl.a. Kristelig Folkeparti er med, når det gjelder antall kretser Sivilforsvaret organiseres i. Kristelig Folkeparti ønsker at dette organiseres fylkesvis i 18 kretser, men ser problemet i Nord-Norge med bl.a. store avstander. De anser at det mest riktige er å dele Finnmark i to kretser, og at Midtre Hålogaland politidistrikt blir en egen krets for deler av Nordland og Troms.

Fremskrittspartiet derimot ønsker 27 sivilforsvarskretser, slik at det sammenfaller med antall politidistrikt. Da vil man etter Fremskrittspartiets syn kunne få et mye bedre samarbeid, en bedre utnyttelse av ressursene og bedre kunne ta vare på lokalkunnskap, noe som er av ytterste viktighet i en krisesituasjon.

Antall politidistrikt ble for en stund siden omgjort, og dette burde man, slik man gjør i Fremskrittspartiet, ta hensyn til nettopp for å utnytte ressursene på en på alle måter mest forsvarlig og fornuftig måte også når det gjelder sivilforsvarskretser. Hvorfor deler ikke representanten dette synet?

Åse Wisløff Nilssen (KrF): Når vi har gått inn for 20 kretser og tatt utgangspunkt i fylkene, er det fordi det er der fylkesmennene sitter. Det har også med samarbeid og styrking av fylkesmannens stilling å gjøre, og da ville det bli galt å følge politidistriktene, slik Fremskrittspartiet har foreslått.

Det falt naturlig å dele Finnmark, fordi Finnmark er stort. Vi fant det også som en brukbar løsning å dele Troms og Nordland i Hålogaland distrikt, sett i forhold til Heimevernet. Så vi mener at Sivilforsvaret slik det nå vil framstå, blir slagkraftig og bra. Det nye direktoratet har også nær tilknytning til Sivilforsvaret og den oppgaven det skal gjøre. Derfor har vi gått inn for denne modellen.

Kjetil Bjørklund (SV): Stortinget behandler i dag omsider meldingen om hvordan vi kan styrke samfunnssikkerheten i Norge. Jeg tror vi må konstatere at noen av SVs forventninger til behandlingen av denne saken ikke er innfridd. SV hadde håpet at siden denne saken ble behandlet både av forsvarskomiteen og justiskomiteen, og med en saksordfører fra forsvarskomiteen, skulle det innebære at vi fikk utviklet en mer helhetlig tilnærming til sikkerhetsutfordringene i Norge.

Dessverre må vi konstatere at komiteene i liten grad har utnyttet denne muligheten til å se med nye øyne på fordelingen av oppgaver og ressurser mellom sivil og militær sektor. SV mener at man f.eks. burde ha slått fast at

nasjonal sikkerhetsmyndighet burde forankres i sivil sektor. Dessverre må vi også konstatere at vi står overfor en ny budsjettbehandling hvor det skal kastes milliarder etter et forsvar som ikke har vist seg å være i stand til å styre sine ressurser.

SV siterer i sine merknader Sårbarhetsutvalget, som mente at det var en ubalanse i forholdet mellom bevilgninger til Forsvaret og bevilgninger til sivil sikkerhet. Jeg vil gjerne høre om ikke saksordføreren deler vår bekymring for denne ubalansen. Jeg vil også spørre om saksordføreren virkelig mener at det er fornuftig ressursbruk av Regjeringen å bruke tid på å utrede et kompetansesenter for totalforsvaret når vi nå får det nye direktoratet for beredskap og samfunnssikkerhet.

Jeg vil gjerne høre saksordføreren begrunnelse for å bruke ressurser på dette.

Åse Wisløff Nilssen (KrF): SV nevnte at vi omsider behandler meldingen. Ja, den har ligget i komiteene fra april-mai. Håpet om en helhetlig tilnærming var nok begge komiteers ansvar, iallfall ikke saksordføreren alene. Vi hadde et fellesutvalg, som jeg nevnte i stad, der SV også var representert. Der var det mulig å komme med tidlige innspill for å få en enda tettere debatt når det gjaldt enkelte problemområder som de forskjellige partier mente var viktige.

Når det gjelder nasjonal sikkerhetsmyndighet, går vi inn for å opprette et eget direktorat med ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste etter sikkerhetsloven, underlagt Forsvarsdepartementet. Det skal rapportere militære saker til Forsvarsdepartementet og sivile saker til Justisdepartementet.

Forslaget om etablering av nasjonal sikkerhetsmyndighet som eget direktorat ble fremmet for Stortinget tidligere. Det var den forrige regjeringen som la det fram i St.prp. nr. 45 for 2000 – 2001. Forsvarskomiteen ønsket imidlertid å se det i sammenheng med behandlingen av sårbarhetsmeldingen. Det er Forsvarets overkommando og Sikkerhetsstaben som oppgraderes til direktorat under nasjonal sikkerhetsmyndighet. Jeg synes det da faller naturlig at det fortsatt skal være under Forsvarsdepartementet.

Når det gjelder ubalansen, vil jeg si at vi nå er i starten av denne prosessen, og vi må på en måte diskutere oss sammen. Derfor kom vi heller ikke i land når det gjaldt tenkningen rundt et totalforsvar. Jeg ser at den videre prosessen vil gjøre at vi kan se samfunnssikkerhetsarbeidet, både sivilt og militært, i en større sammenheng etter hvert.

Presidenten: Replikordskiftet er avsluttet.

Marit Nybakk (A) (forsvarskomiteens leder): La meg først få si at det faktisk har vært veldig spennende for en gang skyld å jobbe i et fellesutvalg mellom to komiteer. Jeg vil takke deltakerne for konstruktivt samarbeid – og mange diskusjoner, det hadde vi vel forventet, også fordi det, som saksordføreren sa, var to veldig ulike kulturer som møttes. Jeg vil også takke saksordføreren

for vel utført arbeid. Vi har gått veldig grundig til verks, hatt scenariospill ved Forsvarets forskningsinstitutt, besøkt Sverige, Danmark, NATO og EU og bedt departementet om nærmere utredninger av spesifikke temaer. Det var også bakgrunnen for at avgivelsen ble utsatt fra juni til oktober. Vi brukte denne tiden til å sette oss grundig inn i ulike problemstillinger.

En effektiv beredskap mot de nye sikkerhetsutfordringene i et åpent, demokratisk og teknologisk samfunn kan ikke løses av militær styrke alene. Et totalkonsept for beredskap og sikkerhet er nødvendig, og vi må i større grad utvikle et sivilt/militært samarbeid der tradisjonelle kulturelle forskjeller ikke må være til hinder for konstruktive løsninger.

Dette er ikke nødvendigvis lett. Her er det mye revirtenkning og mangel på innsikt i og forståelse for den nødvendige helhetstenkningen. Da komiteene stilte en del spørsmål for å kvalitetssikre og konkretisere en del av det som står i stortingsmeldingen, bad vi bl.a. om en helhetlig analyse av et totalkonsept nettopp for samfunnssikkerhet, sårbarhet og antiterrorberedskap. Svaret var bl.a.:

«St.meld. nr. 17 (2001–2002) bygger på prinsippene om ansvar, nærhet og likhet. Dette innebærer at ekstraordinære utfordringer må møtes av de ordinære strukturer i samfunnet.»

Jeg er faktisk i tvil om hvorvidt Justisdepartementet forstod hva vi spurte om.

Et bredt flertall i komiteene har bl.a. på denne bakgrunn bedt Regjeringen komme tilbake til Stortinget og presentere et totalkonsept som omfatter forebygging, beredskap og krisehåndtering. Flertallet mener også at det bør opprettes et kompetansesenter for totalforsvaret, som ble understreket her også av saksordføreren og tatt opp i forrige replikkrunde, og ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med det på en egnet måte. Her har det også vært folk på banen når det gjelder lokalisering, uten at jeg skal ta det opp her og nå. De samlede ressurser innenfor sivilt beredskap, politiet og Forsvaret skal sikre at samfunnet er rustet til å møte de utfordringene som bl.a. moderne terrorisme representerer. Et totalkonsept må styrke samarbeidet mellom sivilt og militært beredskap og ikke minst definere vanskelige gråsoner i akutte situasjoner. Derfor går også komiteenes flertall inn for at beredskapslovgivningen gjennomgås på nytt, bl.a. med tanke på klargjøring av kommandolinjer.

I det hele tatt er det på mange områder vi har måttet be Regjeringen komme tilbake med konkrete løsninger, eller vi har selv konkretisert. Meldingen mangler på enkelte områder viktige strukturelle grep, bl.a. de grepene som ble foreslått av Willoch-utvalget. I tillegg har det etter at meldingen ble lagt fram, vært betydelig internasjonal dynamikk knyttet til trusler mot samfunnets sårbarhet, både gjennom utilsiktede hendelser som flomkatastrofen i sentrale deler av Europa, gjennom de nye informasjonene som er kommet fram i kjølvannet av etterforskningen av terrorangrepene mot USA, og de grusomme terroranslagene vi har hatt i høst. Framtidig beredskap for å forebygge sårbarhet og for å sikre at vi

kan takle en krisesituasjon når den oppstår, vil kreve at vi også tenker organisasjon.

Selv om det er Sivilforsvaret, Heimevernet, frivillige organisasjoner og de lokale nødetatene som må trå til i en akutt situasjon, krever framtidens tiltak også sterkere sentral styring, klarere kommandolinjer og bedre retningslinjer for bruk av Forsvarets operative ressurser. Vi støtter forslaget om å styrke fylkesmennenes beredskapsinstruks og lovfestet beredskapsplikt i kommunene. Under flommen i Tyskland og Tsjekkia var det imidlertid den sentrale krisehåndteringen som sviktet. Og på bakgrunn av evalueringen av redningsarbeidet i tiden etter 11. september i fjor oppretter USA nå et eget departement for «homeland security». Det kan tenkes at man skal tenke sentral styring på en ny måte fordi utviklingen skjer på den måten den skjer.

Komiteflertallet mener det er nødvendig å gi det videre samfunnssikkerhetsarbeidet en enda klarere prioritering innenfor en spesifikk og strukturert ramme og ber Regjeringen legge fram forslag om en sentral krisehåndteringsenhet som i akutte situasjoner skal ha koordineringsansvar av departement og etater som må være operative i beredskapsarbeidet.

Terroristene som plasserte bombene på Bali, visste nøyaktig hva de gjorde. Koordineringen, planleggingen og den enorme sprengkraften forteller om høy kompetanse og veltrente eksperter. Målet for terrorangrepet var ensidig sivilt, og man skapte frykt, kaos, usikkerhet. Turistene rømte landet. Det var selvfølgelig hensikten.

Men samtidig med terrorbombene på Bali smalt det i et kjøpesenter i et av våre naboland. Åtte drept, inkludert en selvmordsbomber, 80 mennesker skadet. En forvirret person? Ja, men hvordan kan vi garantere oss mot at ustabile, men teknisk dyktige mennesker i våre egne samfunn påvirkes av selvmordsbombere i andre deler av verden?

Jeg tror det gikk bare noen få timer etter at de to komiteene avgav dagens innstilling, så invaderte tsjetsjenske selvmordsbombere et teater med 800 mennesker i Moskva. Hvem hadde ant at det var neste terroraksjon? Det som kjennetegner moderne terrorister, er at de alltid ligger i forkant. Vi kan ikke forutsi eller forutse deres neste trekk. Det har vokst fram ulike aktører og utfordringer som kan true både den kollektive og den individuelle friheten.

De konkrete tiltakene som omtales i meldingen, slutter vi oss stort sett til. Det foreslåtte direktoratet for samfunnssikkerhet må, etter komiteens oppfatning, reelt sett bli en ny organisasjon. Vi tar nå ikke endelig stilling til organisering, fordi vi sier at man eventuelt må vurdere å legge inn oppgaver også fra tilsyn når vi får tilsynsmeldingen. Vi tar heller ikke stilling til lokalisering. Det må Regjeringen komme tilbake til Stortinget med.

Som det ble antydnet i en replikkrunde, opprettes Nasjonal sikkerhetsmyndighet fra 1. januar 2003. NSM ble vedtatt av Stortinget som en del av lov om forebyggende sikkerhetstjeneste allerede i februar 1998. La oss da også slå det fast. I lovens §§ 8 og 9 er det detaljerte beskrivelser av Nasjonal sikkerhetsmyndighets arbeidsoppgaver,

og dessuten – Kongen kan gi nærmere bestemmelser om NSMs utøvelse av oppgavene, i henhold til § 9 under Kapittel 3. NSM er for øvrig en oppgradering og en utvidelse av Sikkerhetsstaben. For øvrig var det slik at da forsvarskomiteen og justiskomiteen den 21. juni i år gav klarsignal til å fortsette arbeidet med en del saker selv om komiteene utsatte avgivelsen, var Nasjonal sikkerhetsmyndighet et av de punktene som vi klarerte ut at Regjeringen kunne jobbe videre med.

For øvrig fikk forsvarskomiteen – jeg snakker nå for forsvarskomiteen, jeg tror også justiskomiteen har vært i Sikkerhetsstaben – en grundig redegjørelse om Regjeringens forberedelser av Nasjonal sikkerhetsmyndighet som direktorat, altså planleggingen av direktoratet, under vårt besøk der den 2. mars i år.

Jeg har registrert for øvrig at SV fremmer et forslag om at det ved «opprettelsen av NSM fastsettes som prinsipp at personer som blir fratatt sikkerhetsklarering» – det skal vel være «sikkerhetsklarering» – «skal sikres innsyn i sin sak». I den før nevnte loven om forebyggende sikkerhetstjeneste vedtatt av Stortinget i 1998, står det i § 25 at:

«Den som har vært vurdert sikkerhetsklarert, har rett til å bli gjort kjent med resultatet. Ved negative avgjørelser skal resultatet uoppfordret gjøres kjent for vedkommende. Ved underretning om negativ avgjørelse skal det opplyses om retten til å anmode om begrunnelse og om klageadgangen.»

– Det står videre noe om dette. Det betyr vel at man slår inn åpne dører med det forslaget som er lagt fram.

Jeg har allerede sagt at meldingen på en rekke områder mangler de konkrete forslagene som Willoch-utvalget hadde. Vi har i innstillingen fra komiteene nevnt IT-sektoren, oljesektoren, næringsberedskap, drikkevannsikkerhet og beredskap mot masseødeleggelsesvåpen. Dette er etter komiteenes oppfatning områder som må vurderes og legges fram for Stortinget til behandling på en egnet måte og ved en egnet anledning.

På ett område har vi vært veldig konkrete, nemlig kystberedskap. Stortinget vedtar i dag å opprette en krisestyringskommando for nordområdene på Reitan, en sak det har vært jobbet med i ett og et halvt år. Det er jeg svært fornøyd med.

I tillegg mener komiteene at Regjeringen må legge fram forslag om organisering av en trafikksentral i Finnmark, eventuelt i tilknytning til kystradiostasjonen i Vardø.

Sivilforsvaret ble nevnt i en replikkrunde. La meg legge til at også fra Arbeiderpartiets side har vi valgt å slutte oss til meldingens hovedprinsipp om at sivilforsvarskretsene skal følge fylkesgrensene, men med to unntak. Det ene er Finnmark, det andre er Nordland. Det kan imidlertid være slik at det kan være hensiktsmessig å trekke den grensen i Nordland et annet sted – det får vi gå i dialog med departementet om. Jeg vil understreke at innstillingen ligger der, men at vi får 20 sivilforsvarskretser og ikke 18.

Sivilt beredskap dreier seg også om å være veldig konkret og tenke konkret i akutte situasjoner. Har vi nok

plasser for tredjegrads forbrenning på Haukeland Sykehus? Hvordan er transportsituasjonen når denne krisen oppstår? Hvilke samarbeidsrutiner og avtaler har vi med naboland i tilfelle en krise hvor vi trenger helseberedskap? Hvilke etiske vurderinger må gjøres i akutte kriser, av f.eks. helsepersonell? Dette krever opplæring, det krever øvelser, og jeg tror det er viktig at vi understreker akkurat dette.

Til slutt: Arbeiderpartiet har valgt å legge til rette for det samme brede flertallet som inngikk det historiske forsvarspolitiske forliket i juni. Vi tror at en slik bredde i sikkerhetspolitikken, både militært og sivilt, skaper stabilitet og trygghet i et stadig mer sårbart samfunn. Det er klart at vi da kompromisser, det skulle bare mangle, for det er slik man kommer fram til løsninger også i Stortinget. Men jeg forutsetter nå at Regjeringen følger opp de anmodninger som ligger i merknadene, om konkret oppfølging av innstillingen.

Ø y v i n d H a l l e r a k e r hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Per Ove Width (FrP): Representanten Nybakk startet med å forklare hvorfor meldingen ble utsatt. Den forklaringen hun gav, tror jeg ikke er helt korrekt. Det var slik at i komiteen var det stor diskusjon ikke om hvorvidt meldingen var god, for det var vi vel ganske enige om at den ikke var, men om måten å behandle den på i ettertid. Fremskrittpartiet fremmet i hvert fall forslag om å sende den tilbake til departementet, fordi vi ikke syntes den holdt mål. Det var kanskje ikke så langt unna at den ble sendt tilbake, men noen grep vel den muligheten at de kunne utsette den, for dermed ikke å gjøre for mye historie ut av det. – Det tror jeg er den riktige forklaringen.

Når så Nybakk sier at meldingen mangler viktige strukturelle grep, er det merkelig at ikke Arbeiderpartiet f.eks. har fremmet egne merknader som sier noe om det. De har ingen egne forslag som sier noe om det, og de er veldig fornøyd med det forsvarspolitiske forliket som ble gjort i vår. Det er for øvrig representanten Wisløff Nilsen veldig fornøyd med også, og det forstår jeg veldig godt. Men jeg må si at i en så viktig sak som den vi behandler i dag, er jeg meget forundret over at Arbeiderpartiet ikke har egne meninger! De har altså helt og holdent gått inn i et felles forslag med regjeringspartiene, og det synes jeg nesten er historisk. Hvor er Arbeiderpartiet i denne saken?

Marit Nybakk (A): Først til utsettelsen. Det er helt riktig som representanten Width sier; det var en diskusjon i fellesutvalget og i komiteene om hvorvidt meldingen skulle sendes tilbake. Vi valgte imidlertid, sammen med regjeringspartiene, å be om en utsettelse. Men vi gjorde ikke *bare* det. Vi foretok et grep til. Vi bad Justisdepartementet om å få utredet og konkretisert nærmere en del gitte temaer. Vi sendte et brev den 21. juni 2002

hvor vi bad om vurdering av de spesielle temaene. I tillegg klarerte vi ut at man fra Regjeringens side kunne jobbe videre med enkelte gitte temaer. Her ligger blant annet Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

Vi fikk i slutten av september svar tilbake – for øvrig på 33 sider – fra Justisdepartementet. Det var altså ikke bare komiteene som jobbet gjennom september måned med denne meldingen, det gjaldt også Justisdepartementet.

Når det så gjelder felles merknader og felles innstilling, forsøker man, hvis man er resultatorientert, å skape flertall for å komme videre i en sak. Det har Arbeiderpartiet gjort her, og jeg mener at vi har satt et sterkt preg på denne innstillingen. På en rekke områder er nå meldingen konkretisert. På andre områder har vi bedt om å få saker tilbake til Stortinget i egnet form eller som proposisjon. Vi har også bedt bl.a. om å få en sentral krisestyringsenhet lagt fram for Stortinget. Jeg vil gjenta at det er viktig at man i både sivilt og militært beredskap i sikkerhetspolitikken totalt sett har en bredde som gir folk trygghet, og som kan være der uavhengig av ulike regjeringskonstellasjoner.

Inga Marte Thorkildsen (SV): SV er sterkt kritisk til hvordan Forsvaret i ulike sammenhenger har vist manglende vilje til å følge politiske signaler, og vi har registrert med interesse at flere partier i denne sal bidrar til å sette et mer aktivt søkelys enn før på graden av politisk kontroll over Forsvaret. Arbeiderpartiet ved forsvarskomiteens leder Marit Nybakk er av dem som har vært aktive for å få fram informasjon av betydning for Norge som demokrati. Mitt spørsmål til representanten Nybakk er: Viser ikke den siste tidas hendelser at det er behov for større grad av sivil kontroll, og at dette også bør gjelde for Nasjonal sikkerhetsmyndighet? Kan det hende at SVs forslag om å legge dette direktoratet under Justisdepartementet har noe for seg? I og med at svaret fra representanten Marit Nybakk åpenbart vil være nei, noe jeg håper hun vil utdype nærmere, vil da Arbeiderpartiet sammen med SV bidra til at det legges noen demokratiske føringer for å ivareta enkeltmenneskers rettssikkerhet og tilgang til opplysninger i saker som angår sikkerhetsklareringer?

SV fremmer, som representanten Marit Nybakk har registrert, to forslag som vi mener vil ivareta noen av disse hensyn. For det første ber vi Regjeringa om at det i sammenheng med opprettelsen av NSM fastsettes som prinsipp at personer som er fratatt sikkerhetsklarerer, skal sikres innsyn i sin sak. Det er altså ikke her snakk om retten til å anmode om begrunnelse ved tildeling av sikkerhetsklarerer, men der den trekkes tilbake. Altså – representanten Marit Nybakk har misforstått.

Det andre vi ber om, er at Regjeringa oppnevner en uavhengig nemnd som ankeinstans i tilfeller hvor Regjeringa finner at det er særlige grunner til å avvike fra prinsippet om rett til innsyn i saker som angår tilbaketreking av slik sikkerhetsklarerer. Hvordan stiller så Arbeiderpartiet seg til disse forslagene nå når jeg altså har rettet opp den misforståelsen som kom fram?

Marit Nybakk (A): La meg starte med Forsvaret i sin alminnelighet og så gå over til Nasjonal sikkerhetsmyndighet spesielt.

Når det gjelder Forsvaret, er det ikke sivil kontroll vi skal ha over Forsvaret, men det er politisk kontroll og demokratisk kontroll. Den kontrollen er det viktig at Stortinget til enhver tid utøver. Det er også en kontroll som selvfølgelig forsvarsministeren skal utøve over sin organisasjon. Jeg tror nettopp når det gjelder Forsvaret, at det er nødvendig med demokratisk kontroll og politisk kontroll, så der er jeg enig med representanten.

Når det så gjelder Nasjonal sikkerhetsmyndighet, som for øvrig ble vedtatt i februar 1998, bare slik at vi også er enige om det, at det ikke er en nyvinning som har dukket opp i St. meld. nr. 17, mener jeg at SV slår inn åpne dører med forslagene sine. Jeg mener at det i § 25 i denne loven står helt klart at man ikke bare kan be om en ankeadgang, men også om en begrunnelse for hvorfor man ikke er sikkerhetsklarert. Denne loven ble jo vedtatt med en enstemmig innstilling fra forsvarskomiteen, men så vidt jeg vet, stemte SV imot i Stortinget. De hadde på det tidspunktet ingen representanter i forsvarskomiteen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Trond Helleland (H): Det er en viktig sak vi diskuterer i dag, så viktig at Stortinget har latt to komiteer behandle den i fellesskap. St. melding nr. 17, Samfunnssikkerhet – Veien til et mindre sårbart samfunn, danner grunnlaget for det videre arbeidet med krisehåndtering i Norge.

Forsvarskomiteen og justiskomiteen legger fram en innstilling som heldigvis avdekker stor grad av enighet. Heldigvis, fordi samfunnets håndtering av sårbarhet og kriser er noe det bør være stor grad av enighet om. Vi må ha forutsigbare rammer, vi må ha klare ansvarslinjer og en enhetlig praksis på dette området.

11. september 2001 danner et dystert bakteppe for meldingen, samtidig som Willochs sårbarhetsutvalg og Redningsberedskapsutvalgets innstilling har bidratt med den faglige bakgrunnen. Det er viktig at alle stiller seg bak målsettingene for arbeidet med samfunnssikkerhet:

- Norge skal oppleves som et trygt og sikkert land å leve og virke i.
- Samfunnets samlede ressurser skal gjennom samordnet bruk og prioriteringer settes inn i samfunnssikkerhetsarbeidet.
- Norge skal aktivt bidra innen internasjonale organisasjoner og gjennom internasjonale virksomheter for derigjennom indirekte å styrke det nasjonale samfunnssikkerhetsarbeidet.
- Arbeidet med samfunnssikkerhet skal ha høy prioritet, og det organisatoriske ansvaret skal gjenspeile dette.
- Forebyggende samfunnssikkerhetsarbeid skal prioriteres, samtidig som trening og øvingsvirksomhet ytterligere skal intensiveres.

Det er også viktig å understreke at sårbarhetsmeldingen er noe langt mer enn et svar på de utfordringene brutale og grusomme terrorhandlinger stiller samfunnet

overfor. Først og fremst handler det om på hvilken måte vi kan forebygge angrep på samfunnets orden og infrastruktur, og hvis slike skader skulle oppstå, hvordan vi på best mulig måte kan rydde opp og gjenopprette en normal situasjon. Samfunnet skal ha en beredskap som gir god håndtering av omfattende hendelser, uansett art, så vel i fred som under kriser og krig.

Det er viktig at beredskapen er så godt samordnet at de ulike sektorenes tiltak på sikkerhets- og beredskapsområdet framstår som en helhet. Samfunnssikkerhetsarbeidet skal sikre en systematisk identifisering av truslene mot – og sårbarheten i – samfunnet. Det må iverksettes forebyggende tiltak for å hindre uønskede hendelser og avhjelpe den sårbarhet som er uakseptabel. Kampen mot terrorisme må styrkes gjennom et bredt spekter av motiltak. Terrorhandlinger fra ikke-statlige aktører er i stand til å ramme det sivile samfunnet i et omfang som kan true den nasjonale sikkerheten.

Samtidig som vi har opplevd rene terrorhandlinger mot det sivile samfunn det siste året, ser vi en skremmende utvikling av den organiserte kriminaliteten i mange deler av verden. I mange tilfeller brukes vold, trusler om vold og korrupsjon. Det er ellers kjent at flere terroristorganisasjoner finansierer sin virksomhet gjennom organisert kriminalitet, f.eks. narkotikahandel. I mange tilfeller blir utbyttet hvitvasket i tilsynelatende lovlig næringsvirksomhet. Dette gir norske myndigheter store nasjonale og internasjonale utfordringer.

Det er derfor viktig at Norge deltar på de sentrale internasjonale arenaene for å styrke landenes samarbeid for å bekjempe organisert kriminalitet, korrupsjon og hvitvasking. Norge har sluttet seg til Schengen og Europol. Gjennom disse organisasjonene har vi fått gode redskaper til informasjonsutveksling og operativt samarbeid mellom flere land. I tillegg er det viktig at vi jobber gjennom FN og andre internasjonale organisasjoner for å styrke kampen mot den kreftsvulsten internasjonal organisert kriminalitet er blitt.

Sårbarhet er mer enn tilsiktede hendelser som terror og kriminalitet, det er også utilsiktede hendelser. De utilsiktede hendelsene kan være naturkatastrofer som flom, skogbrann eller skred. Det kan være større ulykker som utløser behov for en militær og sivil beredskap, slik som store hotellbranner, utblåsing på oljeplattformene eller fly- og togulykker. Utilsiktede hendelser kan også være feilhåndtering som utløser kaos, kriser og katastrofer.

De samlede ressurser innenfor sivilt beredskap, politiet og Forsvaret skal sikre at samfunnet er rustet til å møte utfordringene. Et totalkonsept må styrke samarbeidet mellom sivilt og militært beredskap og definere vanskelige gråsoner i akutte situasjoner.

Innenfor denne mosaikken av tilsiktede og utilsiktede hendelser er det viktig å gjøre organisatoriske grep som gir Norge som nasjon et velfungerende, dynamisk og robust samfunnssikkerhetsarbeid.

Sårbarhetsutvalget foreslo at ett departement, et innenriksdepartement, skulle ha ansvaret for de utfordringene vi er stilt overfor. Regjeringen har valgt andre grep enn et nytt departement for å møte utfordringene.

(Helleland)

På sentralt nivå vil opprettelsen av en etterretnings- og sikkerhetskomite med et eget fast sekretariat som skal sikre en helhetlig bruk av alle EOS-ressurser innenfor et utvidet trusselbilde, være viktig. KRU-sekretariatet må inneha en bred analysekompetanse for EOS-komiteen som er basert på en bred tilnærming til det samlede trusselbilde. Det er viktig å understreke at etterretning, overvåkning og sikkerhet vil stå veldig sentralt for å nå målsettingene for samfunnssikkerhetsarbeidet.

Forsvarets overkommando/sikkerhetsstaben oppgraderes til et direktorat under navnet Nasjonal sikkerhetsmyndighet, NSM. NSM skal, som det er nevnt tidligere, ha ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste etter sikkerhetsloven. Det skal faglig være underlagt Forsvarsdepartementet, men rapportere til Forsvarsdepartementet i militær sektor og Justisdepartementet i sivil sektor. Ut fra de siste dagers oppslag i Dagsavisen er det veldig greit å understreke at opprettelsen av NSM har et bredt flertall bak seg i de to komiteene, samtidig som de to komiteenes fellesutvalg i brev av 21. juni i år gav Regjeringen klarsignal for å jobbe videre med NSM, i påvente av dagens stortingsbehandling. Jeg kan også bekrefte at justiskomiteen besøkte sikkerhetsstaben den 30. september og ble grundig orientert om omorganiseringen. Derfor er det naturlig å si at Dagsavisen er totalt på villspor i den saken de har kjørt de siste dagene.

Flertallet gir sin tilslutning til de ansvarsområder som det nye direktoratet bør omfatte – da snakker vi om det nye samfunnssikkerhetsdirektoratet – hvor hovedgrepet er å slå sammen Direktoratet for sivilt beredskap og deler av Direktoratet for brann- og elsikkerhet, men understreker at det samlede ansvar for brann sammen med ansvaret for storulykker bør overføres til det nye direktoratet.

Det er viktig at det nye direktoratet etableres så raskt som mulig. I den kommende tilsynsmelding vil Regjeringen komme tilbake til spørsmålet om lokalisering og eventuell overføring av andre ansvarsområder. Denne vurderingen må også omfatte næringsdelen i Direktoratet for brann- og elsikkerhet. Dette bør ikke forsinke arbeidet med å få det nye direktoratet etablert. Direktoratet skal ha felles myndighetslinje fra sentralt til lokalt nivå innenfor sivilt beredskap.

Meldingen vil også måtte omfatte tilsynshåndtering av både forebyggende sikkerhet og beredskap, herunder mot næringslivet, og det nye direktoratets plass i dette. Det er viktig at man får til framtidsrettede løsninger når det gjelder å samle det forebyggende sikkerhets- og beredskapsarbeidet rettet mot næringslivet. I den sammenheng er det viktig å påpeke nødvendigheten av organisatoriske løsninger som ivaretar behovet for å se forebyggende sikkerhet og beredskap i sammenheng, som bygger på og videreutvikler den kompetanse som allerede finnes, og som utformes i samarbeid med brukerne, bl.a. næringslivet.

Sivilforsvaret vil også bli omorganisert og bli underlagt det nye direktoratet. Komiteens flertall, alle unntatt Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, er i utgangspunktet enig i at det er hensiktsmessig at Sivilfor-

svaret organiseres fylkesvis i 18 kretser. Men på grunn av de store avstandene og særlig utfordringene i Nord-Norge er det hensiktsmessig å dele Finnmark i to kretser og at nåværende Midtre Hålogaland politidistrikt blir en egen krets for deler av Nordland og Troms. Dermed får vi 20 sivilforsvarskretser som skal ledes av en daglig leder og ikke av politimesteren som i dag.

Sivilforsvaret vil ha en svært sentral rolle innen sivilt beredskap i et nært samarbeid og samspill med frivillige organisasjoner, Heimevernet og andre deler av Forsvaret.

Komiteen har også sett det som ønskelig at tidligere forsvarsanlegg, der det er hensiktsmessig og kostnadsbeparende, kan utnyttes av politiet og det sivile beredskap. Jeg viser her til merknadene fra flertallet i justiskomiteen om leie og bruk av Luftforsvarets tidligere skolesenter i Stavern, der nå justissektorens kurs- og øvingssenter er lagt.

Komiteens flertall, alle unntatt Fremskrittspartiet, viser til at Eggemoen på Ringerike og Torpomoen i Ål i Hallingdal med nær tilgang til store fjellområder også kan være anlegg som politiet og andre statlige aktører kan bruke.

Det bør opprettes et kompetansesenter for totalforsvaret, og flertallet ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med dette. I en slik vurdering av et kompetansesenter er det naturlig å se på hvilke oppgaver som skal løses, og hvor det er mest hensiktsmessig å legge utøvelsen av de ulike aktivitetene.

Komiteene peker på en rekke områder der det må arbeides videre, og mine medrepresentanter i Høyre vil ta opp noe av dette i sine innlegg etter hvert. Det er viktig nå å foreta avklaringer i samspillet mellom sivil og militær sektor, slik at Forsvarets ressurser kan benyttes i spesielle situasjoner. Det er viktig at en ser nærmere på klimaendringers påvirkning på samfunnets sårbarhet, arbeidet med et nytt nødsamband – TETRA – må føres videre, tiltak mot smugling og illegal handel med atomvåpen og andre masseødeleggelsesvåpen må prioriteres, osv. Kort sagt, det er mye arbeid som fortsatt gjenstår. Jeg tror imidlertid at det viktigste nå er å få på plass de organisatoriske endringer komiteene legger opp til, for å sikre et systematisk og koordinert arbeid med de utfordringene samfunnet står overfor.

Til slutt vil jeg understreke viktigheten av frivillig innsats i beredskapsarbeidet. De frivillige organisasjonene yter en stor innsats på dette området i dag. Denne innsatsen er viktig, og forholdene må legges til rette for en videreføring av dette arbeidet.

Dette har vært en spennende og utfordrende sak å arbeide med. Arbeidsformen med to komiteer har også vært spesiell. Jeg må på vegne av justiskomiteen få takke for at vi ble en del av denne behandlingen. Det er viktig at vi i Stortinget også begynner å se på tvers av komiteene i enkelte saker. Det gir sakene et bredere fundament og forhåpentligvis en grundigere behandling. Sluttresultatet er blitt bra, men det er fortsatt store utfordringer foran oss i arbeidet med å gjøre vårt land rustet til på best mulig måte å møte tilsiktede og utilsiktede hendelser.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunnar Halvorsen (A): Jeg tror det er grunn til å være fornøyd med denne dagen. Norge er tidlig ute og får en melding om sårbarhet. Det er klart vi hadde grunnlaget i Sårbarhetsutvalget til Willoch, som det var lett å bygge videre på. Jeg vil allikevel si, som andre også har sagt, at det produktet som kom til komiteen, var ikke et produkt som Arbeiderpartiet kunne ha gått for. Det produktet som ligger her, Innst. S. nr. 9, er et produkt som Arbeiderpartiet kan gå for, og det syns jeg er litt viktig. Jeg kan stille et spørsmål til representanten Helleland: Hvordan hadde det vært å være Regjeringens våpendrager for en såpass dårlig melding og jobbe den gjennom for to statsråder? Men jeg vil ikke dvele lenge ved det, jeg vil legge en positiv holdning til det.

Forsvarskomiteen har akkurat vært i USA, og der jobber de med noe som heter Homeland Security Bill, altså noe av det samme vi har her. Og når en ser på det som kommer fra konservative krefter i USA, må en jo være glad for at Høyre går inn for det Høyre går inn for her, og for så vidt Fremskrittspartiet også. Føderale myndigheter er der tillagt stor makt som går ut over både personvern og faglige rettigheter – ting som aldri ville ha blitt vedtatt i Norge.

Men til slutt et spørsmål. Det legges jo nå opp til ganske stort ansvar på kommunene. Det skal lages beredskapsplaner. Vil Regjeringen og regjeringspartiene følge opp slik at ikke kommunene igjen blir sittende med svar-teper i et økonomisk spill der alle oppgaver legges til kommunene, og kommunene ikke får noen penger?

Trond Helleland (H): Selv om representanten Halvorsen tillegger meg det ærefulle oppdrag å være Regjeringens våpendrager, har jeg altså ikke den posisjonen at jeg kan si akkurat hva Regjeringen vil gjøre framover. Men jeg regner jo med at når kommunenes beredskapsplikt nå blir obligatorisk og de skal følge opp det, vil det måtte følge midler med – det ville være rart ellers. Men sårbarhetsarbeid og beredskapsarbeid er jo også snakk om god planlegging, og jeg regner med at der ligger hovedtyngden av det kommunene nå må gå løs på. Men jeg tror det blir gjort mye godt beredskapsarbeid allerede i kommunene i Norge i dag.

Ellers er jeg også fornøyd med denne dagen, og jeg syns Halvorsens innledning var som en måtte forvente, at produktet ikke var godt nok, men sammen har vi gjort det godt nok. Vel, jeg syns produktet var godt i utgangspunktet, men jeg er glad for at vi nå kunne gjøre det enda bedre gjennom den grundige behandlingen vi har hatt i Stortinget. En må også huske på at denne meldingen ble lagt fram på vårparten, det var et halvt år etter hendelsene i USA 11. september. Meldingen var i utgangspunktet tenkt å være en oppfølging på to utvalg – jeg regner også med regjeringen Stoltenbergs arbeid med den – nemlig Sårbarhetsutvalget og Redningsberedskapsutvalget. Så fikk vi selvmordsaksjonene i USA, flyangrepene mot World Trade Center og Pentagon, og det gjorde at det ble en helt annen dimensjon på dette arbeidet som en måtte ta på alvor. Derfor er jeg veldig godt fornøyd med at Regjeringen la fram et godt utgangspunkt, som de to komi-

teene gjennom grundig behandling, gjennom spørsmålsstillinger og gjennom ytterligere utredninger fra departementene har forbedret. Vi står nå ved startpunktet i det viktige arbeidet med sårbarhet og samfunnssikkerhet som vi har etterlyst, og som nå denne regjeringen har levert, og som vi sammen nå kan jobbe videre med i årene som kommer. For dette er ikke et arbeid som avsluttes i dag, det påbegynnes i dag.

André Kvakkestad (FrP): Representanten Helleland påpekte den fare den organiserte kriminaliteten representerer for Norge og Norges sårbarhet. Han påpekte i den sammenheng behovet for samarbeid gjennom internasjonale organisasjoner. Ser Helleland at Norge kan gjøre seg selv mer sårbart dersom det internasjonalt blir kjent at Norge ikke vil være like aktiv og benytte de samme etterforskningsmetoder som f.eks. Frankrike eller andre EU-land når det gjelder å etterforske denne form for organisert kriminalitet?

Da blir spørsmålet: Ønsker Høyre at man skal ha en slik selvpåført ekstra sårbarhet i Norge?

Trond Helleland (H): Det er naturligvis fristende å gjøre debatten om til en rent justispolitisk og kriminalpolitisk debatt, for når det gjelder bruken av metoder – etterforskningsmetoder, romavlytting, den type ting som representanten Kvakkestad sikkert tenker på – er Høyre innstilt på å drøfte det framover, men i denne debatten tror jeg vi skal ta hovedgrepet om det som virkelig er viktig, nemlig de organisatoriske endringene som nå må på plass for å bedre samfunnssikkerhetsarbeidet i Norge. Dessuten har justisminister Dørum, og også undertegnede, ved flere anledninger sagt at når det gjelder bruk av metoder, er det virkemidler som må vurderes etter hvert som det oppstår hendelser som gjør at det er naturlig å vurdere disse brukt. Det er slik i Norge at politiet har fått utvidet metodebruken sin de siste årene, men det er ikke slik at vi som politikere skal gå foran hele tiden og tilføre politiet nye metoder. Det må være etterspurt, og det må være nødvendig å bruke det.

Justisministeren har også gått i bresjen for bruk av nye virkemidler for å kjempe mot organisert kriminalitet. Et eksempel er et nordisk vitnebeskyttelsesprogram som gjør at folk som blir utsatt for terrorvirksomhet – ren bandittvirksomhet fra kriminelle organisasjoner, mafia o.l. – kan få ny identitet og nytt bosted. Dette er eksempler på at vi tar denne trusselen på alvor. Og vi kommer til å ligge i front når det gjelder å kjempe mot organisert kriminalitet, det være seg MC-bander, det være seg mafia-virksomhet, det være seg andre ting som truer vår nasjonale sikkerhet, og som er med på å destabilisere den samfunnsorden vi har bygd opp her i landet.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg svedde i mange år i den villfaringa at eg – som dei andre som voks opp i Nord-Noreg på 1960-talet – levde i eit fullstendig og eit perfekt miljø. Men då nyheitene om Sovjetunionen sine atomprøvesprengingar i nordområda kom på 1990-talet, viste det seg jo at ein hadde halde unna informasjon for eit

heilt folk. Ein hadde halde unna atomtrusselen, at dagleglivet til folk flest ikkje var trygt. Og verst var det kanskje å få vite at norske myndigheter visste, mens folk flest faktisk ikkje blei informerte om dette.

Stortinget diskuterer i dag tryggleik og sårbarheit på ein veldig brei skala, frå dei mindre og kvardagslege hendingsane til større truslar om krig og terror. Atomtrusselen og masseødeleggingsvåpen er av dei nesten ufattelege truslane vi står overfor – ikkje dagleg, ikkje i kvardagen til den enkelte norske borgar, men gjennom å lese fakta kjem det fram eit bilete som viser kor stort omfang problemet har.

Eg går ut frå at Høgre kjenner godt til non-luger-initiativet og er kjent med desse problemstillingane. Og internasjonale avtalar er vegen å gå. Men når vi opplever at ein av våre næraste allierte, USA, seier opp ABM-avtalen for å kunne byggje rakettskjold for igjen å kunne handle konvensjonelt kvar som helst i verda utan å frykte gjengjelding, blir det eit godt eksempel på at vi enno har ein lang veg å gå.

Eg har derfor lyst til å spørje kva Høgre synest vi bør gjere for å få USA tilbake til ABM-avtalen og få til eit internasjonalt forbod mot atomvåpen.

Trond Helleland (H): Det er jo litt spennende med en debatt som svinger fra hva Høyres justispolitiske talsmann kan gjøre for å få USA tilbake til forhandlingsbordet når det gjelder ABM-avtalen, til nye metoder for politiet og andre spørsmål. Jeg tror ikke jeg skal gi oppskriften på det. Jeg vil heller gi SV honnør for at de i arbeidet med sårbarhetsmeldingen har kommet med en rekke konstruktive innspill, bl.a. når det gjelder masseødeleggelsesvåpen, når det gjelder atomtrusselen og når det gjelder naturskader, som enstemmige komiteer har sluttet seg til. Det viser at det er bred enighet om å begrense flyten av den type våpen.

Vi tar opp dette med illegal handel og smugling av radioaktivt materiale. Vi tar opp dette med masseødeleggelsesvåpen og ber Regjeringen om å styrke arbeidet med å bekjempe det, vurdere hvordan politiets, Utenriksdepartementets, Forsvarets og andre aktørers innsats kan være når det gjelder å hindre spredning, osv.

Jeg tror vi skal holde oss til sårbarhetsmeldingen og forholdene her i landet, og så kan utenrikskomiteen få lov å diskutere ABM-avtalen ved en senere anledning.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed avsluttet.

Per Ove Width (FrP): Ingen er vel uenig i at arbeidet med samfunnssikkerhet tar utgangspunkt i at kriser skal forhindres, og at kriser som har oppstått, håndteres på en så god måte som mulig, som det står i innledningen til denne innstillingen.

St.prp. nr. 45 for 2000–2001, Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005, og Innst. S. nr. 342 for 2000–2001 bør gi en rekke premisser for meldingen. Et utvalg, det såkalte Sårbarhetsutvalget, ledet av Kåre Willoch, avgav i juli 2000 en rapport med tittelen «Et sårbart samfunn».

Grunnlaget for en god og godt gjennomarbeidet melding skulle således være til stede. Det har vi ikke fått. Etter Fremskrittspartiets mening var meldingen så innholdslos, lite gjennomarbeidet og vanskelig å gripe fatt i at vi foreslo å sende hele meldingen tilbake til departementet. Dette ville til slutt ikke flertallet i komiteene. I stedet ble innstillingen til meldingen utsatt i flere måneder, etterfulgt av en rekke spørsmål til departementet for om mulig å oppklare misforståelser og usikkerhet, uten at komiteene ble noe særlig klokere av svarene. Komiteene har derfor hatt en vanskelig og problematisk oppgave, og har, etter min mening, etter beste evne forsøkt å legge fram en innstilling som i noe større grad har grepet fatt i problemstillingene, uten at vi nok har lykkes helt, noe som altså må ses i sammenheng med et svært dårlig utgangspunkt. Trøsten må være at denne innstillingen må ende opp i én eller flere proposisjoner som i mye større grad må løse detaljene i problematikken. Det må helt klart være statsrådene og departementenes oppgave.

Man bør i departementene være oppmerksom på at det i Fremskrittspartiet er registrert og akseptert at det blir gjort forberedelser til foreslåtte organisasjonsendringer. Men forberedelsene må ikke være slik at det blir uklart om dette faktisk er en iverksetting av organisasjonsendringer. Spesielt for Forsvarsdepartementet er det viktig at slike situasjoner ikke oppstår, da det nå er fokusert på andre uklare situasjoner ellers i departementet.

Fremskrittspartiet har fremmet et eget alternativ til opprettelsen av nasjonal sikkerhetsmyndighet som direktorat. Jeg kommer tilbake til det. Utover dette ønsker vi å sette søkelys på det å benytte betegnelsen Nasjonal sikkerhetsmyndighet om et direktorat. Vi frykter at dette blir en begrepsforvirring. Myndighetsbegrepet hører etter vår mening ikke naturlig inn i en beskrivelse av et direktorat, da «myndighet» er en generell beskrivelse av en instans eller instanser som utøver eller har ansvar for utøvelse av myndighet ut fra gitte kriterier.

Fremskrittspartiet mener at det overordnede ansvar for samfunnssikkerhetsarbeidet bør tillegges det øverste nivået i Regjeringen og forvaltningen ved at det etableres et nasjonalt sikkerhetsdirektorat under statsministerens kontor. Dette direktoratet bør bemannes med relevant personell fra de andre ulike fagdepartementer, direktorater og etater. Det vil være naturlig at deler av Justisdepartementets rednings- og beredskapsavdeling innlemmes i dette direktoratet. Vi mener videre at etterretning, overvåking og sikkerhet vil være meget sentrale elementer for å nå målsettingene. Direktoratet må ha tilgang til all relevant informasjon, og det må derfor være en form for strukturert rapportering tilbake til direktoratet. Arbeidet ved direktoratet bør koordineres ved at særlig viktige aspekter ved samfunnets sikkerhets- og beredskapsarbeid blir styrt av dette direktoratet, og at dette da vil gi autoritet og gjennomslagskraft for samfunnssikkerhet i bred forstand. Dette vil gi arbeidet økt politisk fokus og tyngde og øke mulighetene for helheten i beredskapsarbeidet og bedre ressursutnyttelse.

Direktoratet bør få rapporter fra en rekke andre direktorater, som f.eks. Politidirektoratet, Direktoratet for

brann- og elsikkerhet, fylkesmannens beredskapsenheter, osv. All informasjon og rapportering rundt en mengde samfunnsnyttige virksomheter skal altså rapporteres tilbake til dette direktoratet, som på den måten vil kunne sortere og administrere all informasjon på en enhetlig og oversiktlig måte, og på den måten kunne nyttiggjøre seg samfunnsviktig informasjon, også på en hurtig og effektiv måte. Direktoratet blir dermed tillagt et samordnings- og tilsynsansvar for beredskapen i sivil sektor og skal etter vår mening fastsette overordnede retningslinjer og rammer for sikkerhets- og beredskapsarbeidet i departementene. Det blir mye bruk av ordet direktorat, men det er ikke noe annet ord for det.

Direktoratet skal altså iverksette arbeidet og utforme konkrete mål og på det grunnlaget holde en samlet oversikt. Dette vil gi muligheten til å se forebyggende sikkerhetsarbeid og beredskap i alle sektorer samlet, herunder samfunnssikkerhetsmessig viktige funksjoner som transportsektoren, petroleumsvirksomheten osv. Arenaer for dialog og mulighet for erfaringsoverføring mellom samfunnsviktige områder vil kunne etableres. Samordningen av planleggingen skal styrkes, slik at alvorlige beredskaps- og sikkerhetsutfordringer reflekteres i de tiltak som planlegges iverksatt ved kriser. Disse endringer medfører behov for en rekke endringer av lover, forskrifter, instruksjoner osv., og Fremskrittspartiet ber derfor Regjeringen om hurtigst mulig å komme tilbake til Stortinget med en oppstilling og forslag til endringer i det lovtekniske grunnlaget. Videre må overgangsfasen mellom nåværende organisasjoner og det nye direktoratet gjøres så kort som mulig, og det overordnede ansvarsforholdet i overgangsfasen må bli helt klargjort.

Som jeg tidligere har pekt på, mener Fremskrittspartiet at meldingen er av en slik karakter at vi foreslår å sende den tilbake til departementet. Man kunne derfor i og for seg tatt for seg kapittel for kapittel, men av tidsmessige årsaker vil jeg bare peke på et par viktige.

Fremskrittspartiet mener at terrorismebegrepet i meldingen virker snevert, og særlig i disse tider. Det er viktig å se på problematikken og utfordringene rundt terrorisme som utføres som ledd i organisert kriminalitet. I en tid der det er stor politisk og økonomisk uro i store deler av verden, er det en oppblomstring av ulike typer organisert kriminalitet. Dette gjør seg også gjeldende i Norge. Norge er et sårbart samfunn, hvor vi er vant til en stor grad av trygghet og åpenhet. Dette kan dessverre utnyttas av terrorister til etablering av både sovende og aktive terrorceller. Denne virksomheten finansieres ofte gjennom organisert kriminalitet.

Fremskrittspartiet har videre registrert at det gjennom tilsiktede og utilsiktede hendelser kan oppstå svært kritiske situasjoner med tanke på bl.a. elsikkerhet og flomsikring. Dette er temaer som i større grad må gjennomgås. Vi mener at det eksisterende regelverk ikke er tilpasset de situasjoner vi kan frykte i dagens og morgendagens samfunn. Vi mener at en utarbeidelse av tiltaksplan i forbindelse med elsikkerhet og flomsikring også må innbefatte forslag til tiltak hvis formål er å begrense skadeverk ved sabotasje og utilsiktede hendelser mot nøkkelobjekter.

Til slutt fremmer jeg de forslag fra Fremskrittspartiet som er inntatt i innstillingen, og et fellesforslag fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Presidenten: Per Ove Width har tatt opp de forslag han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Gunnar Halvorsen (A): Igjen vil jeg ha en forsonlig tone. Jeg tror det igjen er grunn til å uttrykke glede over at vi står så sterkt sammen. Egentlig – for å si det litt folkelig – er det vi krangler om, plassering av et kontor. Fremskrittspartiet vil plassere det et annet sted enn det vi andre vil.

Men det er to ting som jeg gjerne vil spørre representanten Width om. Det ene går på dette med den tredje vernepliktskategorien, som, overraskende for meg, Fremskrittspartiet her støtter. Vi hadde jo en innstilling, Innst. S. nr. 342 for 2000-2001, der en nesten enstemmig komite, alle unntatt Fremskrittspartiet, gikk inn for å utrede en tredje vernepliktskategori. Den ble jo senere avvist, og nå hopper altså Fremskrittspartiet, av alle, på sammen med SV og skal utrede denne ordningen. Jeg må få en forklaring på den dramatiske endringen som her har skjedd fra Fremskrittspartiets side.

Det andre som jeg tenkte jeg ville spørre representanten Width om, er noe som står i innstillingen på side 45, der Heimevernet beskrives, for å si det folkelig, som ikke brukes til disse oppgavene. Spesielt trekkes fram HV 016, som ikke kan brukes fordi det bør brukes spesialavdelinger. Og spesialavdelinger, det er avdelinger som er i daglig tjeneste. Da må altså tjenesteformen i Heimevernet dramatisk ombygges, og hvordan ser representanten for seg dette? Skal styrken bli profesjonell, skal det være stående styrker i Heimevernet? Jeg er litt overrasket over at representanten Width, som har sin bakgrunn i Heimevernet, ikke mener at en heimevernssoldat med den lokalkunnskap og den kunnskap som han har, i bekjempelse av terrorisme kanskje kan være like bra som en profesjonell soldat.

Per Ove Width (FrP): Når det gjelder en tredje vernepliktskategori, som representanten Halvorsen er så overrasket over at vi har sagt noe om, har vi kun bedt om en utredning, og det er fordi vi er imot en tredje vernepliktskategori. Men vi vil gjerne ha det utredet og på det grunnlaget antakeligvis finne en god del gode argumenter for å si nei. Det regner jeg med vil komme der. Vi vil ha en utredning, kanskje med et bedre innhold enn det vi allerede har. Men, som sagt, vi er imot det, og en utredning kan alltså være nyttig.

Når det gjelder HV, er det klart at HV 016 er i HVs ressurser en viktig brikke for å løse viktige oppdrag. Derimot er vi klar over at disse avdelingene har en begrenset mulighet til å drive øving. Avdelingene består av dyktige frivillige mannskaper, det må ikke underkjennes, men øvingsmengden gjennom et år er ikke tilstrekkelig til å holde et slikt nivå på avdelingene at de kan karakteriseres som spesialavdelinger eller spesialister. Tjenestegjør-

ingen er ca. 22 dager i løpet av et år, og det er som sagt godt i underkant i forhold til det å være spesialister. Intensjonen må være å bruke disse begrensede timer til krevende HV-opdrag for dermed å trene og øke denne type oppdrag.

Inga Marte Thorkildsen (SV): Jeg registrerte med en viss undring representanten Hellelands reaksjon i forhold til det å ta opp også litt mer overordnede spørsmål i forbindelse med behandlingen av denne meldinga.

Jeg har, til tross for at det kanskje vil vekke litt irritasjon, lyst til å videreføre den linja fra vår side, og jeg vil derfor spørre representanten Width fra Fremskrittspartiet: Mener han at det er klokt i et sårbarhetsperspektiv ikke å akseptere FNs klimapanelers konklusjoner om hvilken trussel klimaendringene innebærer? Mener han at det er klokt å bruke mer penger på krigføring enn på utvikling? Mener han at det er klokt å gå inn for å bruke av bistandsbudsjettet for å redusere alkohol- og bensinavgifter her hjemme? Og mener han at det er klokt å la USA få undergrave FNs rolle i verden og motsette seg ønsket om å øve et press på verdens supermakt for å få på plass avtaler for å forhindre spredning av biologiske og toksiske våpen samt håndvåpen? Kort spurt: mener Fremskrittspartiet at klimaendringene, spredning av våpen, økende fattigdom og økende militær maktbruk på bekostning av bistand til utvikling og stabilitet ikke er viktige sikkerhetspolitiske utfordringer framover?

Per Ove Width (FrP): Ja, representanten Thorkildsen benytter – som vanlig fra det partiet og det holdet – anledningen til å trekke fram SVs merkesaker. Det gjør de ved enhver anledning og i forbindelse med ethvert tema vi diskuterer her på Stortinget. Vi bruker mer penger til krigføring enn til bistandsprosjekter, som hun sier, og hun trekker inn klimaendringene. Man kan kanskje diskutere om det hører innunder denne meldingen. Denne meldingen er basert på et sårbarhetsperspektiv sett her i Norge og hvordan vi skal forholde oss til sårbarhet i Norge. Da kan ikke jeg se at det har noe med klimaendringer å gjøre. Jeg kan ikke forstå hvordan vi kan trekke det inn i en innstilling som dette, og jeg kan heller ikke se at det er brukt penger i forbindelse med denne innstillingen til krigføring på bekostning av bistandsprosjekter. Så jeg forstår egentlig ikke spørsmålet til representanten Thorkildsen, og jeg må be om at hun bruker de argumentene i en annen diskusjon.

Einar Holstad (KrF): Det er, som flere har nevnt, gledelig at det er bred enighet om denne meldingen. Men på noen områder har bl.a. Fremskrittspartiet andre synspunkter, og jeg vil sette fokus på det som går under betegnelsen TETRA-nettverk, altså nødsamband, i framtida.

Når Fremskrittspartiet ønsker å vurdere dette utover det som allerede foreligger av opplysninger og dokumentasjon, og man også ønsker å vurdere det som går under betegnelsen GSM, UMTS, GSM-R, synes det meg underlig når man samtidig ber om en vurdering hvor både ut-

byggingskostnader og bruksmuligheter skal være på et forsvarlig nivå. Mitt spørsmål er da: Hva anser representanten Width som et forsvarlig nivå? Bruk av disse nevnte systemer innebærer jo faktisk, med den kunnskap vi har i dag og med de undersøkelser som allerede er gjort, at kostnadsnivået vil bli høyere enn om man benytter TETRA-nettverket i Norge.

Og til en annen side: Når man ønsker å trekke inn Forsvaret og Forsvarets egne systemer, undrer jeg også på om ikke kostnadene faktisk vil bli høyere. Jeg skulle ønske at representanten Width redegjorde litt nærmere for sitt syn hva gjelder kostnader i forbindelse med det.

Per Ove Width (FrP): Representanten Holstad etterlyser synspunkter på kostnader. Da må jeg peke på at det står ingenting om kostnader i forbindelse med TETRA-nettet i denne innstillingen. Det burde det kanskje ha gjort, for da hadde vi hatt et sammenlikningsgrunnlag. Når vi sier at vi vil se på andre muligheter og andre løsninger, er det på bakgrunn av at det i andre land foreligger andre løsninger og andre muligheter, og vi vil gjerne trekke erfaringer av det. Utover det har ikke vi i utgangspunktet noe imot TETRA, men vi synes at det fortjener en bedre utredning, og det håper jeg, som tidligere sagt, at vi kan få i forbindelse med den eller de proposisjoner som kommer, og at vi der kan få en kostnadsvurdering, slik at vi har noe å sammenlikne med.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Kjetil Bjørklund (SV): Denne saken handler om hvordan vi kan organisere samfunnet på en slik måte at risikoen for uforutsette hendelser eller kritiske situasjoner som kan skade befolkningen og vårt demokrati, er minst mulig. Dette er selvsagt en stadig mer utfordrende oppgave i et moderne samfunn som vårt. I løpet av de siste generasjonene har levestandarden vår endret seg dramatisk, fra et samfunn der mange var selvberget med det de trengte for å overleve i umiddelbar nærhet til hjemmet og med bruk av forståelig lavteknologi, til en situasjon der det aller meste transporteres over lange avstander, og der svært mye foregår ved hjelp av sårbar teknologi som de aller fleste av oss ikke forstår virkemåten av hvis noe skulle gå i stykker.

Jeg vil våge den påstand at det vi som bor i dette landet, har mellom ørene, den kunnskapen og erfaringen vi har med oss, og den evnen vi har til å improvisere i en vanskelig situasjon, er avgjørende for hvordan vi som enkeltmennesker rent faktisk er i stand til å håndtere en kritisk situasjon. Når strømmen går, hvordan skal vi da holde oss varme? Greier vi å fyre opp i vedovnen? Og hvordan kan vi prate med hverandre når batteriet på mobiltelefonen er flatt? Hvordan er vår rolle i forhold til dem som er rundt oss når en krise oppstår? Hva dersom en dødsulykke inntreffer? Har vi sosiale nettverk som vi kan bidra i når ulykken er ute, og oppfatter vi det som viktig å bidra til fellesskapet? Vil vi i en krisesituasjon kun bry oss om oss selv, eller vil vi agere i solidaritet?

For oss som enkeltmennesker er kunnskap, erfaring og evne til improvisasjon gode egenskaper når ulykken er ute, men noe bør vi ha tenkt gjennom på forhånd. For eksempel er det greit å ha oven og pipe til vedfyringen, et godt forhold til de menneskene vi har rundt oss, og kanskje også et ekstra oppladet mobiltelefonbatteri. Og nå nærmer vi oss etter hvert kontaktpunktene mellom enkeltmennesket og samfunnet.

Vårt ansvar her i huset er å organisere samfunnet slik at risikoen for ulykker og kriser er minst mulig, og deretter å kunne håndtere situasjonen når den oppstår. Samfunnssikkerhetsmeldingen som vi behandler i dag, er en del av denne jobben, men ikke hele. Svært mange av de sakene vi stiller med her i huset, handler også om hvor sårbart vi tillater at samfunnet skal bli.

Veien til et mindre sårbart samfunn bør ikke bare være en teknisk debatt om lover og forskrifter, tilsynsordninger og institusjoner, men også en verdidebatt. Hvor mye er vi villige til å satse på å skape et trygt samfunn, og hvilke risikoer er vi villige til å ta? I hvilken grad er vi villige til å la individuell frihet gå på bekostning av felles trygghet? Har vi skapt et samfunn hvor jakt på penger og fortjeneste går foran hensynet til trygghet og sikkerhet?

Når man diskuterer samfunnssikkerhet, er det viktig å spørre seg hva slags samfunn vi er i ferd med å utvikle, om vi gjør oss mer sårbare og utsatte for dramatiske hendelser gjennom måten vi organiserer samfunnet på. Svaret på dette er ikke et entydig ja. På den ene siden skjer det teknologiske fremskritt som bidrar til økt sikkerhet, og vi får på en rekke områder kunnskaper om årsakssammenhenger som setter oss i stand til å forebygge ulykker. På den annen side lever vi i et samfunn hvor det på mange områder stilles stadig større krav til effektivitet og tempo og til at stadig færre ansatte skal løse oppgavene. Konkurransetryk og jakt på profitt kan føre til reduserte sikkerhetsmarginer og vilje til å ta økt risiko.

SV mener at de siste årenes iver etter å liberalisere, deregulere og privatisere på viktige områder kan ha svekket samfunnets robusthet og beredskap. Kraftsektoren er et eksempel på dette. I jakten på lønnsomhet er f.eks. kraftverk som kunne sørget for produksjon av reservekraft i perioder med stor belastning, lagt ned.

SV mener at stortingsmeldingen burde gått grundigere inn i problemstillingene omkring hva deregulering, AS- ifisering og privatisering har å si for beredskapen på viktige områder.

Så til den egentlige saken: Det har ikke vært stor uenighet mellom de ulike partiene under komitebehandlingen av denne meldingen. Det har tvert imot vært bred enighet. SV mener at komiteene dessverre har brukt for mye tid på saken. Innstillingen burde vært avgitt i sommer, og vi kan ikke se at den ekstra behandlingstiden har ført til at noe nevneverdig nytt har kommet fram. Noen punkter er det imidlertid ikke enighet om, og jeg vil berøre et par av disse.

Flertallet mener at Nasjonal sikkerhetsmyndighet skal etableres som et direktorat under Forsvaret med to rap-

porteringslinjer. SV deler ikke flertallets syn og vil plassere NSM som et direktorat under Justisdepartementet.

Jakten på sikkerhet og trygghet må ikke få komme i konflikt med grunnleggende demokratiske prinsipper som ytringsfrihet og rettssikkerhet. Dette gjelder på alle områder, også på det området som har vært særlig i fokus det siste året, i terrorismedebatten.

I tillegg til å påføre samfunnet menneskelige tap og lidelser er det et hovedproblem med terrorisme at det skaper frykt og usikkerhet som kan bidra til å lamme et samfunn og svekke demokratiet og vernet om sivile rettigheter. Dette har vært en utbredt virkning av terroranslagene mot USA 11. september 2001. Også i Norge har det etter 11. september 2001 vært reist en rekke forslag som ville være i strid med grunnleggende sivile rettigheter om de ble realisert. Dette viser at samfunnet må ha en beredskap ikke bare mot de fysiske skadene terror kan påføre oss, men også mot de skadene trusler om terror kan påføre demokratiet.

Vi må holde klart for oss at et av hovedmålene for samfunnssikkerhetsarbeidet er å verne om demokrati og frihet. Grunnleggende viktig er det derfor at de institusjonene som skal ha ansvaret for nøkkelvirkosomheter innen sikkerhet, skal være gjenstand for folkevalgt kontroll og styring og skal være mest mulig åpne for offentlig innsyn.

SV mener det finnes flere eksempler på at innsynet og den politiske kontrollen med virksomheten innen Forsvaret ikke er god nok. Jeg skal nevne ett av disse eksemplene. Stortingets kontrollorgan for tilsyn med de hemmelige tjenestene, EOS-utvalget, rettet kritikk mot behandlingen av en personalsak hvor en person ble fratatt sikkerhetsklareringen og dermed jobben sin. Denne saken var oppe i Stortinget tidligere i år. SV mener at denne saken demonstrerer at rettssikkerheten ikke er godt nok ivare tatt i forbindelse med tilbaketrekking av sikkerhetsklarering. Forsvarsdepartementet og nåværende Forsvarets overkommando, sikkerhetsstaben, som altså skal bli det nye NSM, viste med all tydelighet gjennom sin atferd i den saken at den folkevalgte kontrollen ikke er av stor betydning. Det ble også vist gjennom byrettsdommen som gikk imot dem, at de ikke foretar tilstrekkelig kvalitetskontroll av såkalte funn som danner grunnlag for fratakelse av sikkerhetsklarering, og med andre ord ikke føler seg underlagt de samme lover og regler for etterforskningsprosedyrer og personvern som f.eks. politiet er i sin etterforskning. Dette er noe av bakgrunnen for at SV fremmer forslag om at dette direktoratet skal ligge under Justisdepartementet. Saken i år viser også at det er et behov for å forenkle tilgangen til innsyn i egen sak. SV fremmer derfor forslag om økt tilgang til innsyn i egen sak ved fratakelse av sikkerhetsklarering, forslag nr. 9, og også forslag om opprettelse av en uavhengig ankeinstans i tvilstilfeller, forslag nr. 10. Disse forslagene er ikke å slå inn åpne dører. Fratakelse av sikkerhetsklarering er ikke omtalt i sikkerhetsloven, det er derimot spørsmålet om regelen for tildeling av sikkerhetsklarering. Men det er altså noe annet. Jeg vil be om tilslutning til disse forslagene. Det vil styrke rettssikkerheten.

De siste dagenes debatt har antydning klart at Nasjonal sikkerhetsmyndighet for lengst er etablert som organisasjon, og at folkene som skal jobbe der, er på plass. Jeg vil utfordre statsråden på akkurat dette. Er NSM allerede etablert som direktorat og Stortingets vedtak dermed forskuttet? Når skjedde i så fall dette, og på hvilken måte er de som skal jobbe der, rekruttert? Mener statsråden at dette har foregått på en ryddig måte, selv om et flertall i forsvarskomiteen er åpne for at arbeidet med NSM kunne fortsette? Det er antageligvis en viss forskjell i synet her i salen på hva «jobbe videre» egentlig betyr. Jeg oppfatter det ikke som en forskuttering av vedtaket.

Norge har enorme ressurser i de havområdene som vi har suverenitet over. Disse områdene er sju ganger vårt fastlandsareal og kan fø 30 pst. av Europas befolkning. Det pålegger oss et stort ansvar. At vi forvalter disse ressursene på en skikkelig bærekraftig måte, er en forutsetning for vår legitimitet som forvaltere. Det gir oss legitim rett til å ha ansvaret for ressursene.

Dette betinger at vi har kontroll med ressursene, uttaket av dem og også andre faktorer som kan spille inn. Kontroll med skipstrafikken er noe av dette. Om noen år vil 300 000-tonnere seile langs denne kysten med oljelast fra russiske nordområder. Et forlis vil kunne få enorme konsekvenser for ressursene våre i disse områdene og for vår legitimitet. Det er gledelig at det nå er flertall for en utredning av en miljøovervåkingsenhet for nordområdene. Det er også gledelig at det ser ut til å bli realisert et internasjonalt påbud om at store deler av verdens handelsflåte skal styres med systemer for automatisk identifisering, og også en norsk tilpasning til dette systemet.

Forsvaret og Kystverket spiller en betydelig rolle når det gjelder maritim overvåking og trafikk kontroll. Kystverket driver trafikk sentraler for farvann med behov for kontroll. Et utstrakt samarbeid mellom Kystverket og Forsvaret er svært viktig for å videreutvikle dette systemet. Det er også et stort framsteg at det nå ser ut til å være enighet om en krisestyringskommando for nordområdene på Reitan ved Bodø og styrket kontroll av sjøtrafikken i nordområdene.

Behandlingen i komiteen har styrket fokuset på den omfattende mengden av masseødeleggelsesvåpen som finnes, og presisert det ansvaret Norge har for å bidra internasjonalt til at spredningen av slike våpen reduseres og fjernes. Komiteen ber i sin behandling om at Regjeringen styrker dette arbeidet når det gjelder masseødeleggelsesvåpen, og den ber også Regjeringen inn ta en klar pådriverrolle i arbeidet med å styrke de internasjonale konvensjonene mot kjemiske og biologiske våpen. Dette er gledelig.

SV har i behandlingen av meldingen også forsøkt å få gjennomslag for et forslag om at Regjeringen bes om å arbeide internasjonalt for et snarlig forbud mot atomvåpen. Det har ikke lyktes, og det er litt skuffende. Det burde logisk sett være slik at det flertallet på Stortinget som vil ha et internasjonalt forbud mot klasebomber og landminer fordi disse er inhumane, også jobbet for avskaffelsen av atomvåpen. Over 90 pst. av befolkningen er imot atomvåpen, og i denne saken er flertallet i denne salen ikke i takt med befolkningen.

Jeg vil ta opp SVs forslag og vil påpeke at i forslag nr. 9 står det «sikkerhetserklæring» der det egentlig skal stå «sikkerhetsklarering».

Presidenten: Kjetil Bjørklund har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Gunnar Halvorsen (A): Den største gleden i denne saken er kanskje at SV er med på denne innstillingen. SV har etter min mening gått en lang vei fra partiet i sin tid ble dannet og så sent som i 1998 stemte imot lov om forebyggende sikkerhetstjeneste, og til i dag å være enige på nesten samtlige punkt. Det er et forslag mot atomvåpen som en gjerne kan støtte. Det er to forslag, som lederen av forsvarskomiteen mener allerede er inne i § 25, som selvfølgelig kan støttes. Og det er forslag om kontor plasseringer, som kan diskuteres. Men SV har kommet meget langt, og de skriver bl.a. i sine merknader at en ikke bare kan bruke militære midler for å bekjempe terrorisme. Altså aksepterer SV nå at man må bruke etterretningsvesenet for å bekjempe terrorisme. Meget bra!

Mitt første spørsmål til representanten Bjørklund er: Er det slik at 11. september og andre hendelser nå har påvirket SV til å snu og nå satse på etterretnings- og sikkerhetstjenester? Er det et faktum som vi nå kan notere og ta til etterretning? Det andre spørsmålet gjelder forslaget om en tredje vernepliktskategori, som også Fremskrittspartiet står bak. Er SV klar over de kostnadene det vil medføre? Det snakkes her – uten at det kan dokumenteres – hvis en skal innføre hundre prosent verneplikt, om 5–10 milliarder kr. Hvor vil SV ta disse pengene fra? Ser ikke SV de konfliktene som vil komme når alle disse som skal kalles inn, skal ut i sjukeheime og i sjukehus, ser man ikke hele denne problematikken i forhold til de ansatte? Er det virkelig slik at SV fremdeles står på denne tredje vernepliktskategorien?

Kjetil Bjørklund (SV): Jeg registrerer representanten Halvorsens invitt, og må bare si at Halvorsen vet jo utmerket godt hva SVs holdning i forhold til håndtering av terrorisme er. Jeg kan sitere fra vår merknad, der det heter at medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti mener at «bekjempelse av terrorisme er viktig for å trygge også det norske samfunnet, men mener at en siden 11. september 2001 i for stor grad har fokusert på mulighetene for å ta i bruk militære virkemidler mot terrorisme».

Videre viser vi til at Regjeringen i St.prp. nr. 55 for 2000-2001 slår fast at

«det i langt større grad enn før er rom for å anvende hele spektret av sikkerhetspolitiske virkemidler, i første rekke de: (1) politiske, (2) lovmessige, (3) politimessige, (4) diplomatiske, (5) økonomiske, (6) informasjonsmessige, (7) humanitære og (8) militære,» og videre at «Bruk av militærmakt utgjør kun ett slikt virkemiddel og vil i de fleste situasjoner neppe være det dominerende sikkerhetspolitiske virkemidlet.» Disse medlemmer mener at dette perspektivet må avspeiles

også i budsjettssammenheng ved at en ser på forholdet mellom de midler som bevilges til militære formål og de midler som brukes i andre sammenhenger for å forebygge eller løse konflikter».

Etterretning er et naturlig virkemiddel for å avdekke terrorisme, men for oss er det avgjørende viktig at etterretning foregår med den nødvendige demokratiske kontrollen for å unngå misbruk.

Når det gjelder spørsmålet om en tredje vernepliktskategori, så er vi i en situasjon der graden av deltakelse i den allmenne verneplikten i Norge er sterkt synkende, og det skaper mange problemer som det kan være naturlig å prøve å løse ved å etablere alternative vernepliktsformer. Vi ønsker den utredningen for å bringe på det rene om det er mulig å etablere en tredje kategori som vil kunne gi oss den ekstra sikkerheten i samfunnet som vi er avhengig av å ha.

Carsten Dybevig (H): Mangel på energi har ofte stått i sammenheng med velferdsutviklingen i samfunnet, og energisektoren preges i dag av mange leverandører som fordeler risikoen på flere aktører. Vi har en rekke kraftverk som er private, og også offentlige. Og vi har en rekke aktører innenfor oljesektoren, oljeprodusenter som både er private og delvis offentlige, og tilførsel av energi viser at det er den eneste faktoren som har direkte sammenheng med velstandsutviklingen i samfunnet, om man undersøker hva forskningsrapporter viser.

Jeg vil sitere fra innstillingen hvor SV skriver:

«Det offentlige har på en rekke områder de siste årene gitt fra seg styringsmuligheter gjennom liberalisering og overgang til markedsbaserte løsninger, blant annet gjelder dette energisektoren. Disse medlemmer mener at dette kan ha svekket evnen til beredskapen på viktige områder.»

Men er det ikke slik at liberaliseringen og avgivelsen av styringsmulighetene har medført økt konkurranse, og at økt konkurranse igjen har medført lavere produksjonskostnader og bedre utnyttelse av produksjonskapasiteten? Og til sist: For å klare dette har det vært nødvendig for disse aktørene/produsentene å forbedre den teknologiske utviklingen. Hvordan kan da denne utviklingen innen energisektoren svekke beredskapen når liberaliseringen de facto har medført en forbedret teknologi – mer energi fordelt på flere aktører? Jeg vil snarere si det motsatte: Det har styrket beredskapen i dette landet.

Kjetil Bjørklund (SV): Etter SVs mening har konkurransesituasjonen og markedstilpasningen på energifronten i stor grad redusert robustheten i systemet, den har redusert marginene i større grad enn det som burde ha skjedd.

Spørsmålet om hvorvidt energiressursene skal være under offentlig eller privat kontroll, er egentlig et annet spørsmål, og jeg foreslår at det legges til en annen debatt. Men etter vår mening er altså marginene vesentlig svekket.

Per Roar Bredvold (FrP): Etter SVs syn er det når det gjelder antall sivilforsvarskretser, tallet 24 som er det

riktige, ikke Regjeringens forslag 18+2, nemlig 20, eller Fremskrittspartiets 27, som sammenfaller med antall politidistrikt. Derfor kan det være interessant å høre om tallet 24 og dets bakgrunn.

SV sier i sin merknad at 24 i hovedsak tilsvarer det geografiske mønsteret for politidistriktene. Ja, hvorfor ikke da bruke dette fullt ut, med 27, slik Fremskrittspartiet foreslår?

Kjetil Bjørklund (SV): Det er riktig som representanten Bredvold sier, at SV ønsker et større antall kretser enn det som kommer til å bli resultatet. Tallet 24 er valgt ut fra antall politidistrikt, med unntak av Oslo, der det er fire i dag. Vi mener det her burde være tilstrekkelig med ett, i forhold til dette spørsmålet.

Odd Roger Enoksen (Sp): I debatten så langt er det flere av talerne som har sagt at det er en melding med betydelige svakheter vi har til behandling. Det er for så vidt riktig. Meldingen har svakheter på en god del punkter. Men jeg vil allikevel si at jeg synes det viktigste tross alt er at Regjeringen har fått lagt fram denne meldingen og har kommet i gang med arbeidet.

Jeg vil rose justisministeren for å ha hatt et ganske langvarig engasjement knyttet til dette. Jeg satt selv i den forrige Bondevik-regjeringen i lag med justisministeren, på et tidspunkt hvor han var særdeles engasjert i dette spørsmål og tok initiativ til å få opprettet Sårbarhetsutvalget. Vi var altså ganske tidlig ute med å komme i gang med et arbeid som det er helt nødvendig å komme i gang med.

Jeg synes også det er grunn til å påpeke det verdifulle i at det er såpass bred enighet i denne sal om dette arbeidet som nå skal videreføres. Og da kommer jeg til det viktigste av alt. Det er at dette arbeidet nå blir fulgt opp. Det er avgjørende – ikke det som er gjort så langt, men at det blir konkretisert, og at det blir fulgt opp på de enkelte områdene.

Jeg vil bare knytte en liten kommentar til Fremskrittspartiet, som ønsker tilbakesendelse av denne meldingen og har begrunnet det bl.a. med at man har en for snever definisjon av begrepet terrorisme. Når Fremskrittspartiet skal eksemplifisere det, presterer man altså å bruke forgiftning av konkurrenters smuglervarer, sprit eller narkotika som eksempel på en type organisert kriminalitet som Fremskrittspartiet mener man burde ha tatt hensyn til. Jeg må si det er et særdeles slett grunnlag for tilbakesendelse.

Det er tre temaer det er nødvendig å ha fokus på i arbeidet for et mindre sårbart samfunn. Det er for det første forebygging av kriser og ulykker, det er beredskap, og det er håndtering av situasjoner. Forebygging er etter min oppfatning det grunnleggende og det absolutt viktigste her. På en rekke områder opplever vi at samfunnet blir mer sårbart, at vi blir utsatt for stadig nye situasjoner.

For Senterpartiet har det vært en hovedmålsetting bl.a. å få bedret sikkerheten langs kysten. Et mer krevende klima og russisk oljetransport bl.a. gjør dette nødvendig, og jeg er godt fornøyd med at det er et flertall som nå vil gå

inn for å opprette en krisestyringskommando for Nord-Norge ved Reitan. Men skal man klare å få til en god forebygging, er det også nødvendig å følge det opp gjennom budsjettmessige tiltak. Forebygging i forhold til trafikken til havs vil ikke bli god nok så lenge vi skal bruke flere titalls år på å få ferdigstilt elektroniske sjøkart eller merking av farleder langs kysten, som er et annet tema som er helt nødvendig for å forebygge kriser og katastrofer ved transport til havs. For det er nettopp på disse områdene at ressursene må settes inn, og det må følges opp i budsjettmessig sammenheng.

Slik er det også i forhold til jernbaneulykker. Vi husker vel alle den tragiske Åsta-ulykken. Det å følge opp i forhold til sikkerhet på f.eks. jernbane er helt avgjørende, og det viktigste vi kan foreta oss for å hindre liknende katastrofer i den sektoren.

Det er stadig økende krav om effektivisering og kostnadsreduksjoner innenfor flere sektorer. Næringslivet opplever det, og offentlig sektor opplever det. Og dette går – som også representanten fra SV var inne på – på bekostning av vedlikehold, på bekostning av beredskap og på bekostning av bemanning. Dette opplever næringslivet i forhold til reduserte lager av matvarer. Man opprettholder det ikke på samme måte som tidligere, bl.a. av økonomiske hensyn. Også myndighetenes innsats er trappet ned på det området. Derfor er Senterpartiet oppatt av at også disse forhold må sikres.

På samme måte mener Senterpartiet at det er nødvendig og viktig at kraftforsyningen må gjøres mer robust, at kritiske punkter utbedres, og at det må gjøres langsiktige analyser, slik at klimatiske utfordringer kan møtes best mulig også på denne sektoren. Og det er slik at også her er Nord-Norge og deler av Vestlandet særlig utsatt, og må prioriteres.

Når krisen først har oppstått, er det avgjørende at den håndteres på en best mulig måte. Dette krever at man for det første er godt forberedt på hvilke typer kriser som kan oppstå. Det innebærer, som det også påpekes i meldingen, at fra kommuner og opp til ulike statlige etater må man være forberedt på hva som kan oppstå i sitt område, og ta ansvar for planlegging og håndtering av dette. Man må også ha en hensiktsmessig organisering av krisehåndtering.

Jeg ser at det kan være ulike oppfatninger om hvordan man skal organisere Sivilforsvaret. Senterpartiet har i lag med flertallet gått inn for 20 sivilforsvarskretser. I likhet med komiteens leder mener også jeg og Senterpartiet at det kan være grunn til å se på hvordan man deler Nordland i to, altså hvor grensen skal gå.

Til slutt vil jeg si ganske kort at lederen i forsvarskomiteen gav uttrykk for at det er nødvendig med en sterkere sentral styring ved kriser. Jeg vil si at det er nødvendig med en bedre nasjonal koordinering, ikke nødvendigvis en bedre nasjonal styring. Jeg mener styringen best kan håndteres så nært der krisen oppstår, som mulig, mens koordinering, opplæring og ressurstildeling må skje på et høyere nivå.

Fin n M a r t i n V a l l e r s n e s hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Odd Einar Dørum: Sluttbehandlingen av sårbarhetsmeldingen i dag innebærer starten på en omfattende prosess for ytterligere å styrke vårt samfunns evne til å motstå og håndtere ulike typer kriser.

Den tradisjonelle sivile beredskap har vært i omstilling siden avslutningen av den kalde krigen. For å få en bred gjennomgang av de sikkerhetsutfordringer vårt samfunn står overfor, nedsatte statsminister Bondeviks første regjering, slik som representanten Enoksen viste til, det såkalte Sårbarhetsutvalget. Utvalget gav en rekke anbefalinger til hvordan samfunnets sikkerhet og beredskap kunne styrkes.

Regjeringen Stoltenberg tok deretter initiativet til en bred gjennomgang av landets operative rednings- og beredskapsressurser. Dette utvalget anbefalte ikke noen gjennomgripende omstrukturering av rednings- og beredskapsressursene i Norge, men gav anbefalinger om enkelte justeringer.

I tillegg til anbefalingene fra disse to utvalgene gav terrorhendelsene den 11. september 2001 oss en brutal påminnelse om hvilke sikkerhetsutfordringer vi i vår tid står overfor.

Rapportene fra de to utvalgene og erfaringene fra den 11. september 2001 har alle gått inn som en sentral del av grunnlaget for den stortingsmeldingen som er til behandling i dag.

Den kalde krigens slutt og utviklingen av et teknologi-basert samfunn med en rekke sårbare trekk stiller oss overfor endrede beredskapsmessige utfordringer. Måten vi lever på, måten vi organiserer vårt samfunn på, og den verden som omgir oss, er uløselig knyttet til spørsmålet om hva slags beredskap samfunnet må ha. Et trygt samfunn er en del av vår velstand.

Norge står ikke overfor noen militær trussel i dag, og terrortrusselen anses som lav. At en trussel er lav, betyr ikke at den kan ignoreres. Det er behov for årvåkenhet i forhold til hva som kan medføre trusler mot vårt land.

Samfunnet vil kunne bli stilt overfor nye trusler og store påkjenninger uten forvarsel. Vi må derfor arbeide systematisk for en styrket samfunnssikkerhet også i perioder hvor vi ikke synes å stå overfor noen overhengende fare. I tillegg til de tradisjonelle sikkerhetspolitiske utfordringer må samfunnssikkerhetsarbeidet også møte potensielle trusler fra ikke-statlige aktører og sikre mot avbrudd i kritisk infrastruktur.

Et kjennetegn ved denne meldingen er dens bredde. Den tar imidlertid ikke mål av seg til å dekke alle sikkerhetsutfordringer samfunnet står overfor. Sikkerhetsarbeidet i samfunnet preges av kontinuitet, og Stortinget er senere forelagt saker på samfunnssikkerhetsområdet. Jeg viser her til St.meld. nr. 47 for 2000-2001, om telesikkerhet og -beredskap i et telemarked med fri konkurranse, som kun ett eksempel. De ekstraordinære bevilgningene Stortinget har gitt etter terrorhendelsene den 11. september 2001, fremmet av både regjeringen Stoltenberg og regjeringen Bondevik i flere omganger, er andre eksempler, hvor det ble bøtt på mangler i vår beredskap. Det var nødvendig å ta igjen noe som på mange måter hadde fått ligge i ro i lang tid.

Det er avgjørende nå at det skapes kontinuitet i samfunnssikkerhetsarbeidet, og at vi utvikler mekanismer som kan sikre at samfunnets beredskap er gjennomgripende. For å ivareta kontinuiteten har jeg merket meg at komiteene i sin innstilling på flere felt legger opp til at Regjeringen skal komme tilbake til Stortinget med saker på samfunnssikkerhetsområdet. Regjeringen vil komme tilbake med proposisjoner, hvor bl.a. utgangspunktet er et totalkonsept som omfatter forebygging, beredskap og krisehåndtering.

Jeg er enig med komiteene i at IKT-sikkerhet, petroleumssektoren, næringsberedskap og mattrygghet, drikkevannssikkerhet og bruk av masseødeleggelsesvåpen bør ha særlig oppmerksomhet i det videre arbeid.

Samfunnssikkerhetsarbeidet beror på prinsippene om ansvar, nærhet og likhet. Vi må utnytte den faglighet som ligger i de miljøene som har et løpende ansvar og sørge for å skape best mulig grunnlag for den innsats og det samvirke vi er så avhengige av når vi står overfor ekstraordinære situasjoner.

Det er også behov for en god samordning. I Sem-erklæringen slås det fast at totalansvaret for samfunnets sivile sikkerhet forankres i Justisdepartementet. Justisdepartementet skal sikre god samordning av den nasjonale beredskapen og sikre at sikkerhets- og beredskapsarbeidet i samfunnet er gjennomgripende.

Justisdepartementets ansvar for sivil sikkerhet og Forsvarsdepartementets ansvar for vår militære sikkerhet gir et godt grunnlag for utvikling av et totalkonsept for forebygging, beredskap og krisehåndtering. En god helhet skapes også gjennom det nære samarbeidet mellom sivile og militære myndigheter, ikke minst gjennom en rekke samarbeidsfora og felles møteplasser, som f.eks. det foreslåtte NSM da vil bety som det er framlagt av komiteens flertall.

Jeg vil fortsette gjennomgangen av forholdet mellom Forsvaret og det sivile beredskap. Jeg synes det er svært viktig. Blant annet vil aktuelle terrorscenarioer, der det kan bli aktuelt å tildele Forsvaret politimyndighet, bli gjennomgått og avklart. Jeg minner om at vi hadde et slikt scenario i fjor høst, der regjeringen Stoltenberg fant det nødvendig å iverksette en jagerflyberedskap, med helt klare prosedyrer rundt dette og med helt klare oppgaver. Dette er bare en påminnelse for oss alle om hvordan vi må tenke oss også andre scenarioer. I dette scenarioarbeidet vil jeg også sørge for at vi har kontakt med den scenariotekning som Forsvaret har i sitt arbeid når de arbeider med den nye langtidspanen.

Komiteens flertall støtter meldingens forslag om opprettelse av et fast sekretariat for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetsressursene. Jeg er enig i at et slikt sekretariat må ha bred analysekompetanse i sitt arbeid, og jeg vil på generelt grunnlag slå fast at en slik samordning av våre etterretnings- og overvåkingsressurser er livsviktig for å kunne oppdage ting i tide. Det er nok å vise til de brutale erfaringene amerikanerne gjorde om manglende koordinering og samordning av sitt meget omfattende etterretnings- og sikkerhetsapparat, som har kommet fram etter den 11. september. Det har de iverk-

satt en rekke tiltak for å gjøre noe med. Dette faste sekretariatet er et viktig bidrag i vårt land.

Jeg har merket meg komiteenes forutsetning om at det nye direktoratet for beredskap og samfunnssikkerhet må etableres så raskt som mulig. Jeg vil sørge for dette og legge til grunn at dette reelt sett må være et nytt direktorat. Jeg har merket meg at komiteene har bedt om at det samlede ansvaret for brann og for storulykker blir tillagt det nye direktoratet. Dette vil bli fulgt opp.

Spørsmålet om lokalisering vil bli tatt opp i den stortingsmeldingen om tilsyn som ventes framlagt ved juletid, sammen med drøfting av eventuelle andre oppgaver som skal tilføres direktoratet.

Jeg vil også bestrebe meg på å få en effektiv gjennomføring av endringene i Sivilforsvaret. Jeg vil så snart som mulig ta initiativ til en vurdering av den totale skolesituasjonen for sivil beredskap. Jeg vil se denne vurderingen i sammenheng med komiteens ønske om en styrking av utdanningen av personellet i brannvesenet, da særlig deltidsmannskapene. Vi er helt avhengige av at de mannskaper som har ansvaret for å håndtere ulykker i det daglige, også er godt rustet til å håndtere store og sammensatte situasjoner. En styrket utdanning av personell i brannvesenet kan gi en betydelig beredskapsmessig verdi, og Sivilforsvarets skoler kan supplere brannskolen på Tjeldsund i så måte. Jeg vil komme tilbake til Stortinget med et overslag over kostnader i forbindelse med en styrket utdanning på dette feltet i samme vurdering som gjennomgangen av skolesituasjonen for sivil beredskap.

Jeg vil i samarbeid med forsvarsministeren utrede nærmere hvordan man skal følge opp Stortingets vedtak når det gjelder opprettelse av en krisestyringskommando for nordområdene ved Landsdelskommando Nord-Norge på Reitan, slik som komiteen har understreket.

De utfordringer som masseødeleggelsesvåpnene stiller oss overfor, har krevd stadig mer oppmerksomhet de senere år, både nasjonalt og gjennom vårt internasjonale engasjement.

For at masseødeleggelsesmidler skal kunne brukes, må man passere en teknologisk, en ressursmessig og en ideologisk terskel. Den teknologiske terskelen blir overkommelig for stadig flere, i tråd med utviklingen av et kunnskapsbasert samfunn. Det får vi daglig påminnelser om. Den senere tid har vist oss at terrorister kan besitte store ressurser. Den ideologiske terskelen – viljen til å gjøre seg bruk av slike midler – er allerede passert. Eksemplene med ulike selvmordsaksjoner, sågar i Norden, som det vi har sett i Finland, er en meget kontant og direkte påminnelse om dette. Dermed må vi regne med at det så vel i dag som i fremtiden vil være personer, grupperinger og stater som vil være villige til å gjøre seg bruk av slike midler. Vår innsats må dermed rettes inn mot å forhindre at anslag finner sted, og å sikre at vi har vel tilpassede ressurser å sette inn i tilfelle et anslag likevel skulle skje.

Et viktig middel for å hindre at radioaktive midler passerer grensen er å utplassere deteksjonsutstyr ved våre grenseoverganger. Stortinget bevilget midler til slikt utstyr, og for øvrig til andre viktige formål, i sommer i

forbindelse med Innst. S. nr. 252 for 2001-2002, jf. St.prp. nr. 54 for 2001-2002. Som følge av denne bevilgningen vil grensekontrollen ved Storskog bli styrket. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når det gjelder spørsmålet om ytterligere skjerpelse av grensekontrollen. Jeg kommenterer dette bl.a. i forbindelse med radiologiske stridsmidler.

Meldingen legger opp til et bredt anlagt arbeid innen så vel forebygging som håndtering, noe som blir ytterligere forsterket gjennom komiteens merknader. Jeg har tatt initiativ overfor flere etater for å kartlegge hvordan ulike etaters innsats kan styrkes for å hindre spredning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen. Jeg vil herunder drøfte med mine kolleger hvordan Norges pådriverrolle internasjonalt på dette feltet ytterligere kan styrkes. Jeg vil i denne sammenheng si at jeg har i et slikt perspektiv tatt nær kontakt både med EUs ulike organer på dette området og med NATO. Det har blitt meg fortalt at jeg visstnok skal ha vært den første justisminister som besøkte NATO for å se på sivilt beredskap. Hvis det er riktig, er det bare en markering av innsatsviljen til å la dette feltet gå inn i den prosessen som bl.a. saksordføreren og andre talere har gitt uttrykk for her i dag.

Gjennom et langsiktig og målrettet arbeid har man bygd opp et omfattende system av forpliktende internasjonale ordninger. Mye er oppnådd. Konvensjonene om kjemiske og biologiske våpen har gitt oss et totalforbud mot slike våpen. Regjeringen er opptatt av at det må legges til rette for videre kjernefysisk nedrustning. Gjennom sin tilslutning til vedtakene fra tilsynskonferansen om Ikke-spredningsavtalen i 2000 har kjernevåpenmaktene påtatt seg en utvetydig forpliktelse til fullstendig eliminering av sine kjernevåpenarsenaler.

Styrking av det multilaterale avtaleverket og ulike andre samarbeidsordninger for ikke-spredning, rustningskontroll og nedrustning er en hjørnesten i kampen mot internasjonal terrorisme. Det er en bred internasjonal erkjennelse av at det er nødvendig å styrke både politiske og økonomiske sider ved dette arbeidet. Vi arbeider fra norsk side aktivt, bilateralt og multilateralt, i en rekke fora for universell tilslutning til de ulike nedrustnings- og ikke-spredningsregimene. Vi tar likeledes aktivt del i arbeidet med å styrke kontrollen med etterlevelsen av eksisterende avtaler og utvikle nye ordninger og avtaler der dagens ordninger ikke er gode nok eller mangler.

Vi er også opptatt av gjennom ulike støttetiltak å bidra til å sette andre land bedre i stand til å gjennomføre sine avtaleforpliktelser. I dette arbeidet har vi hittil valgt særlig å konsentrere oss om Russland, de baltiske stater og de tidligere sovjetrepublikkene i Sentral-Asia.

Jeg vil også holde et våkent øye med tilstanden i vår nasjonale beredskap på dette feltet, bl.a. ved å sikre at det er en god koordinering mellom de ulike fagmiljøer når det gjelder alle typer tiltak mot masseødeleggelsesvåpen.

Jeg har merket meg at komiteene mener at fritaksordningen for viktige beredskapsgrupper bør gjennomgås på nytt med sikte på at inntil 250 polititjenestemenn kan rulleføres i Forsvaret. Jeg er enig i at det er behov for en

gjennomgang av fritaksordningen, noe som også blir signalisert i meldingen.

De frivilliges bidrag i samfunnssikkerhetsarbeidet er svært viktig, som også blir understreket i meldingen og i komiteens merknader. En avklaring av hvilke rednings- og beredskapsoppgaver de frivillige skal delta i, og hvilke funksjoner disse kan inneha, har vært et tema noen tid, og jeg vil som oppfølging av innstillingen sette ytterligere kraft bak dette arbeidet. Justisdepartementet har allerede sendt et brev til hovedredningsentralene og presisert at de frivillige organisasjonene skal være de primære ressursene i redningstjenesten. Jeg vil også arbeide for å videreutvikle et nasjonalt ressursregister over rednings- og beredskapsressursene, slik at vi får en bedre oversikt over hvilke rednings- og beredskapsressurser som er tilgjengelige på ulike steder i landet.

Økt transport av olje langs norskekysten stiller økte krav bl.a. til overvåkingen av den norske kystlinjen. Regjeringen har merket seg komiteens forslag om å utrede opprettelsen av en miljøovervåkingsenhet som skal ha til formål å styrke overvåkingen av sjøtrafikken i nordområdene, og vil følge opp forslaget.

Regjeringen har merket seg at komiteen er opptatt av hvordan samfunnet skal forholde seg til effektene av menneskeskapt klimaendring. Regjeringen har tatt fatt i dette, i første omgang gjennom iverksettelsen av omfattende forskningsprogrammer. Parallelt med forskningen vil jeg se til at det blir utarbeidet strategier for hvordan samfunnet skal planlegge og gjennomføre tiltak for å forebygge ulike effekter.

Jeg vil si det slik at meldingen gir et utmerket utgangspunkt for det arbeidet vi står overfor framover. Men jeg vil nok – i den gode tone som er skapt av mange – si at vi har en betydelig mental utfordring.

Mange har hørt meg bruke det berømte knekkebrød-eksemplet, og jeg tar det på nytt. Da jeg i fjor etter 11. september i en beskjeden tilslutning til Kåre Willoch sa at det var lurt å ha knekkebrød i huset tilsvarende behovet for en weekend, ble jeg i en avis hvis navn ikke skal nevnes, utsatt for påstanden om at jeg skapte krigsfrykt. Jeg burde som justisminister, sa en kjent samfunnstopp i samme avis i et intervju – og det var ikke avisens skyld, det var samfunnstoppens syn – heller be alle om å anmelde alt mistenkelig til politiet.

Jeg skal prøve å oppsummere dette. Vi har en betydelig utfordring i det jeg vil kalle 7-Eleven-mentaliteten, og det helt uavhengig av alder. Vi er blitt så vant til at vi når som helst kan gå ut og kjøpe alt som finnes, og det er på lager. Ja, vi har en utfordring i en tid hvor f.eks. medisinproduksjonen sentraliseres på en slik måte at vi må tenke over hvordan vi skal sikre at vi har nødvendige beredskapslagre i vårt eget land. Denne 7-Eleven-mentaliteten, som ikke er aldersbestemt – den er ikke aldersbestemt, jeg tror den er sosialt styrt – retter en utfordring til oss alle, og den kan formuleres slik: Vi skal leve et normalt liv, men hvordan kan vi sikre oss at vi av og til – noen minutter – stopper opp på en slik måte at vi tenker på det uvanlige? Vi har i hvert fall en plikt til å sørge for at nødetatene våre, Sivilforsvaret, Forsvaret og alle andre, blir satt i

stand til å tenke på den måten. Og det er nettopp det som er det gode i Norge, at vi har en grunnleggende sunnhet i våre nødetater, i våre frivillige organisasjoner, i Sivilforsvaret, Heimevernet og Forsvaret, for å tenke på den måten. Det er denne energien vi skal utnytte, det er denne energien som også ligger i meldingen. Og hvis det er noen som er i tvil om at jeg kommer til å følge opp dette, er det bare å følge med. Det var ingen tilfeldighet at jeg i sin tid, da jeg gav Kåre Willoch oppdraget med Sårbarhetsutvalget, sa til ham: Lag en utredning og skap kreativ uro i befolkningen! Og jeg håper at debatten i dag vil videreføre en slik kreativ uro.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A): Arbeiderpartiet har valgt å gå inn i et bredt flertall om det videre arbeidet med sivilt beredskap og sårbarhetsforebygging. Det betyr kompromisser, det betyr en del konkretiseringer, men ikke minst er det slik at vi på en rekke områder anmoder Regjeringen om å komme tilbake til Stortinget. Jeg vil først spørre statsråden om han er innstilt på å komme tilbake til Stortinget med de saker som er omtalt i innstillingen, og hvor vi ber Regjeringen komme tilbake.

I lys av de siste dagenes diskusjon om Nasjonal sikkerhetsmyndighet la meg fra Arbeiderpartiets side understreke at vi følger det prinsippet at Regjeringen selv avgjør hvilket departement som diverse direktorater til enhver tid er underlagt. Det har alltid vært allmenn praksis i det norske demokratiet at Regjeringen organiserer sitt eget arbeid. Det preger for så vidt hele vår innstilling. Vi har ikke lagt oss bort i hvordan Regjeringen organiserer sitt arbeid. Vi har også akseptert at selv om Nasjonal sikkerhetsmyndighet er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet, går det en stiptet linje til Justisdepartementet for de sivile sakene som jo ble en del av det som i dag er Nasjonal sikkerhetsmyndighet, altså Sikkerhetsstaben, i forbindelse med loven om forebyggende sikkerhetstjeneste i 1998. Tatt i betraktning det som har kommet fram fra Stortingets talerstol her, både fra min side og fra flere andres side, om den forhistorien behandlingen av Nasjonal sikkerhetsmyndighet har – vedtak i februar 1998, framlegg i St.prp. nr. 45 for 2000-2001, forsvarskomiteens innstilling i juni 2001, at forsvarskomiteen fikk en bred og grundig gjennomgang av arbeidet med direktoratet da vi var i sikkerhetsstaben den 2. mars, etc. – vil jeg be statsråden bekrefte at det forberedende arbeidet som nå gjøres i Regjeringen knyttet til Nasjonal sikkerhetsmyndighet, ligger innenfor den tradisjon og den vane som regjeringen har når det gjelder å forberede saker som er under arbeid.

Statsråd Odd Einar Dørum: Jeg skal først svare på det første spørsmålet, om vi vil følge opp. Ja, det vil vi selvfølgelig. Jeg tok ikke med alle punktene i komiteinnstillingen i innlegget mitt. Det var ikke tilsiktet, det skyldtes taletidens begrensning. Men jeg er meg vel bevisst det. Jeg startet innlegget mitt med å si at jeg ser komiteinnstillingen, debatten og forhistorien som begynnelsen

på noe som er livsviktig for oss. Og når Stortinget gjør en god jobb i komitesammenheng, blir det selvfølgelig fulgt opp. Nå er det slik at man noen steder er veldig presis og bestemt, og andre steder er man ikke det. Men vi skal ta Stortinget på alvor, slik at dette blir den debatten som vi alle fortjener på de ulike punkter som er formulert.

Når det gjelder Nasjonal sikkerhetsmyndighet, vil min kollega forsvarsministeren komme inn på det i et senere innlegg. Men jeg er vel kjent med at sikkerhetsmyndigheten ble opprettet i henhold til lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste. Jeg er også vel kjent med det brev som de to komiteene sendte til Det kongelige justis- og politidepartement den 21. juni i år, hvor man nevnte en rekke virksomheter som man kunne forberede, dog ikke slik at man forskutterte en stortingsbehandling. I den sammenheng er Nasjonal sikkerhetsmyndighet nevnt. Det er også en omtale av Nasjonal sikkerhetsmyndighet i budsjettproposisjonen for Justisdepartementet og for Forsvarsdepartementet. Og i praksis vil iverksettelsen av NSM i den form det nå skal ha, ligge i budsjettbehandlingen for 2003. Den har ikke funnet sted, så den har Stortinget kontroll over. Men jeg regner med at min kollega forsvarsministeren vil utdype dette på den måten som er nødvendig, slik at det ikke skal rå noen misforståelser om at man har arbeidet på den måten som er kjent, og som er avtalt, og som skal være mellom de ulike parter i den konstitusjonelle prosess.

Per Ove Width (FrP): Statsråden pekte i sitt innlegg på at meldingen har en stor bredde, og at den har tatt for seg en mengde momenter. Det har gjort at jeg føler at jeg har noe rett i min fremstilling av selve meldingen, at den på en måte har glidd litt ut, for det har blitt mye, og det har blitt lite om mye. Men jeg er på den annen side veldig fornøyd når statsråden sier at de fortsetter arbeidet i departementet, og at de vil komme tilbake med proposisjoner. Der håper jeg at vi får mer konkretisert det jeg tidligere har nevnt, og det som jeg synes mangler i meldingen av konkrete tiltak og konkrete forslag. Det tror jeg vil komme der, og da er jeg fornøyd så langt.

Jeg vil til slutt peke på en ting som jeg vil spørre statsråden om, og det er noe som han ikke har nevnt, de frivillige organisasjonene. Vi har en rekke frivillige organisasjoner i dette landet som gjør en utmerket jobb – og det på frivillig basis. Det koster ikke samfunnet noen ting. Disse organisasjonene er billige, og de er betydningsfulle. Som et eksempel kan jeg peke på Røde Kors. Jeg har fått nyss om – og jeg vil gjerne at statsråden skal avkrefte det – at mye av det som f.eks. Røde Kors driver med, skal overføres til Sivilforsvaret. Det er greit hvis jeg får det avkrefte. Jeg vil peke på at det er veldig viktig, som sagt, med disse frivillige organisasjonene. Jeg vil gjerne at statsråden skal si noe positivt om det. Likeledes er organisasjonene avhengige av godtgjøring, de er avhengige av tilskudd, og de er avhengige av å få dekket sine lønnsforhold når de er ute på disse øvelsene. Jeg skulle gjerne høre om statsråden har noen synspunkter på det, og hvordan han mener at disse organisasjonene skal få dekket sine utgifter.

Statsråd Odd Einar Dørum: Først til det første spørsmålet.

Denne statsråden har en parlamentarisk forhistorie over 20 år tilbake, da jeg som stortingsrepresentant for Venstre i Sør-Trøndelag inispiserte samtlige tilfluktsrom i Trondheim. Det var en veldig spesiell opplevelse. Denne spesielle opplevelsen har aldri sluppet taket i meg senere, også på det tidspunkt da det ikke var veldig in å snakke om sivilt beredskap i Stortinget. Jeg er veldig glad for at det nå er en bred vilje til å gjøre det, uansett hvor man hører til. Det er faktisk et sunnhetstegn, og det er svært positivt. Jeg skal i den gode ånd som også representanten Width la til da han hadde gjort seg ferdig med polemikken mot meg tidligere i dag, si at der har vi en felles utfordring, for på en rekke områder har vi faktisk mer vi trenger å være enige om enn det vi trenger å være uenige om, for rett og slett å sørge for at samfunnet vårt blir beskyttet. Jeg opplever at dette er grunntonen.

Når det så gjelder det andre spørsmålet, om jeg på noe tidspunkt vil fjerne oppgaver fra frivillige organisasjoner og legge disse inn under Sivilforsvaret. Overhodet ikke! Det ville vært en helt merkelig tanke for en statsråd som meg, som til de grader har en bakgrunn i frivillig organisasjonsarbeid, og som med stor begeistring har sett f.eks. vårt unike redningskonsept, hvor vi nettopp har samarbeid mellom offentlige etater og frivillige organisasjoner, og som har opplevd den begeistring som frivilligheten slår ut når sivilforsvarsmannskaper aldeles på egenhånd jobber dugnad på en kommandoplass, eller for ikke å snakke om HV-mannskaper som jobber dugnad på huset de bruker. Dette er jo en entusiasmeressurs i Norge som er uvurderlig. Jeg vil si det slik: Hvis noen slipper et konsulentbyrå i nærheten av å skravere bort den entusiasmen, har vi virkelig undergravd både forsvarsvilje og sivilt beredskap i dette land, og jeg kommer til aktivt å bekjempe det.

Kjetil Bjørklund (SV): Jeg vil gi statsråden honnør for et godt og engasjerende innlegg. Jeg har også usedvanlig sans for «kreativ uro».

De siste dagene har forsvarsministeren vært kritisert for langt på vei å ha gjennomført opprettelsen av Nasjonal sikkerhetsmyndighet i forkant av Stortingets vedtak. SV tar dette til etterretning. Vår innvending mot opprettelsen av NSM er at det etableres som et direktorat underlagt Forsvarsdepartementet. SV mener at Nasjonal sikkerhetsmyndighet må forankres i sivil sektor, underlagt Justisdepartementet.

Vi innser at vi ikke kommer til å få flertall for dette, men fremmer også to andre forslag her i dag. Jeg vil gjerne spørre statsråden hva han synes om disse forslagene, som innebærer at vi får et prinsipp om at alle som fratras sikkerhetsklarering, skal sikres rett til innsyn i sin sak og ikke utsettes for den type Kafka-behandling som vi har sett i den tidligere omtalte personalsaken som ble behandlet i Stortinget i vår. Eller mener statsråden at rettsikkerheten er godt nok ivaretatt i denne type saker?

Statsråd Odd Einar Dørum: Først om NSM: Jeg gjorde rede for situasjonen slik jeg ser den. Dette vil bli supplert

av min kollega forsvarsministeren. Det er forskjell på det å forberede og det å opprette, men de millimeterdetaljer som er nødvendig, vil bli presisert av forsvarsministeren.

Når det gjelder det andre spørsmålet, holder jeg meg til at vi har en sikkerhetslov som har de muligheter som er tatt opp her tidligere i dag. Jeg vil gjerne tilføye at Stortinget også har skaffet seg en sikkerhetsventil som ligger i Stortingets EOS-utvalg, som faktisk ikke har noen avgrensning i tid eller rom når det gjelder den type spørsmål som her er reist. Den avgrensning som er gjort for EOS-utvalget, og som er gjort i en åpen stortingsdebatt, er ikke å opptre på en slik måte at man skader våre hemmelige tjenesters forhold til andre land når det gjelder kildesikkerhet – og det skulle bare mangle at man ikke drog den linjen. Hvis man ikke kan samarbeide seg imellom i hemmelige tjenester og være trygg på kildene og informantene, da har man jo rett og slett ingen hemmelige tjenester. Det ligger i deres natur og deres vesen at det er avklart. Den balansegangen ble også dratt i Stortinget i plenum på en veldig ryddig og skikkelig måte. Så jeg har ikke noe å tilføye til de ordningene vi har. Det være seg slik at hvis ordningene ikke rekker, får de bli testet gjennom livets praksis.

Men la meg avslutte med å si at jeg har full tillit til sikkerhetstjenestene våre, og jeg vil se det som en svært viktig oppgave at de skal ha ryggdekning. Det gjelder både den sikkerhetstjenesten som kommer til å hete NSM, den som ligger i Forsvarets etterretningstjeneste, og den som ligger i Politiets sikkerhetstjeneste. Det er livsviktig at de både har god kompetanse, og at de drar sammen, og det er svært viktig for meg at vi får dette faste sekretariatet som tidligere er omtalt i dag. Hvis vi bommer på dette, hvis vi roter med sikkerhetsinformasjonen, skaper vi problemer som er langt større enn noe annet. – Det var å svare på noe annet enn det representanten spurte om, men jeg benyttet anledningen til å gjøre det likevel.

Odd Roger Enoksen (Sp): Jeg likte statsrådets resonnement rundt «7-Eleven-mentaliteten». Hvis det er slik at statsråden er opptatt av å oppdra folk til å ha tilstrekkelig knekkebrød i huset for en helg, så kunne det være et godt sted å begynne – og ikke nødvendigvis kjempe for å utvide åpningstiden i de samme butikkene.

Sårbarhetsutvalget avleverer noen tungtveiende argumenter for å organisere NSM under Justisdepartementet. De sier følgende i NOU-en:

«Gjennom sikkerhetsloven er ansvarsområdet til Forsvarets sikkerhetstjeneste dessuten sterkt utvidet i forhold til tidligere. Således er kommunene inkludert i lovens virkeområde, adgang til ... monitorering utvidet, objektsikkerhetsbegrepet innført og personellsikkerhetstjenesten sentralisert.»

De sier videre:

«Det er en betydelig risiko for at det kan komme kraftige motforestillinger etter hvert som konsekvensene av sikkerhetsloven blir allment kjent ...»

Videre viser de til et utvalg i Forsvarsdepartementet som 30. september 1998 la fram et forslag til en framti-

dig organisering, hvor NSM skulle organiseres som et frittstående forvaltningsorgan direkte under Forsvarsdepartementet. Dette anbefalte ikke Sårbarhetsutvalget, som altså har anbefalt en organisering under Justisdepartementet. Dette støttes av Senterpartiet og SV i innstillingen.

Jeg vil gjerne ha justisministerens kommentar og begrunnelse for hvorfor man til tross for de tungtveiende argumenter som er framført fra Sårbarhetsutvalget, har valgt den organiseringen som man har gjort.

Statsråd Odd Einar Dørum: Willoch-utvalget ville først og fremst ha et eget departement, et nytt departement – la oss kalle det et innenriksdepartement. Det har jo faktisk ingen i denne sal gått inn for. De som har vært nærmest det, er vel Fremskrittspartiet, som i dag har foreslått opprettet et direktorat under Statsministerens kontor som har et slikt omfang at det nesten nærmer seg et departement.

Når det så gjelder Willoch-utvalgets resonnementer, ser jeg dem i lys av denne kraftsamlingen.

Når det gjelder situasjonen som er gjort i Regjeringen, har vi gått gjennom samarbeidsforholdet mellom militær og sivil myndighet, og vi har sett på de oppgavene som NSM skal ha. En god del er NATO-relatert, og en god del er, slik representanten Enoksen sier, rettet mot det sivile samfunn. Derfor har vi sagt det ligger administrativt under Forsvarsdepartementet, understreket av komiteen, men det er to rapporteringslinjer, slik at man faktisk i dette direktoratet kan få en møteplass mellom det sivile og det militære. Og slike møteplasser i denne nasjonale sikkerhetsmyndigheten er svært viktig.

Vi vil komme tilbake til dette, basert på den grunntenkning som jeg oppfatter at representanten Enoksen har, og som jeg oppfatter at komiteen har, nemlig at i vanlige situasjoner har vi sivil lovgivning, i krisesituasjoner har vi en beredskapslovgivning, og så har vi et landskap mellom sivil lovgivning hvor politiet er samfunnets vaktmyndighet og har forskjellige ressurser til rådighet, og en beredskapslovgivning som vi vil gå inn på. Det var det jeg omtalte i mitt innlegg da jeg snakket om ulike scenarioer. Da vil vi gå inn på situasjoner, som f.eks. massesabotasje i landet, hvor det etter en bestemt beslutningsprosess kan være aktuelt å tildele Forsvaret politimyndighet for å avverge en situasjon, som det er svært viktig at man får til. Dette er en gråsone som vi ikke kan ha. Den er det – som jeg sa i mitt innlegg – svært viktig at vi kan gå igjennom med både trykk og kontroll.

Kjetil Bjørklund (SV): En oppklaringsrunde: Slik jeg har forstått det, kan EOS-utvalget ikke omgjøre vedtak i Regjeringen om ikke å gi innsyn i bakgrunnen for tilbaketrekking av sikkerhetsklarering. I dag må man gå til rettsapparatet for å få avklart dette, noe som har vært tilfellet i saken fra i vår som har vært omtalt flere ganger. Det er nettopp for å avhjelpe dette at to av våre forslag fremmes.

Kan statsråden kommentere denne oppfatningen av EOS-utvalgets mandat, og dermed forslagene?

Statsråd Odd Einar Dørum: Slik jeg oppfatter det, kan EOS-utvalget formulere en kritikk. Den kritikken kan andre velge å se bort fra eller ta til følge. Men fordi EOS-utvalget er Stortingets organ, har det i utgangspunktet ganske brede fullmakter til å operere. Jeg gav et eksempel på hvordan Stortinget selv, som opprettet organet, foretok en innsnevring i deres myndighetsområde, nemlig for å sikre at man i kontakten mellom hemmelige tjenester sørget for at man måtte ha et kildevern, slik at norske hemmelige tjenester ikke skulle miste kontakten med andre.

I Stortinget er det skapt en situasjon hvor man kan gå inn på hvordan organet fungerer. Det er skapt en presens, men jeg vil ikke spekulere videre utover det. Det er et særegent og viktig organ Stortinget har satt på plass. På et livsviktig område, altså å sikre våre hemmelige tjenesters mulighet til å fungere, har man etablert en praksis. Så vet vi at utvalget på andre områder kan uttrykke en kritikk. Den er da kjent, og det gir en foranledning for andre til å kunne forholde seg til den.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Leif Lund (A): På ettermiddagen den 23. oktober avgav justiskomiteen og forsvarskomiteen innstillingen om saken vi nå behandler. Denne saken er svært omfattende og viktig, og det har vært jobbet mye med den i Stortinget.

Samme kveld som vi avgav innstillingen, fikk vi en grotesk illustrasjon på hvor viktig og aktuelt dette er. Vi fikk se hvor sårbart det moderne samfunnet er. Samme kveld så vi på nyhetene at tsjetsjenske terrorister hadde tatt mange hundre gisler til fange i et teater i Moskva. Kun dager tidligere hadde det funnet sted en forferdelig bombeeksplosjon på Bali, også det en handling begått av terrorister. Begge disse episodene er eksempler på hvor sårbart det moderne samfunnet er, og hvor vilkårlig terroren rammer.

Den tradisjonelle oppfatningen av totalforsvaret har vært organiseringen av det sivile samfunns oppgaver og støtte til Forsvaret i en krigssituasjon. Dette er selvsagt fremdeles en viktig del av totalforsvarskonseptet, men i dagens samfunn er Forsvarets støtte til det sivile samfunn og den sivile beredskapen en vel så viktig del av totalforsvaret. Som det uttrykkes i innstillingen:

«Ved større katastrofer eller ved terrorangrep vil Forsvaret måtte være en operativ ressurs for politi, helsevesen, transport, redningsmannskaper etc.»

Arbeiderpartiet mener at den gjensidige avhengigheten mellom Forsvaret og det sivile ikke kom godt nok fram i stortingsmeldingen. Regjeringen er derfor blitt bedt av Stortinget om at dette samarbeidet drøftes og legges fram for Stortinget i egnet form. Jeg vil for ordens skyld understreke at det ikke under noen omstendighet betyr at Forsvaret skal benyttes *mot* folket. Poenget er at Forsvaret utgjør en viktig støttefunksjon når krisen er et faktum.

Arbeidet for å gjøre samfunnet vårt mindre sårbart blir viktigere og viktigere, samtidig som det også blir vanske-

ligere og vanskeligere. Tidligere var truslene klarere og enklere å forholde seg til. Men når vi nå får passasjerfly som brukes som bombefly, ulykker som «Kursk» eller Tsjernobyl, bilbomber som rammer sivile, tog som kunne eksplodert på Lillestrøm, eller hackere som angriper et datasystem, viser det oss at verden er alt annet enn enkel, og at samfunnet vårt er sårbart.

Tidligere visste vi hvem fienden var, hva den var i stand til, og hvor den holdt til. I dag er dette langt fra selvsagt, som de nevnte eksempler illustrerer.

Jeg er derfor tilfreds med at de to komiteene samlet har bedt Regjeringen om at den tar for seg et totalkonsept som omfatter forebygging, beredskap og krisehåndtering, og at Regjeringen kommer tilbake til Stortinget med en konkretisering innenfor flere områder.

Arbeidet med samfunnssikkerhet er selvsagt ikke avsluttet etter at denne sak er ferdigbehandlet i denne sal. Oppgaven med å iverksette dagens vedtak og meldingens intensjoner er stor og krevende. Det er et arbeid som omfatter nesten alle departementer og alle politikkområder. Men nettopp på grunn av bredden, kompleksiteten og viktigheten er jeg glad for at det er et bredt flertall som står samlet i innstillingen, på samme måte som da gjennomføringsproposisjonen ble behandlet i vårsesjonen. I et lite land som Norge er samfunnssikkerhet et område som fortjener denne bredden. Jeg er derfor tilfreds med at vi har klart å skape denne enigheten, slik at vi kan nå det målet som meldingen omhandler: Veien til et mindre sårbart samfunn – med eller uten knekkebrødet til statsråden.

I meldingen går flertallet inn for å etablere et nytt direktorat for beredskap og samfunnssikkerhet og ber Regjeringen i den kommende tilsynsmelding komme tilbake til det spørsmålet. Det vil jeg også gjøre.

Åge Konradsen (H): Det moderne samfunnet er sårbart. Trusselbildet består av både utilsiktede hendelser som flom, skogbrann eller skred og tilsiktede hendelser som terrorangrep og internasjonal kriminalitet. Derfor er det viktig at beredskapen er så godt samordnet at de ulike sektorenes tiltak på sikkerhets- og sårbarhetsområdet fremstår som en helhet.

Både Forsvaret og Kystverket spiller en betydelig rolle når det gjelder maritim overvåking. Regjeringen er enig med Sårbarhetsutvalget i at Norge som kystnasjon, med suverene rettigheter i store havområder, må ha god evne til maritim overvåking. I denne sammenheng er det verdt å merke seg at Kystvakta får en sentral rolle. Økt fiskeriovervåking i norsk og internasjonalt farvann, økt fokus på miljø, og den nært forestående utvidelsen av territorialfarvannet fra fire til tolv mil vil gi Kystvakta store arbeidsoppgaver i årene fremover.

Det er også gledelig at Forsvarsdepartementet sammen med berørte departementer og etater har vurdert mulige tiltak for å bedre samordningen av sivile og militære kystovervåkingsressurser. Etablering av en trafikksentral i tilknytning til f.eks. radioen i Vardø er et synlig bevis på dette og vil være et godt framtidig tiltak. Det samme vil opprettelsen av en miljøovervåkingsenhet for nordområdene være.

Reitan må i fremtiden ha en viktig rolle som senter for beredskap og overvåking. Det må opprettes en krisestyringskommando for nordområdene på Reitan, slik komiteene samlet har foreslått i sin innstilling.

Mye tyder på at det vil bli en stadig økende frakt av farlig last i farvannene utenfor hele norskekysten, herunder også sjøveis frakt av olje fra produksjonsområdene i Nordvest-Russland til markedene i Europa. Det er etablert et norsk-russisk samarbeid om varslings- og redningssamarbeid på bakgrunn av intensjonsavtalen som ble inngått i 2000.

Regjeringen sier i St.meld. nr. 17 at den vil ta initiativ til å inkludere sjøtransport av farlig last i varslingsrutinene. Dette er viktig, og det bør skje raskt.

Forsvaret har ressurser for maritim overvåking og overvåking av skipstrafikken langs norskekysten – og det er et godt forebyggende tiltak. Men overvåking er ikke bare å se på satellittbilder; synergi mellom ressurser er nødvendig. Vi må derfor snarest mulig komme oss forbi byråkratnivåene.

Heimevernet har spesielle kvaliteter, ikke minst lokal kunnskap og tilstedeværelse, som gjør at HV-avdelinger har et potensial til å være en viktig ressurs innenfor landets sikkerhets- og beredskapsarbeid. Men dersom potentialet i Heimevernet skal realiseres, kreves det at heimevernsavdelinger og mannskaper gis en trening og et utstyr som gjør dem i stand til å håndtere forskjellige typer oppgaver.

Men for at Heimevernet skal ha en nyttig funksjon i beredskapsarbeidet, er det viktig at Regjeringen avklarer hvordan heimevernsressursene også skal brukes i forbindelse med sivile kriser. Jeg vil derfor be Regjeringen om å informere Stortinget om dette på en dertil egnet måte.

Til slutt vil jeg rette oppmerksomheten mot en sak som forsvarsministeren urettmessig har blitt kritisert for i Dagsavisen i går. Dagsavisen hevder at lenge før Stortinget har vedtatt noe som helst angående Nasjonal sikkerhetsmyndighet, skal Forsvaret angivelig ha startet en omorganisering av NSM. Dagsavisen viser til et brev undertegnet av sjefen for sikkerhetsstaben i Forsvarets overkommando som har beskrivelser av organisasjonsstrukturen, og navngitte personer er ført opp i stillinger som formelt ikke eksisterer. Problemet med å knytte dette brevet til forsvarsministeren er at brevet er datert 9. april 2001, flere måneder før nåværende statsråd og nåværende regjering tiltrådte. Oppslaget i Dagsavisen i går er feil fra ende til annen.

Det er i dag Stortinget tar stilling til å opprette NSM som eget direktorat. Derfor har selvfølgelig ingen forskuttert noen beslutninger før dette blir vedtatt nå i dette møtet i dag.

André Kvakkestad (FrP): Fremskrittspartiet mener at organisert kriminalitet i dag er en stor og voksende trussel mot vårt samfunn. Vi mener det er viktig å få en bredest mulig forståelse av denne kriminalitetens omfang. Det bør også forskes på hvor store økonomiske konsekvenser denne kriminaliteten medfører for vårt samfunn. Det må fokuseres på hvor stor denne kriminali-

teten er med tanke på økonomi. Videre er det interessant å se hvordan denne kriminaliteten påvirker det norske næringsliv og også offentlige anskaffelser.

Det er viktig å se hvilke etterforskningsmetoder som ikke bare vil være oppklarende, men som også vil kunne være forebyggende.

Fremskrittspartiet ser det som sannsynlig at det sivilmilitære samarbeidet i fremtiden vil bli langt mer utstrakt enn det har vært frem til i dag. Vi er i likhet med Sårbarhetsutvalget av den oppfatning at det ville være ønskelig å forenkle de eksisterende rutiner for bruk av militære styrker til støtte for politiet. Ved bruk av militære styrker i fremtid vil dette alltid være etter rekvisisjon fra politimyndighet. Vi mener det er hensiktsmessig med en nærmere vurdering av en inndeling av hvilke militære styrker som ved rekvirering i fremtid utelukkende skal operere under politimestrenes ansvar. Det bør vurderes om det eventuelt er avdelinger som skal kunne tillegges eget operativt ansvar, med hovedansvar lagt til Forsvarsdepartementet etter at rekvisisjon fra politimyndighet er innvilget på politisk nivå. Fremskrittspartiet mener at dette er en problemstilling som er aktuell også på norsk landterritorium.

Vi ønsker i likhet med Sårbarhetsutvalget en grundig utredning av om kommandoforholdene mellom politiet og Forsvaret er hensiktsmessige i forhold til ulike alvorlige situasjoner samfunnet kan risikere å stå overfor.

Når det gjelder spørsmålet rundt flyktninger og asylsøkere, ser Fremskrittspartiet at asylsøkere uten kjent identitet kan være en risiko, og at det slik sett vil være hensiktsmessig å kunne plassere disse i utvidede, lukkede og overvåkte UDI-områder. Dette er viktig for at det på en kontrollert måte kan innhentes opplysninger om de aktuelle personers bakgrunn. Vi ser at det lett kan oppstå uheldige situasjoner dersom man ikke tar høyde for å begrense uidentifiserte asylsøkere og deres bevegelser. Vi mener også at det ut fra et helsemessig synspunkt i enkelte situasjoner kan være ønskelig for å unngå spredning av epidemier og liknende, dersom dette fremstår som en reell trussel i en fremtid. Vi mener også at dette sånn sett på sikt kan være noe å ha i bakhånd for å ivareta den enkeltes helse og rettigheter.

Fremskrittspartiet mener at et felles nødnummer vil lette tilknytning til alarmsentralene for publikum. Ett nummer er ofte enklere å forholde seg til enn tre numre. Det er etter vår mening også en fordel at de ulike etater får den nødvendige informasjon så koordinert som mulig, og da også raskest mulig. Vi mener at en felles alarmsentral med aktører fra ulike sektorer, f.eks. liknende det de har i USA, vil gi publikum og de aktuelle etater en trygghet for at informasjonsflyten blir så effektiv som mulig.

Inga Marte Thorkildsen (SV): Det er mulig at noen syns at SV er helt på bærtur i denne debatten, siden vi prøver å løfte perspektivet lite grann. Men vi mener faktisk at det også er på sin plass å se på hvordan vi kan forebygge sårbarhet, når vi skal diskutere hvordan vi kan sikre at vårt samfunn blir minst mulig sårbart.

Det har vært representanter som så vidt har vært innom disse spørsmålene, både i merknadene og også under debatten. For eksempel har Fremskrittspartiet vært innom asylsøkerne som en trussel i forhold til samfunnets sårbarhet. Representanten Marit Nybakk var innom dette med forvirrede personer som kan bli rammet av en smitteeffekt når det gjelder selvmordsbombing. Man kunne i den sammenheng f.eks. vært innom psykiatrien i Norge, hvordan Regjeringa ikke innfrir opptrappingsplanen i det framlagte forslaget til statsbudsjett. Vi kunne også her ha vært innom hvordan i hvert fall det partiet jeg representerer, mener at Regjeringa med det forslaget til statsbudsjett som er lagt fram, legger grunnen for en økt kriminalitet i vårt eget samfunn, snarere enn å redusere kriminaliteten, fordi de legger opp til en økning av forskjellene. De legger heller ikke opp til en styrking av f.eks. rusomsorgen.

Jeg synes det er merkelig at det synes som om noen partier i forbindelse med denne meldinga mener at vi bare burde fokusere på organisering av etater, direktorater og myndighetsutøvelse, og ikke på hvordan vi kan forebygge sårbarhet. Og da hjelper det altså ikke med isolasjonisme og navlebeskuende politikk, som i hvert fall jeg opplever at representanter fra Fremskrittspartiet synes å stå for når de totalt avviser f.eks. behovet for å se på hvordan klimaendringer kan utgjøre en trussel mot vårt samfunn.

SV mener derimot at noen av de største sårbarhetsutfordringene vi står overfor framover, er følgende:

- klimaendringer og andre miljøproblemer, som særlig er skapt av oss i Vesten, og som særlig rammer de aller fattigste innbyggerne på kloden
- fattigdomsproblemene i verden og de økende forskjellene mellom fattige og rike land og mellom fattige og rike innbyggere innad i ulike land, også i vårt eget
- manglende demokratiske rettigheter og manglende oppfyllelse av menneskers grunnleggende menneskerettigheter i store deler av verden
- terrortrusselen, og med denne en beklagelig vilje hos de fleste av verdens myndigheter til å gå på akkord med grunnleggende menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper for å bekjempe denne trusselen, noe vi mener er det motsatte av å bekjempe terrorvirksomhet
- forsøk på å undergrave FN, særlig fra USAs side
- spredning av masseødeleggelsesvåpen, biologiske og toksiske våpen samt håndvåpen og andre våpentyper og manglende vilje fra en del land, deriblant USA, til å godta flere viktige avtaler for å motvirke slik spredning

SV kan ikke se at det i denne sal er et enormt engasjement for å gjøre noe med de grunnleggende problemene verden står overfor. Dersom dette hadde vært tilfellet, ville Norge ha oppfylt rollen som miljøpådriver, ikke bare internasjonalt, men også her hjemme. Vi er ikke i nærheten av å ta ansvar for å få ned CO₂-utslippene på norsk sokkel, eller for å bygge opp en konkurransedyktig kollektivtrafikk, bare for å nevne noe. Vi har ikke inntatt en ledende rolle i Sikkerhetsrådet for å forhindre at USA får undergrave FN, eller for å sikre at palestinerne får opp-

(Thorkildsen)

fylt grunnleggende rettigheter, eller for å avdekke det store spillet som nå foregår i Kaukasus og Midtøsten, hvor det mer enn å fjerne en diktator eller kontrollere Iraks våpenarsenaler handler om å sikre seg tilgang til uvurderlige ikke-fornybare energikilder. Hvordan er det f.eks. mulig at vi av alle bruker mer ressurser på å føre en krig – kanskje til og med to kriger – enn på å bidra til utvikling av fred og demokratisk utvikling i verden?

SV var også sterkt kritisk til de nye terrorbestemmelserne som ble vedtatt tidligere i år. Vi syntes ikke det var en fjær i hatten at Norge var en av de aller flinkeste i klassen av nasjoner til å vedta slike bestemmelser. Tvert imot mener vi at Norge burde brukt tid, og at vi burde tatt inn over oss kritikken som er reist fra bl.a. Amnesty og Human Rights Watch, om at de aller fleste stater nå faktisk har vedtatt bestemmelser som går på tvers av grunnleggende demokratiske rettigheter. At vi får skryt av USA, et land som holder over 600 mennesker fanget på Cuba uten en eneste rettighet, mener vi er mer flaut enn hyggelig.

SV vil arbeide for en annen verden, og vi mener at dette ikke er naivt eller noe å le litt av, litt overbærende, men en plikt vi har som medmennesker som er avhengig av hverandre. Meldinga om samfunnets sårbarhet tar opp noen viktige problemstillinger, og vi har heldigvis fått inn noen merknader vi er fornøyd med, som går litt høyere opp enn akkurat hvordan vi skal organisere etatene, noe som selvfølgelig også er viktig. Men vi kan ikke se at de store utfordringene berøres, i hvert fall ikke i tilstrekkelig grad.

Vi vil jobbe for å snu denne utviklinga. Vi vil jobbe for at Norge skal være pådriver, både tilsynelatende og rent faktisk, for at vi overlater denne kloden videre i en bedre miljømessig og demokratisk stand enn vi fikk den overlatt. Det mener vi er en plikt, og vi mener at det er viktig å minne oss sjøl på det også i debatt om Norges sårbarhet som samfunn.

Einar Holstad (KrF): St.meld. nr. 17 med undertittel «Veien til et mindre sårbart samfunn» understreker med få ord hva dette egentlig dreier seg om. Hele meldingen er en erkjennelse av at samfunnssikkerhetsarbeidet er en prosess. Samtidig bekrefter meldingen at denne prosessen er kontinuerlig. Samfunnssikkerhet er ikke bare bygd på en ferdighet, men er like mye en holdning, ja vilje til å bry seg med hverandre i det daglige. Dersom krisen oppstår eller katastrofen inntreffer, er det for sent å forberede seg. Hver enkelt av oss har ansvar for egen trygghet. Den som har ansvar i det daglige, har også de beste forutsetningene for å kunne håndtere kritiske situasjoner. Nettopp av denne grunn er de daglige holdninger avgjørende for innsatsen i en krisesituasjon.

Jeg tillater meg å komme inn på Forsvarets håndtering av klasebomber som eksempel på en uønsket utvikling i organisasjonen. Noen form for hoderulling i kjølvannet av denne saken er ingen løsning for de utfordringer Forsvaret sliter med. Manglende respekt for politiske vedtak og fravær av vilje til å påse at disse etterlevs i organisasjonen, kan være kritisk for kommunikasjonen i en krise-

situasjon. Det mest bekymringsfulle ved dette er at tilliten til Forsvaret i det norske folk kan svekkes over tid. Krav til holdninger i Forsvaret må være i overensstemmelse med det beste i samfunnet for øvrig.

Store katastrofer skjer alltid ubeleilig. Heldigvis har vi hatt lett tilgang til de steder hvor det i de senere år har inntruffet større ulykker i Norge. Dette har bidratt til å begrense skadeomfanget i vesentlig grad. Likevel vil jeg peke på nødvendigheten av raskest mulig å etablere et nytt digitalt samband for nødetatene og andre som naturlig trekkes inn i forbindelse med større redningsarbeider. Det er utviklet en ny standard for kommunikasjon innen nød- og beredskapssetater kalt TETRA-standard. Tolv land i Europa har iverksatt aktiviteter med henblikk på utbygging av TETRA-nett for sine nød- og sikkerhetstjenester. Fem land har inngått kontrakter om utbygging av landsdekkende TETRA-nett. Det er Belgia, Finland, Island, Nederland og Storbritannia. I Finland er TETRA-nettet praktisk talt ferdig utbygd. Danmark har besluttet etablering av landsdekkende TETRA-nett for nødetatene, men uten at byggingen er kommet i gang ennå. Sverige ligger i prosess ca. to år etter Norge. I Norge innledet nødetatene i 1998 et samarbeidsprosjekt for å utrede mulig innføring av et felles nødsamband basert på TETRA-standard. En TETRA pilotinstallasjon er etablert i Trondheimsområdet med ca. 600 brukere. En er gjort kjent med at flere land i Europa og Asia har tatt i bruk TETRA-løsninger på ulike områder uten at disse er gjort landsdekkende.

I Norge er det nødvendig innen kort tid å skifte ut de eksisterende analoge radiosambandene med nye digitale løsninger. Det nye TETRA-nettet er i dag det nettet som har den beste anvendeligheten blant dem som er kjent i markedet. Valg av GSM/GSM-R/UMTS-baserte løsninger vil ikke tilfredsstille brukerkravene. Dessuten vil slike løsninger ikke være basert på internasjonale standarder, og systemene vil mangle en rekke funksjoner nødetatene er avhengig av. En rapport fra det svenske konsulentfirmaet Stelacon på oppdrag fra regjeringskanselli og næringsdepartement i Sverige dokumenterer at disse alternativene til TETRA vil bli flere milliarder kroner dyrere. Nåværende planer for TETRA-utbyggingen i Norge gir bedre radiodekning på landsbasis enn GSM-systemet. Utbyggingen inkludert brukerstyr antas å koste 3,5 milliarder kr. Jeg vil også peke på nødvendigheten av at Forsvaret må bli TETRA-bruker for å ha en tilfredsstillende kommunikasjon med nødetatene i framtidige felles utfordringer.

Nærhetsprinsippet innebærer at kriser skal håndteres på lavest mulig nivå. Det vil som oftest bety det stedlige politiet og det lokale brann- og redningsvesen. Ansvarsprinsippet innebærer at disse må være trent og motivert til å kunne møte utfordringene i det daglige virket. Lillestrøm-ulykken for vel to år siden viste hvor viktig det var å ha riktig og tilstrekkelig utstyr lokalt. Her står vi overfor en stor utfordring i framtiden i å bygge forsvarlige enheter lokalt mange steder i landet. Det kreves trolig utvidet samarbeid over kommunegrensene, men også økte bevilgninger for å nå dette målet.

Anne Helen Rui (A): Vær alltid beredt, heter et speiderordtak. Det er dette denne meldinga handler om.

Med globaliseringa og den teknologiske utviklinga er det sammensatte samfunnet vi har bygd opp, svært sårbart – mer nå enn noen gang. Derfor er det spesielt viktig å tenke forebyggende sikkerhet i alle samfunnets ledd. Når vi bygger ut nye offentlige bygg eller vi bygger ut infrastruktur – det være seg veier, tunneler, jernbanelinjer, tele, dataoverføringer osv. – må vi tenke beredskap. I slike sammenhenger nytter det ikke med tankegangen det skjer ikke meg. Her må føre var-prinsippet gjelde. Bare slik kan man kanskje unngå at ulykker og katastrofer skjer, og hvis de skjer, at de kan bli håndtert raskt og riktig.

Punkt nummer én er å ha et lovverk som er omfattende og tar opp i seg alle tenkelige og utenkelige hendelser, slik at lovgrunnlaget er sikret.

Punkt nummer to er å ha godt utdannede fagfolk som kan tilsynsarbeidet på alle de spesifikke deler av vårt sårbare samfunn.

Disse fagfolkene er heller ikke utdannet én gang for alle. Skal de være tilsynsansvarlige, må de videreutdannes for å holde seg meget godt oppdatert på alt nytt som blir utviklet og som skjer i de områdene de har ansvaret for. De må ha en organisering som er hensiktsmessig i den daglige tilsynsjobben, men også den dagen ulykka eller katastrofen virkelig skjer. Det må være klare kommandolinjer, og alle må kjenne sin plass og kunne sin jobb når arbeid skal utføres raskt.

Denne kjensgjerningen er det som ligger til grunn for prinsippet om nærhet som slås fast i meldinga, om at det er de menneskene som har det daglige ansvaret, som også skal ta seg av de store ulykkene og krisene på skadestedene; i politiet, i ambulansene, på sykehusene, på brannstedene, i redningshelikoptere, i vannverkene, i elektrisitetsverkene osv.

Men dette koster penger – mye penger. Man må lage planer for hvor man skal evakuere folk hvis dette eller noe annet skulle skje, og tenke på om man har nok enkelt eller komplisert utstyr, medisiner, nok blod og reservedeler tilgjengelig, som raskt kan nås, og på hvem som transporterer hva. Alt dette og mye mer skal planlegges, og da kan man ikke bare bruke markedsøkonomiske prinsipper. Er det forebyggende arbeid godt på alle felt, vil det antakelig bli få ulykker og kriser. Men oppstår de, kan de håndteres raskt og godt. Det er denne kjensgjerningen vi må holde fast på. Ellers er det vanskelig å si hvor mye forebygging og tilsyn som lønner seg, før ulykken og krisene er et faktum.

Når det skal ryddes opp, er det ingen som spør om vi har råd til det. Men på forhånd stilles disse spørsmålene ofte. Da må vårt svar bli at vi har ikke råd til å la være.

Vi slår fast i dag at kommunene ved lov skal bli pålagt beredskapsplikt i framtida. Dette vil også koste penger. Dagens regjering med en kommunalminister som helst vil privatisere snart alle kommunale oppgaver, må tenke seg godt om og i alle fall alltid huske på at skal private overta kommunale oppgaver, må beredskapsplikten være godt ivaretatt. Arbeidstakere må utdannes og øves om

igjen og om igjen for å bli gode til å gjøre jobben sin raskt, under vanskelige forhold, under ekstreme stress-situasjoner.

Dette er det ingen som kan tjene penger på, dette koster penger enten det er i statlig, kommunal eller privat regi. Å strupe kommuneøkonomien slik som denne regjeringa nå gjør, henger ikke sammen med det vi foreslår i denne meldinga om beredskapsplikten.

Når vi gir kommunene beredskapsplikt, må kommunene få mer penger til å kunne kartlegge sin sårbarhet, øve sine ansatte til gode krisearbeidere og lage gode planer som holder mål i en virkelig krisesituasjon. Som sagt, å forebygge sårbarhet koster penger på flere budsjetter, og det håper jeg at Regjeringa merker seg nå i disse budsjettider.

Så over til mitt hjemfylke, Vestfold. Direktoratet for brann- og elsikkerhet ligger i Tønsberg. Der arbeider det 130 personer. En del av dem som arbeider i Tønsberg, ble flyttet dit så sent som 1. januar 2002 – altså har de vært der ett år. Det trengs ikke mye fantasi for å forstå at man ved alle flyttinger mister gode fagfolk som man egentlig ikke har råd til å miste. De har akkurat flyttet dit, og det er ikke vanskelig å forstå at de gjerne vil ha ro og utføre sin jobb og nå sine mål om å verne liv og helse, verne om miljøet og materielle verdier for samfunnet og enkeltmennesket.

Luftforsvarets skolesenter i Stavern er omdøpt til Justissektorens kurs- og øvingssenter, og jeg viser til flertallets merknader i Innst. S. nr. 259 for 2001-2002.

Carsten Dybevig (H): Gårsdagens og søndagens Dagsavisen påstod ganske så kraftig at det skulle være en konfrontasjon med Krohn Devold i Stortinget – et stormløp mot Krohn Devold i Stortinget – og at Krohn Devold skulle bli stilt til veggs ved behandlingen av Nasjonal sikkerhetsmyndighet, NSM. Det har antakeligvis vært mer et ønske fra avisen enn en realitet her i dag. Alle påstandene er tilbakevist her i denne salen i dag. Jeg vil få lov til å gi avisen en liten lærdom i form av et norsk ordtak: Det er skral kost å måtte ete i seg sine egne ord.

Dagens trusselbilde er diffust og sammensatt. Samfunnet står ikke overfor én enkelt trussel, risiko eller sårbarhet, men et mangfold av utfordringer som krever et tilsvarende mangfold av forebyggende og avhjelpende tiltak.

Den sikkerhetspolitiske utviklingen, terrortrusselen og trusselen fra organisert kriminalitet, fare for teknologisk svikt, miljøforstyrrelser og klimaendringer stiller på hver sin måte samfunnet overfor utfordringer som må møtes. Fellesnevneren er at samfunnet settes på prøve, og at det er nødvendig med ekstraordinær innsats.

Naturkatastrofer og terroraksjoner mot store installasjoner og industrianlegg vil komme brått og uventet og være svært kostbart å forsikre seg mot. Den beste måten samfunnet kan forsikre seg mot denne type trusler på, er gode beredskapsforberedelser.

En stopp i energiforsyningen eller lammelse av landets IKT-systemer vil sette samfunnets funksjoner ut av drift. En lammelse av oljeinstallasjoner og store industri-

anlegg på land vil ha stor økonomisk, men begrenset effekt på samfunnets funksjoner.

Felles for mange av truslene er at forhåndsvarsel ikke gis. Vi må tilkjennegi at det vil være umulig å eliminere samtlige trusselscenarioer, det være seg naturkatastrofer eller terrorisme. Vi må derfor organisere oss slik at skadevirkningene for det sivile samfunn blir lavest mulig. Dette medfører en vedvarende omstillingsprosess, en vedvarende analyse av sårbarhetsbildet og en vedvarende kommunikasjon mellom samtlige aktører.

Hovedansvaret ligger sentralt til det nye direktoratet. Ansvarer tydeliggjøres ved at en rekke offentlige instanser – deriblant 435 kommuner – og tusenvis av bedrifter skal forberedes og bevisstgjøres for en eventuell hendelse som antakelig ikke skjer, men som kan skje og vil ha store konsekvenser for samfunnet om det skjer. Ikke å lykkes i dette forberedelsesarbeidet vil kunne være fatalt for hvordan krisen takles.

Visjonen for samfunnssikkerhetsarbeidet er at det ikke skal forekomme større skader på liv, helse, miljø eller materielle verdier som følge av svikt i kritiske funksjoner uavhengig av type krise.

De siste 10–20 år har samfunnets økonomiske velferdsutvikling vært noenlunde sammenfallende med IKT-utviklingen. De fleste samfunnssektorer baserer seg i stor grad på slik teknologi, men denne teknologien har gjort samfunnet mer sårbart. For eksempel er kraftforsyningen avhengig av velfungerende IKT. Konsekvensene i driftsforstyrrelser i IKT-systemer og infrastruktur kan være sammensatte og alvorlige for samfunnets funksjonsdyktighet.

Velfungerende sambandssystemer under kriser vil også være avgjørende for hvor effektiv krisehåndteringen er. Ord som «samarbeid», «koordinering», «delegering» blir fort floskler og moteord om de ikke fylles med et reelt innhold. Å være i beredskap er ikke noe som gjøres én gang i måneden eller i halvåret, men faktisk noe som skal være innøvd og bevisstgjort daglig til det kjedsommelige fordi «ulykken varsler ikke på forhånd».

Sviktende reaksjoner, sviktende organisering og koordinering etter at krisen er inntrådt, kan unødig forsterke krisens omfang og konsekvenser. Derfor vil god beredskapsplanlegging og praktiske øvelser være viktig for å eliminere risikoen for feilgrep i tiden etter at krisen er inntrådt.

Ansvarer for operativ krisehåndtering må være tindrende klart – i en krise er det ikke rom for uklarhet. Klare ansvarsforhold fra bunn til topp er viktig. Vi vet at det uventede skjer. Men det er da viktig å redusere samfunnsbelastningen når de uventede hendelsene skjer. De hyppigste krisene oppstår i begrensede områder og krever lokal handling. Muligheten og evnen til å fatte riktige beslutninger i begynnelsen av en krise er kanskje alfa og omega for om lokalsamfunnet skal unngå for store konsekvenser eller belastninger. Da er den lokale beredskapsledelsen ualminnelig viktig.

Kommunikasjon mellom nødetatene, eventuelt redningstjenestene, kommune, Sivilforsvaret, frivillige og i nødsfall Forsvaret krever optimale tekniske forhold så

vel som godt innarbeidet samarbeidsklima mennesker imellom. Mange lokalsamfunn langs Glomma har blitt berørt av flom de siste årene. Der hvor det lokale engasjementet var størst og den beste organiseringen fant sted, gav også den best tenkelige utgang i forhold til de problemene som eksisterte i f.eks. vern av liv og sikring av eiendommer.

En faktor som ikke har vært nevnt særlig mye, er risikoen for stadige utskiftninger av personer i ledende stillinger både lokalt og sentralt, ikke bare personer ansatt i offentlige stillinger, men også personer i folkevalgte posisjoner. Av den grunn vil også regelmessige oppdateringer av kriseplaner og utvikling av samarbeidsrelasjoner være av stor betydning. Det nye direktoratet vil måtte ha en slik funksjon. Beredskapsøvelser i kommunene mellom de ulike aktørene vil styrke mulighetene det enkelte lokalsamfunn har til best mulig å skåne sine innbyggere. Av den grunn vil det bli lovpålegg om kommunal beredskap.

Per Roar Bredvold (FrP): St.meld. nr. 17 har hatt et noe spesielt liv med utsettelse, en form for tilbakesendelse, den er vanskelig å forstå, den er lite konkret, og man kan kanskje si at alt og/eller svært lite er avhengig av hvordan man leser den for å forstå det konkrete. Men den er nå her og klar til debatt, og sluttresultatet ble vel bedre enn starten, selv om Fremskrittspartiet kunne sett den annerledes på mange punkter.

Jeg vil her ta for meg noen sider som spesielt berører Forsvarets rolle i denne meldingen, og først starte med Heimevernets rolle. Fremskrittspartiet er av den oppfatning at HVs rolle i beredskapssammenheng har fått en økt betydning. Denne betydningen forsterkes når man ser dette i sammenheng med reduksjonene i Forsvaret for øvrig i forhold til hva Fremskrittspartiet vil bruke av ressurser på Forsvaret. Fremskrittspartiet mener at dersom man tillegger HV, og da spesielt HV 016-tropper, større vekt enn tidligere, må dette synliggjøres i konkrete tiltak for å bedre deres kapasitet til å løse de tiltenkte oppdrag. Fremskrittspartiet mener at det er en misforståelse dersom man tror at HV 016-troppene er spesialister innen antiterror og andre spesialoppdrag.

Det er viktig å være klar over at for å kunne definere en militær avdeling som spesialavdeling er det en forutsetning at denne styrken er i daglig tjeneste, og at tjenesten er av en slik karakter at den ut fra ferdighetskrav kan karakteriseres som spesiell – jeg tenker da på det fysiske, det psykiske, tekniske ferdigheter m.m. I Norge har vi bare to slike avdelinger, Marinejeger Kommandoen og Hærens Jegerkommando. Fremskrittspartiet mener at dersom det er en forutsetning at HV 016 skal løse oppdrag av en spesiell karakter mot terrorister, må disse avdelinger styrkes utdanningsmessig, og tjenesteformen må da radikalt omlegges mot dette målet.

Fremskrittspartiet ønsker også å opprette Forsvarets bildeoppbyggingsentral ved Luftforsvarets stasjon Sørreisa. Fremskrittspartiet er av den oppfatning at en lokalisering til Sørreisa er en hensiktsmessig plassering også med tanke på de investeringer som er blitt foretatt i in-

stallasjonen tidligere. Det er også viktig å videreføre den kompetansen som er etablert her, slik at vi, altså Norge, får mest mulig igjen for tidligere og fremtidige investeringer. Investeringer som har en kortvarig levetid, har samfunnet kanskje med Forsvaret i spissen hatt nok av, og dette er med på å nedbygge det totalforsvaret vi har, og som vi er så avhengig av – spesielt fremover når man ser hvordan verden utvikler seg med stadig flere og rære terrorhandlinger.

Ellers er Fremskrittspartiet for at Siviltforsvaret skal være en viktig del av totalforsvaret. Det daglige operative ansvaret for Siviltforsvaret ligger hos politimestrene. Fremskrittspartiet mener det er mest hensiktsmessig å opprette 27 siviltforsvarskretser slik at dette sammenfaller med antall politidistrikter. Dette må være den mest logiske oppdeling for et effektivt og rasjonelt samarbeid mellom de ulike etater. Det er derfor synd at flertallet ikke ser dette. Fremskrittspartiets syn er at på denne måten vil ressursene, og ikke minst lokalkunnskapene, bli utnyttet på den beste måte for å redusere størrelsen på og omfanget av fremtidige krisesituasjoner – og kanskje vil en unngå krisesituasjoner.

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen (A): Jeg tillater meg å henlede oppmerksomheten på en del av sikkerheten som knytter seg til transporten langs kysten av Nord-Norge, den risiko for mulige miljøskader som foreligger, og behovet for en økt overvåking av denne skipstrafikken og for å øke beredskapen i forhold til eventuelle ulykker. Jeg tror at alle vil være kjent med at havområdene i Barentshavet og havområdene utenfor norskekysten er svært sårbare. Dette området er av vital betydning for fiskeriaktiviteten, som oppvekstområder for fiskeriene og på den måten også av stor betydning for den viktige økonomiske aktivitet som fiskerinæringen representerer. Samtidig har disse områdene et hardt klima, noe som gjør at sjøtransport er mer utsatt i disse farvannene enn i områder hvor de klimatiske forholdene er enklere. Det er grunn til å forvente at skipstransporten langs kysten av Nord-Norge vil øke i årene framover. Én ting er at vi ser for oss en økt norsk petroleumsaktivitet i de nordlige områdene, en annen ting er at den økonomiske utviklingen i Russland i seg selv skaper en aktivitet som også øker transportbehovene.

La meg likevel spesielt peke på to forhold. Vi ser allerede en økende oljeaktivitet på russisk side. Denne oljen skal transporteres fra russiske farvann og ut til det internasjonale markedet. Det er en transport som foregår med skip langs kysten av Norge gjennom disse sårbare områdene som altså er av stor betydning bl.a. for fiskerivirksomheten.

Det andre er at vi ser en utvikling med transport av atomavfall til Russland, og også denne transporten går gjennom disse samme områdene som er svært sårbare. Dette er en transport hvor ulykker vil kunne ha dramatiske konsekvenser, på grunn av alvorret ved innholdet i transportene og på grunn av de virkninger som eventuelle ulykker vil ha bl.a. for det økologiske systemet i havet. I tillegg kommer at selv mindre utslipp vil kunne ha store

virkninger ved at det skaper usikkerhet om troverdigheten ved renheten til norske fiskeprodukter og norske farvann og på den måten vil kunne svekke norsk fiskerier næring.

Jeg er derfor glad for at de enstemmige komiteene har understreket nødvendigheten av å styrke overvåkingen av den norske kystlinjen og å styrke beredskapen mot større ulykker og i forhold til innholdet i transportene. Jeg tror det er viktig, slik de enstemmige komiteene har bedt om, at Regjeringen utreder opprettelsen av en miljøovervåkingsenhet for nordområdene som skal ha til formål å styrke kystovervåkingen.

Regjeringen Stoltenberg tok initiativ til en vurdering av behovet for en trafikksentral i Finnmark. Jeg har merket meg at Kystverket har fått utredet spørsmålet om en slik trafikksentral, og jeg er tilfreds med at komiteene i innstillingen mener at det er miljømessig viktig å sikre en god overvåking av sjøtrafikken i nordområdene, og mener at Regjeringen må fremme forslag om organiseringen av det.

Komiteene har samstemmig pekt på at en slik organisering eventuelt kan skje i tilknytning til kystradiostasjonen i Vardø. Dette gir en mulighet for et samspill mellom en av Norges største kystradiostasjoner og den trafikkovervåking og eventuelle miljøovervåking som kan skje med utgangspunkt i en trafikksentral. Jeg har også merket meg at den utredning som er foretatt for Kystverket, ikke innebærer økonomiske eller andre negative virkninger ved en slik lokalisering i Vardø, i forhold til annen lokalisering som er analysert. Jeg tillater meg å be justisministeren om å bekrefte at man vil følge opp en slik utredning med sikte på etablering av en trafikksentral, og at man tar sikte på en slik lokalisering i Vardø.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

Statsråd Kristin Krohn Devold: Dette har vært en særdeles fredelig og rolig debatt, preget av enighet mellom partier, departementer og komiteer. Siden saken er fremlagt av Justisdepartementet, burde det i utgangspunktet ikke foranledige noe innlegg fra meg. Men jeg har fått et kort og saklig spørsmål fra representanten Bjørklund om hvorvidt NSM som direktorat allerede er opprettet, eller om det forberedes opprettet. Jeg anser langt på vei dette spørsmålet for å være besvart gjennom den debatten som vi har hatt hittil. Mange har vært innom det. Men for ordens skyld: I budsjettproposisjonen for 2003, som Forsvarsdepartementet har fremlagt i høst, står det helt konkret at vi foreslår å opprette NSM som direktorat fra 1. januar 2003. Det er altså ikke opprettet.

Når det gjelder historikken, er det helt riktig, som Marit Nybakk var inne på, at NSM som sikkerhetsmyndighet ble vedtatt opprettet i lovs form i 1998, der Fremskrittspartiet hadde saksordførerskapet, og der hele komiteen var enstemmig. I salen stemte SV imot, for de var ikke medlem av komiteen.

Videre er det kjent at Arbeiderpartiet, da de satt i forrige regjering, foreslo NSM opprettet som direktorat un-

der Forsvarsdepartementet. Det ble ikke vedtatt, fordi man avventet sårbarhetsmeldingens fremlegging, men det ble iverksatt forberedelse av den daværende arbeiderpartiregjering, for at man i tilfelle det hadde blitt vedtatt, kunne iverksette direktoratets opprettelse fra 1. januar 2002. Dette orienterte også daværende statsråd Godal om. Han sa i budsjettet som ble fremlagt i fjor høst, at «Regjeringen har igangsatt et arbeid i tilknytning til stortingsmeldingen» osv. Man skrev også at det man i første rekke tok sikte på, var å skille ut NSM som en selvstendig driftsenhet. Det tok komiteen, samme komite som i dag, til etterretning og kommenterte i budsjettinnstillingen fra i fjor at komiteen hadde merket seg at for å sette sikkerhetsstaben i stand til å ivareta funksjonen som NSM, ville den fra 1. januar 2002 bli organisert som en selvstendig driftsenhet. Deretter la denne regjeringen fram et forslag i tråd med det den forrige regjeringen hadde lagt fram forslag om – NSM som direktorat under Forsvarsdepartementet. Og for å være helt sikker på at komiteen og Stortinget sluttet seg til det forberedende arbeidet fikk man forsvarskomiteen og justiskomiteen til å sende brev til Regjeringen der det stod at det er viktig at arbeidet med samfunnssikkerhet ikke skal stoppe opp, og at Regjeringen kan fortsette arbeidet innenfor de følgende områdene – og NSM er nevnt som ett av områdene. Det ble sendt fra komiteene 21. juni i år.

Bare for ordens skyld i forhold til det som har stått i pressen: Også Fremskrittspartiet er inne i flertallsmerkningen om NSM i dagens innstilling til sårbarhetsmeldingen. Det er SV og Senterpartiet som dissenterer, fordi de ønsker en annen oppknagging av direktoratet enn under justis. Fremskrittspartiet har imidlertid et eget forslag til direktorat som alternativ til Justisdepartementets direktorat, men det er en annen sak. For ordens skyld ville jeg altså redegjøre for de rent praktiske og faktiske forhold.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kjetil Bjørklund (SV): Forsvarsministeren har hatt travle måneder i sin statsrådsstol. Ikke bare har hun ledet Forsvaret i en tid hvor Norge er i krig, det har også vært atskillig konflikt om hvordan det norske forsvaret løser sine oppgaver og hvordan statsråden løser sin oppgave med politisk styring av Forsvaret. Det har neppe gått noen hus forbi at SV er svært kritisk til begge deler. Etter SVs oppfatning har Forsvaret det siste året gitt oss en rekke eksempler på at det mangler en grunnleggende vilje og evne til åpenhet og til å legge seg til rette for offentlig innsyn. Det er nok å vise til misnøyen i bl.a. pressen om mangel på informasjon om hva Norge egentlig driver med i Afghanistan. Forsvaret har heller ikke vist politisk tefte og evne til å etterkomme politiske styringssignaler. I den sammenhengen viser jeg til saken om våpenkjøp fra Israel og testingen av klasebomber på Hjerkin.

I en annen sak, i en oppsigelsessak som er nevnt flere ganger tidligere her i salen i dag, har Forsvaret opptrådt på en måte som har skapt svært stor usikkerhet knyttet til bruken av sikkerhetsklarering og hvilke betingelser som må være til stede for at sikkerhetsklarering kan trekkes tilbake.

Jeg kunne også ha nevnt en rekke saker hvor Forsvaret regelrett sløser med offentlige midler, men det kan vi la ligge til budsjettdebatten. Det er forsvarsministerens ansvar å rydde opp og sørge for at vi har et demokratisk forsvar under politisk kontroll og styring. Torsdag får forsvarsministeren en ny sjanse til å redegjøre for hvordan hun tenker å gjenvinne den tilliten i høringen i forsvarskomiteen. Problemet med det er at klasebombene på Hjerkin ikke er en sak for forsvarskomiteen.

De siste dagene har forsvarsministeren vært kritisert for langt på vei å ha gjennomført opprettelsen av Nasjonal sikkerhetsmyndighet i forkant av Stortingets vedtak. SV tar dette til etterretning. Spørsmålet er om ikke det å ha etablert en organisasjon og ansatt folkene likner svært på en forskuttering av Stortingets vedtak. Vår innvending mot NSM er nå klar. Vi mener at sikkerhetsmyndigheten må forankres i sivil sektor underlagt Justisdepartementet. Jeg vil gjerne spørre statsråden hva hun synes om de to andre forslagene som SV legger fram i dag, som innebærer at vi får et prinsipp om at alle som fratras sikkerhetsklarering, skal sikres rett til innsyn i sin sak og ikke utsettes for den typen behandling som vi har sett i den tidligere omtalte saken i vår.

Statsråd Kristin Krohn Devold: Selve spørsmålet gikk på innsyn knyttet til sikkerhetsklarering. Men før representanten kom så langt, var det ikke få tema representanten var innom, og stikkordet var da «åpenhet». Jeg føler behov for å kvittere ut noen av påstandene.

Når det gjelder våpenkjøp fra Israel, har Forsvarsdepartementet lagt ut på våre nettsider hvert eneste kjøp som har vært foretatt etter den runden vi hadde i vår – det er altså full åpenhet – mens den linje SV foreslo vi skulle legge oss på, nemlig å forby kjøp fra Israel, ble avvist i Stortinget. Når det gjelder Afghanistan, har vi hatt flere pressekonferanser der man kunne stille spørsmål om alt, i tillegg til at vi har svart på spørsmål i Stortinget. Men at man har ønsket å ha lukkethet knyttet til trygghet for særlig våre medlemmer av spesialstyrkene, er noe annet.

Så til selve spørsmålet og saken som representanten var innom, nemlig det tilfellet der det var en person som ble nektet innsyn i sin sak, der han mistet sikkerhetsklarering. Det har vært behørig debattert i Stortinget tidligere under daværende statsråd Godal. Statsråd Godal beklaget fra denne talerstol, og rutinene ble lagt opp etter den ene saken. Jeg mener på den bakgrunn at det de to forslagene fra SV innebærer, er godt inndekt i den praksis som Forsvarsdepartementet la seg på etter den saken jeg refererte til, og som Godal hadde her i Stortinget, og jeg mener også at EOS-utvalget fungerer veldig tilfredsstillende når det gjelder å være en mulighet for folk til å ta opp saker der man ikke skulle være tilfredsstilt ved saksbehandlingen, enten det måtte være Forsvarets sikkerhetstjeneste eller for så vidt i departementet.

Marit Nybakk (A): På en rekke av de områdene og om de sakene som Bjørklund tok opp, er det sikkert mye å si – og det har vi også sagt. Når det gjelder klasebombe-

saken, kommer vi tilbake til den under en høring på torsdag morgen. Det er altså ikke tema i dag.

Jeg tok ordet til replikk bare for å understreke det som statsråden sa om Nasjonal sikkerhetsmyndighet, som altså ble vedtatt opprettet av Stortinget i lovs form i februar 1998 og ligger lovfestet i lov om forebyggende sikkerhetstjeneste i §§ 8 og 9 under kapittel 3 i denne loven. Arbeidsoppgavene er svært detaljert beskrevet, og i tillegg står det i § 9 at «Kongen kan gi nærmere bestemmelser om Nasjonal sikkerhetsmyndighets utøvelse av oppgavene». Dette mener jeg hjemler også videre arbeid i det aktuelle fagdepartementet. Med denne saken la Stoltenberg-regjeringen i St.prp. nr. 45 for 2000-2001 fram forslag om å gjøre Nasjonal sikkerhetsmyndighet om til direktorat. Komiteen valgte å se det i sammenheng med sårbarhetsmeldingen. Den ligger nå til behandling her i dag.

Jeg vil også nok en gang understreke at hele forsvarskomiteen var i Sikkerhetsstaben den 2. mars i år og fikk en grundig redegjørelse om det pågående arbeidet med utvikling av Sikkerhetsstaben til Nasjonal sikkerhetsmyndighet og til direktorat. Jeg vil også vise til brevet av 21. juni fra forsvarskomiteen og justiskomiteen til statsråden.

Jeg tok altså ordet bare for å ha klarert ut at på dette punktet har forsvarsministeren Arbeiderpartiets fulle støtte.

I n g e L ø n n i n g hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Synnøve Søndergaard (A): Etter 11. september ble det enda viktigere å sette i verk tiltak som kunne redusere kritiske samfunnsfunksjoners sårbarhet. Sårbarhetsutvalget omtaler særlig utsatte geografiske områder som bør gjøres mer robuste ved bl.a. å bygge inn krav til forsyningssikkerhet i samarbeid med leverandørene.

Det ligger store verdier i de enorme havområdene i nord. Stikkord her er fisk, gass og eventuelle oljeforekomster, og ikke minst: området er spesielt sårbart.

Hittil har man kun et fartøy med isbryterkapasitet, KV «Svalbard», som er øremerket kontroll og overvåking i nord. I tillegg kommer Marinen og Kystvaktens øvrige fartøy. Når de nye fregattene settes i tjeneste, finnes det imidlertid ikke verksteder langs kysten som har den nødvendige størrelse for å dokksette båtene.

Det betyr flere seilingsdøgn fra Barentshavet til Håkonsvern og dermed sterkt svekket beredskap.

Verkstedbyen Harstad har jobbet frem et nettverk for reparasjon, utrustning og nybygg som er veldig bra. Verkstedet i Harstad stod bl.a. for utrustning og tilpassing av K/V «Andenes» før den ble sendt til Golfen.

Dokka i Harstad er så liten at den verken kan ta opp de nye fregattene eller de nye hurtigruteskipene. I samarbeid med andre bedrifter har man jobbet i flere år for å få til en utvidelse av dokka.

Alle regjeringspartiene var i valgkampen svært positive til en slik utvidelse, som ville sikre beredskapen i nord. Det forundrer meg at man nå i beste fall kan sies å ha en lunken holdning til beredskapsdokka, og den er heller ikke nevnt i sårbarhetsmeldingen.

Arbeiderpartiet foreslo i revidert nasjonalbudsjett en bevilgning til et forprosjekt for å få i gang arbeidet med beredskapsdokka i nord, men fikk ikke flertall.

Mitt spørsmål blir derfor: Hva vil Regjeringen gjøre for å få på plass denne viktige dokka for å bedre beredskapen i nord?

Ingvild Vaggen Malvik (SV): Jeg er veldig glad for at SV i behandlingen av denne meldingen har fått gjennomslag for at Stortinget skal be Regjeringen om å vurdere å sette ned et bredt sammensatt utvalg for å vurdere hvordan vi best kan forebygge skader og ulykker og andre samfunnsproblemer på bakgrunn av klimaendringer på kort og lang sikt.

Dette er positivt, men samtidig må vi ikke i påvente av en slik utredning unnlate å sette i verk tiltak som vi i lys av klimaendringene vet haster.

Et av de mest sårbare områder i denne sammenhengen er energiproduksjonen. Med de klimautfordringene vi står overfor – slik som både økte nedbørsmengder og flere stormer på Trøndelags- og Mørkekysten – er det å øke andelen ny fornybar energi en god strategi for å gjøre oss mindre avhengig av store og sårbare anlegg.

Nye fornybare energikilder betyr en mer desentralisert energiproduksjon, noe som eksempelvis reduserer sårbarhetsproblematikken knyttet til overføringsnettene. Men i tillegg er dette noe som vi i en global sammenheng har forpliktet oss til gjennom vår offensive rolle i Johannesburg, og nå sist i New Delhi, hvor Norge stod i spissen for å øke andelen ny fornybar energi til 10 pst. innen 2010.

På samme tid viser det seg altså, ifølge Dagens Næringsliv i går, at Regjeringen parallelt sitter i Brussel og forhandler med EU om at Norge skal få slippe å øke andelen fornybar energi, og dermed unngå et krav som EU har kommet med i form av et nytt direktiv. Begrunnelsen statsråd Steensnæs gir, er at unntak er nødvendig for å kunne bygge gasskraftverk.

Dette er en svært pikant sak, og i lys av Regjeringens klimapolitiske engasjement, svært uheldig. Det kunne vært interessant å høre hvordan Norge på neste klimakonferanse vil forsvare vårt behov for å øke andelen fossil energi, samtidig som vi vil at alle andre skal redusere sin andel.

Dette er ikke noe godt bidrag til respekt for Norges rolle i internasjonale forhandlinger, og heller ikke noe godt bidrag for å forebygge skader, ulykker og andre samfunnsproblemer som følge av menneskeskapte klimaendringer.

Åse Wisløff Nilssen (KrF): Det har vært en positiv debatt om veien til et mindre sårbart samfunn og om samfunnssikkerhet. Innleggene har vært så pass variert at

de til sammen har fått fram mange av de utfordringer som det er viktig å jobbe videre med i prosessen.

Statsrådets uttrykk «kreativ uro» er noe vi kan ta med oss videre i tenkingen og arbeidet for hele samfunnssikkerhetsområdet. Derfor oppfattet jeg ikke at representanten Thorkildsen var på bærtur, men heller at hun tok fram flere saker til ettertanke som kan tas med i den globale tenkingen om sårbarhet og samfunnssikkerhet.

Ettersom jeg ikke anbefalte komiteens tilråding i mitt første innlegg, gjør jeg det nå. Det er to samlede komiteer som står bak forslagene til vedtak om at Sivilforsvarets skoler i Heggedal og på Jæren opprettholdes, og om å be Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av den totale skolesituasjonen for sivilt beredskap. For øvrig står det også i budsjettet som er til behandling i Stortinget nå, at Regjeringen varsler en gjennomgang av skolesituasjonen. Det er viktig å få en gjennomgang av dette ut fra behov for utdanning i dagens samfunnsituasjon og samfunnssikkerhetsarbeid. Komiteene viser til de oppgaver som er tillagt Landsdelskommando Nord-Norge og den rolle Reitan har som senter for beredskap og overvåking, og mener det skal opprettes en krisestyringskommando for nordområdene på Reitan og fremmer forslag om dette.

Berit Brørby (A): Det har så langt vært lite debatt om lokalisering, og jeg skal bidra til at det blir det.

Jeg ser av innstillingen at et flertall mener det bør opprettes et kompetansesenter for totalforsvaret. Ikke minst forebyggende samfunnssikkerhet vil kreve mer trening og øvingsvirksomhet. Da har jeg lyst til å be statsråden merke seg følgende:

Stortinget vedtok å legge ned tre moer i ringeriksområdet. Det tilsvarer omtrent 500 arbeidsplasser, 100 av dem bare i min hjemkommune Jevnaker. Dette skjer uten fakkeltog og uten sinte paroler, men det er allikevel et ganske stort engasjement for at ringeriksregionen skal få kompensert noe for bortfallet av alle disse arbeidsplassene. Med de fasilitetene som finnes på Eggemoen og Hvalsmoen, som heldigvis er nevnt i innstillingen, kan det altså skapes løsninger for øvinger innenfor totalforsvars-konseptet som er både effektive, kostnadsbesparende og ikke minst strategisk gode. Og det vil medføre en svært fornuftig etterbruk av militærleirene. Og bare for å nevne det som en kuriositet: Det er 140 000 m² bygningssmasse, et 16 000 dekar stort område og et gulvareal som tilsvarer om lag 1 400 husbankboliger.

Så jeg mener at Ringerike/Eggemoen-alternativet må være med som et godt alternativ i det videre arbeidet som Regjeringen nå blir pålagt å gjøre i forhold til samfunnssikkerheten og komme tilbake til Stortinget med i forhold til et totalforsvarskonsept.

Torny Pedersen (A): Den 9. april i år skrev Avisen Nordland at undertegnede nekter å gi opp Reitan, og det er sant. Arbeidet for en god framtid har fortsatt fra Arbeiderpartiets side etter at Reitan tapte kampen om den nasjonale hovedkommandoen. Noen hevder at vedtaket i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 for

2000-2001 om å opprette en krisestyringskommando på Reitan ble grepet ut av luften. Det var noe som Arbeiderpartiet fikk tvunget gjennom som et plaster på såret etter at hovedkommandoen ble lagt til Stavanger. Det er derfor ekstra gledelig at to enstemmige komiteer nå går inn for at Reitan må ha et senter for beredskap og overvåking og at Reitan i framtiden skal være en krisestyringskommando for nordområdene. Dette romertallsforslaget blir i dag vedtatt.

Ressursene i nordområdene skal trygge vår framtid. Her møtes næringsinteresser, miljøinteresser og sikkerhetspolitiske interesser. Vi vet at det er og blir grensekonflikter mellom næringer som baserer seg på fornybare og ikke-fornybare ressurser i havet. Mellom næring og miljøhensyn vil de nasjonale utfordringene være knyttet opp mot både militære og sivile utfordringer.

Jeg ser det som meget viktig med koordinering av sivile og militære ressurser. Forsvaret besitter 90 pst. av de aktive overvåkingsressursene i Norge. Det er derfor naturlig at Forsvaret får en sentral rolle i et nytt senter for beredskap, redning og overvåking. Landsdelskommando Nord-Norge disponerer nødvendig informasjons- og sambandssystem samt et døgnbemannet sjøoperasjonssenter. Med den usikkerheten vi får langs norskekysten, med stadig økende russisk transport av farlig last, er det nødvendig at et senter for beredskap og overvåking legges til Reitan, noe som komiteen har lagt vekt på. Reitan kjenner Russland og har tillit til Russlands miljøer. Jeg er sikker på at mannskapet på Reitan går til pålagte oppgaver med kunnskap og entusiasme.

Dette er en gledens dag ikke minst for Nord-Norge. Det skal jo også utredes om en skal etablere en trafikk-sentral i Vardø. Komiteen har gjort en god jobb, og spådommene om at Arbeiderpartiet skapte et luftslott om framtiden for Reitan er gjort til skamme.

Elsa Skarbøvik (KrF): Komiteenes flertall går inn for å etablere et nytt direktorat for beredskap og samfunnssikkerhet. Det må utvikles til en slagkraftig beredskapsorganisasjon. Det samlede ansvaret for brann, sammen med ansvaret for storulykker, bør overføres til det nye direktoratet. Man bør også vurdere å omfatte næringsdelen i Direktoratet for brann- og elsikkerhet, DBE. Dette bør ikke forsinke arbeidet med å få det nye direktoratet etablert.

Etter en lang debatt i dag blir det mitt anliggende fra bakerste benk i salen, altså som Vestfold-representant, å følge opp spørsmålet om lokalisering av et nytt, stort sikkerhetsdirektorat. Et av forslagene inkluderer bl.a. at virksomheten til Direktoratet for brann- og elsikkerhet i Tønsberg, Statens forurensningstilsyns beredskaps- og kontrollavdeling i Horten og Direktoratet for sivilt beredskap i Oslo inngår i et slikt nytt sikkerhetsdirektorat.

Jeg vil understreke at etablering av et nytt sikkerhetsdirektorat bør bli lokalisert til Vestfold. Det vil kunne bygge på, utnytte og utvikle den etablerte fagkompetansen som allerede finnes i denne regionen. Etablering av et nytt sikkerhetsdirektorat i Vestfold er faktisk en naturlig forlengelse og videreutvikling av allerede etablerte

tilsynsetater og direktorat. Det har tatt år å bygge opp fagkompetansen. Det er foretatt store investeringer på bygg- og utstyrssiden. DBE i Tønsberg er bygd opp etter utflytting fra Oslo. Man kan ikke stoppe denne utviklingen nå.

Både DBE og SFT samarbeider også med en rekke andre virksomheter i Vestfold, og dette totale fagmiljøet er en styrke innenfor samhandling, arbeidsmarked og andre funksjoner i regionen. Lokalisering av et nytt sikkerhetsdirektorat utenfor regionen vil utvilsomt medføre tap av arbeidskraft med spesialkompetanse på sikkerhets- og beredskapsområdet, og dermed en langvarig svekket sikkerhetsforvaltning. En opprettholdelse av fagmiljøet er derfor sterkt knyttet til lokaliseringsspørsmålet.

Det er av stor betydning at fremtidig organisering og lokalisering av et sikkerhetsdirektorat blir tatt på bakgrunn av hva som er mest effektivt ut fra hensynet til brann-, eksplosjons- og elsikkerhetsområdet. Forebyggende sikkerhetsarbeid og tilsyn må ses i nær sammenheng med beredskapsmessige tiltak. Regionen har god rekruttering av fagkompetanse og har gunstig beliggenhet i forhold til kommunikasjoner både til inn- og utland. Dessuten er det nærhet til storindustri, som er utsatte sikkerhetsobjekter – jeg vil nevne Slagentangen-raffineriet. Vestfold fremstår som et meget godt alternativ til lokalisering av et nytt sikkerhetsdirektorat. Dette er begrunnet ut fra et ønske om å bevare en så høy kvalitet på sikkerhetsforvaltningen i Norge som mulig.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se nedenfor)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Vi går da til votering. I sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt frem ti forslag. Det er:

- forslag nr. 1, fra Per Ove Width på vegne av Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 2–6, fra Per Ove Width på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 7–10, fra Kjetil Bjørklund på vegne av Sosialistisk Venstreparti

Presidenten gjør oppmerksom på at forslagsstilleren har rettet forslag nr. 9, fra SV, ved at det i siste linje skal stå «sikkerhetsklarering» og ikke «sikkerhetserklæring».

Før Stortinget går til votering over forslagene vil presidenten opplyse at forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet, og forslag nr. 8, fra Sosialistisk Venstreparti, etter nærmere gransking vil bli omgjort til oversendelsesforslag, idet forslagene i sin nåværende ordlyd er i konflikt med Grunnloven § 12 tredje ledd, som forutsetter at denne type organiseringsspørsmål er Kongens, dvs. Regjeringens, område.

Etter konferanse med forslagsstillerne er det blitt enighet om at forslagene omgjøres til oversendelsesforslag, og ordlyden vil da bli korrigert deretter.

Forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet, lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å opprette Nasjonalt sikkerhetsdirektorat under Statsministerens kontor.»

Forslag nr. 8, fra Sosialistisk Venstreparti, lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å opprette Nasjonal Sikkerhetsmyndighet som et direktorat underlagt Justisdepartementet.»

Presidenten foreslår at disse forslagene oversendes Regjeringen uten realitetsvotering. – Det anses vedtatt.

Det voteres over forslag nr. 7, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen arbeide internasjonalt for et snarlig forbud mot atomvåpen.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 93 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.22)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 9 og 10, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 9 lyder i rettet form:

«Stortinget ber Regjeringen om at det i sammenheng med opprettelsen av NSM fastsettes som prinsipp at personer som blir fratatt sikkerhetsklarering skal sikres innsyn i sin sak.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å oppnevne en uavhengig nemnd som ankeinstans i tilfeller hvor Regjeringen finner at det er særlige grunner til å avvike fra prinsippet om rett til innsyn i saker som angår tilbaketrekking av sikkerhetsklarering.»

Senterpartiet har varslet at de støtter disse forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 86 mot 20 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.56)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 3–6, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om en grundig utredning av om kommandoforholdene mellom politiet og Forsvaret er hensiktsmessige i forhold til ulike alvorlige situasjoner samfunnet kan risikere å stå overfor.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om at asylsøkere/flyktninger uten kjent identitet må plasseres i utvidede lukkede og overvåkede UDI-områder.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å opprette Forsvarets bildeoppbyggingssentral ved Luftforsvarets stasjon Sørreisa.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen å opprette 27 sivilforsvarskretser, slik at dette sammenfaller med antall politidistrikter.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 91 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.26)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å foreta en grundigere utredning av en tredje vernepliktkategori.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 76 mot 31 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.48)

Komiteen hadde innstillet:

I

Sivilforsvarets skoler i Heggedal og på Jæren opprettholdes.

II

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av den totale skolesituasjonen for sivilt beredskap.

III

Det opprettes en krisestyringskommando for nordområdene ved Landsdelskommando Nord-Norge på Reitan.

IV

St.meld. nr. 17 (2001-2002) – Samfunnssikkerhet – Veien til et mindre sårbart samfunn – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

S a k n r . 3

Referat

1. (48) Innenlands bruk av naturgass mv. (St.meld. nr. 9 (2002-2003))

Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.

2. (49) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning om innlemmelse i EØS-avtalen av direk-

tiv om vurdering av miljøvirkningene av visse planer og programmer (St.prp. nr. 7 (2002-2003))

Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

3. (50) Omdanning av Luftfartsverket til aksjeselskap og om Flytoget AS, BaneTele AS og Ryfylkepakken (St.prp. nr. 1, Tillegg nr. 2 (2002-2003))

Enst.: Sendes finanskomiteen. Budsjettkapitlene i St.prp. nr. 1, Tillegg nr. 2 (2002-2003) fordeles på rammeområde og sendes komite i samsvar med Stortingets vedtak om fordeling til komiteene i Innst. S. nr. 1 (2002-2003). Nye kapitler og romertall som ikke ble fordelt i Innst. S. nr. 1, fordeles slik: Kap. 1315, 4315 og 4353 til samferdselskomiteen, rammeområde 18. Romertall II til samferdselskomiteen, utenfor rammeområdet.

4. (51) Forslag fra stortingsrepresentantene Rolf Reikvam og Øystein Djupedal om oppnevning av en bredt sammensatt offentlig kommisjon som skal vurdere forholdet mellom kirke og stat (Dokument nr. 8:12 (2002-2003))

Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

5. (52) Samtykke til deltaking i ei avgjerd i EØS-komiteen om deltaking for EØS/EFTA-statene i EU-programmet om fellesskapstiltak for å stimulere sysselsetjinga (2002-2006) (St.prp. nr. 6 (2002-2003))

Enst.: Sendes kommunalkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

6. (53) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 56/2002 av 31. mai 2002 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv om havnestatskontroll (St.prp. nr. 8 (2002-2003))

Enst.: Sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

7. (54) Samtykke til godkjenning av avgjerd i EØS-komiteen nr. 56/2002 av 31. mai 2002 om innlemming i EØS-avtala av direktiv 2001/96/EF om fastsetjing av harmoniserte krav og framgangsmåtar for sikker lasting og lossing av bulkskip (St.prp. nr. 9 (2002-2003))

Enst.: Sendes samferdselskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

8. (55) Forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik og John I. Alvhheim om at private og offentlige laboratorier gis tillatelse til å kontrollere om alkoholholdige drikkevarer inneholder metanol (Dokument nr. 8:16 (2002-2003))

Presidenten: Referatsak nr. 55 foreslås sendt sosialkomiteen.

Carl I. Hagen har her bedt om ordet.

Carl I. Hagen (FrP): Jeg vil på vegne av Fremskrittspartiet fremme forslag om at referatsak nr. 55 be-

handles etter § 28 tredje ledd bokstav c, altså at det ikke sendes til komite, men legges ut til gjennomsyn for Stortinget i minst to dager og da tas opp til behandling.

Mitt forslag skyldes at dette dreier seg om noe som har med tid å gjøre, nemlig å gi en tillatelse til at folk kan få testet om alkoholholdige drikkevarer inneholder metanol. Det er også en sak som jeg går ut fra de fleste grupper kan ta raskt stilling til. Synspunktene for og imot er relativt åpenbare, så vi ønsker i hvert fall å prøve å få til en rask behandling ved at vi altså ikke sender det til komite, men behandler det etter § 28 tredje ledd bokstav c.

Presidenten: Carl I. Hagen har tatt opp det forslaget han refererte til. Presidenten vil sitere forretningsordenens § 28 tredje ledd bokstav c:

«Når nye saker, herunder forslag, henstillinger og søknader, er referert, avgjør vedkommende ting om saken skal legges ut til gjennomsyn for tingets medlemmer i minst én dag og deretter føres opp på kartet til behandling.»

Det foreligger da to forslag til håndtering av referatsak nr. 55. Det er presidentens forslag om at referatsak nr. 55 sendes til sosialkomiteen, og Carl I. Hagens forslag om at man følger forretningsordenens § 28 c.

Sigbjørn Molvik har bedt om ordet.

Sigbjørn Molvik (SV): Jeg vet ikke om det er relevant for behandlingen av et slikt forslag, men Stortinget

bør vite at sosialkomiteen allerede har fått saken, og at saksordfører er oppnevnt.

Presidenten: Det er ikke relevant for behandlingen av saken. Det er tinget som suverent avgjør hvilken behandlingsmåte man ønsker. Det forholdet at man i sosialkomiteen da eventuelt måtte ha kastet bort litt arbeidstid, er en ulykke man i tilfelle må leve med.

Vi går da til votering.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom presidentens forslag og forslaget fra Carl I. Hagen bifaltes presidentens forslag med 81 mot 25 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.56)

Presidenten: Dermed er saken i sosialkomiteens varetekt, og man kan trygt fortsette å arbeide.

Videre ble referert:

9. (56) Samtykke til ratifikasjon av konvensjon av 20. april 2001 om bevaring og forvaltning av fiskeresursar i det søraustlege Atlanterhavet (St.prp. nr. 10 (2002-2003))

Enst.: Sendes utenrikskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for næringskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

Møtet hevet kl. 15.15.
